

Historiebruk som merkevarebygging

En analyse av stemmerettsjubileet i 2013

Are Colman-Denstad

Masteroppgave i historie ved Institutt for arkeologi,
konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2019

Historiebruk som merkevarebygging

En analyse av stemmerettsjubileet i 2013

© Are Colman-Denstad

2019

Historiebruk som merkevarebygging: en analyse av stemmerettsjubileet i 2013

Are Colman-Denstad

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Webergs trykkeri Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg analysert historiebruk under stemmerettsjubileet i 2013. Stemmerettsjubileet var et statlig initiert historisk jubileum som feiret at det var 100 år siden kvinner fikk allmenn stemmerett på lik linje med menn. Problemstillingen min for denne oppgaven har vært: hvordan og hvilken fortid ble framstilt og brukt i ulike deler av stemmerettsjubileet i 2013 – og med hvilket formål? I min analyse fremkommer det at stemmerettsjubileet i 2013 feiret kvinners inkludering i demokratiet i Norge – med andre ord likestilling mellom menn og kvinner. Mitt analytiske fokus har vært historiebruk og det har bidratt til å forstå at jubileet har begått en rekke utvalg i hvordan de har framstilt fortiden. Ved å se på hvordan stemmerettsjubileet har framstilt fortiden har jeg argumentert for at jubileet var med på å underbygge en nasjonal identitet som handlet om at Norge var et 'likestillingsland'. Og siden den nasjonale identiteten i like stor grad handlet om hvordan andre nasjoner så på Norge i 2013, mener jeg at jubileets historiebruk også var med på å underbygge Norges nasjonale merkevare. Ved at Norge kan feire at vi var det første suverene landet i verden som ga kvinner stemmerett, legitimerer fortidsbruken til stemmerettsjubileet Norges rolle som en internasjonal forfekter av likestilling. I oppgaven viser jeg dette gjennom å analysere det jeg har vurdert som de viktigste historiefremidende tiltakene til stemmerettsjubileet.

Forord

Å skrive en masteroppgave i historie er til tider ensomt og vanskelig, men også utrolig lærerikt. Heldigvis har jeg ikke vært alene. Først og fremst vil jeg takke min veileder Eirinn Larsen for to år med godt samarbeid. Vi har hatt mange og gode samtaler om oppgavens tematikk, og jeg setter stor pris på arbeidsmengden som du har lagt ned i veiledningen av oppgaven min. Jeg har også fått mye gode kommentarer fra veiledningsseminarene jeg har tatt del i, både av mine medstudenter og andre vitenskapelig ansatte ved universitetet.

Jeg har også vært heldig og hatt en familie som har bidratt på mange forskjellige områder. Jeg ønsker å takke min mamma og pappa som har sittet barnevakt i veldig mange helger den siste tiden, og som har bidratt med diskusjoner om oppgaven og svært verdifull korrekturlesing i innspurtsfasen. Min snille søster Ingrid som til tider har vært offer for utløp av frustrasjon, men allikevel fortsetter å komme på besøk til oss. Jeg ønsker å rette den største takken jeg har til min smarte kone Erica som, mens hun skriver sin egen masteroppgave, har hjulpet meg med å holde motet oppe i vanskelige stunder og vært engasjert i diskusjoner med meg om oppgaven. Å være småbarnsforeldre og masterstudenter har til tider vært krevende, men også veldig givende – og ikke minst strukturerende! Uten Falk og Vera hadde jeg nok ikke sittet her i dag og skrevet ferdig denne masteroppgaven.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
	Kunsten å jubilere.....	2
	Teoretiske perspektiver	6
	Kilder og metode	10
	Oppgavens struktur	12
2	Et stemmerettsjubileum blir til.....	14
	Kritikk som fødselshjelp	15
	Store menn, men aldri kvinnene.....	17
	Hvem var stemmerettskomiteen?	19
	En feiring av kvinners inkludering i demokratiet.....	21
	Kamp om fortiden, kamp om økonomien	23
	Avslutning	25
3	Fortidens kvinnesakskvinner i front.....	27
	Et litteraturhistorisk grep.....	28
	Fortidens store kvinnesakskvinner	29
	Et samlende utvalg	32
	Jubileets visuelle frontfigurer.....	36
	Avslutning	39
4	Likestilling - det er norsk	41
	Bokprosjektets utfordringer.....	42
	Ettbindsverket som oppdragshistorie	44
	Forfatterne velges	47
	«Likestilling» og «Norsk» forbindes.....	49
	Stemmerettskampen – bokens klimaks	51
	Avslutning	53
5	Nasjonal og lokal merkevarebygging.....	55
	Konferanse som merkevarebygging	56
	Ikke bare ‘likestillingslandet’, men også ‘fredsnasjonen’	59
	Lokal historiebruk som merkevarebygging.....	63
	En lokal tilknytning til fortiden.....	65
	Avslutning	67

6	Konklusjon	69
	Kilder og litteraturliste	72
	Arkiv.....	72
	Kilder fra internett.....	72
	Aviser	74
	Intervju	74
	Litteraturliste	74

1 Innledning

I 2013 ble det på bestilling fra regjeringen feiret at det var 100 år siden Norge innførte allmenn stemmerett for kvinner. Feiringens historiske midtpunkt var grunnlovsvedtaket 11. juni 1913 som ga kvinner nasjonal stemmerett på lik linje med menn. Stemmerettsjubileet var ett av flere statlig initierte jubileer etter årtusenskiftet som feiret den norske statens fortid. Stemmerettsjubileet besto av feiringer som gjennomgikk hele jubileumsåret i 2013. Det var kvinners inkludering i demokratiet i Norge som skulle bli fremhevet i jubileet.

Som en introduksjon til stemmerettsjubileet, fungerer den offisielle åpningen som et godt sted å begynne denne masteroppgaven. Åpningen fant sted på den internasjonale kvinnetdagen, 8. mars 2013, og besto av en festforestilling i Kilden Teater- og Kulturhus i Kristiansand.¹ Festforestillingen ble sendt på NRK i beste sendetid, fredag kveld – midt i Gullrekka. Slik skulle så mange som mulig få mulighet til å få med seg begynnelsen av jubileet. I salen satt det mange prominente gjester, som daværende statsminister Jens Stoltenberg, Norges første kvinnelige statsminister Gro Harlem Brundtland, første kvinnelige sametingspresident Aili Keskitalo og første kvinnelige leder av Høyre Kaci Kullmann Five, for å nevne noen.² Ingrid Bjørnov og Kari Slåttsveen ledet festforestillingen hvor resten av underholdningen var fremsatt av kvinnelige artister. Festforestillingen var regissert av Bentein Baardson. Han hadde tidligere hatt en rolle i andre store nasjonale festmarkeringer som OL på Lillehammer i 1994 og Ibsenåret i 2006.³ Hovedbudskapet til festforestillingen var viktigheten av likestilling og kvinners stemmerett.⁴ Dette hadde vært et krav fra arrangørene til stemmerettsjubileet, den regjeringsnedsatte stemmerettskomiteen, til NRK som produserte festforestillingen. Festforestillingen fortalte en «musikkhistorie med kjønnsperspektiv», for å si det med stemmerettskomiteens ord.⁵ Riktignok betød det ikke at det var musikkens historie som ble fortalt i festforestillingen, men at det var en formidling av norsk historie gjennom sang og musikk, fortalt av kvinner.

Den offisielle åpningen satte tonen for den helhetlige historiske fortellingen til stemmerettsjubileet. En historisk fortelling som hadde sin kjerne i likestilling og dens utvikling

---

¹ Stemmerettsjubileets sluttrapport 2014 (heretter kun sluttrapport 2014): 22

² Sluttrapport 2014: 22

³ Egeland 2013: 199

⁴ Sluttrapport 2014: 22

⁵ Sluttrapport 2014: 22

i Norge. I festforestillingen hadde likestillingens historiske fortelling en progressiv grunntone, ved at det var en utvikling fra en mørk fortid til en lys samtid.⁶ En slik teleologisk fremstilling av fortiden er ikke uproblematisk. Den progressive grunntonen i den historiske fortellingen var med på å gjøre den til en romanse, for å bruke Hayden Whites begrep.⁷ For i en fortelling om likestillingens utvikling i Norge i 2013, på hvilket annet sted enn at Norge er en «likestillingsstormakt» kan man ende? Å omtale Norge som «likestillingsstormakt» ble også gjort av utenriksminister Børge Brende i 2016.⁸ Å omtale Norge som en stormakt innenfor et politisk område som likestilling, virker tilsynelatende som merkelig med tanke på Norges relative størrelse i forhold til andre land. Dog viser det også hvordan norske myndigheter har ønsket at Norge skal bli oppfattet i verden. Det viser også hvilken rolle likestilling hadde i deler av verden, og hvordan det å bli ansett som et likestillingsland var noe som gagnet Norge. I denne oppgaven vil utsagnet til Børge Brende figurere i bakgrunnen, mens jeg vil argumentere for at fortiden som ble fortalt gjennom stemmerettsjubileet i 2013 var med på å videreføre forestillingen av Norge som et likestillingsland.

Problemstillingen min for denne oppgaven vil derfor være: hvordan og hvilken fortid ble framstilt og brukt i ulike deler av stemmerettsjubileet i 2013 – og med hvilket formål? Jeg vil argumentere i oppgaven at stemmerettsjubileets fortidsfeiring var en del av en merkevarebygging av Norge som et likestillingsland.

Kunsten å jubilere

Det har blitt skrevet flere gode skandinaviske bidrag om jubileumsforskning de senere årene. Den danske historikeren Anette Warring har analysert grunnlovsjubileene i Danmark de siste 150 årene.⁹ Selv om Warrings analyse i hovedsak har sin styrke i å vise hvordan grunnlovsjubileene har forandret seg over tid, illustrerer hennes analyse også hvordan store nasjonale historiske jubileer handler om makt og identitet. Hvem som dikterer eller bestemmer hva jubileene inneholder, har en makt som styrer hvilken fortid som beskrives og hvordan denne blir framstilt og ansett. Warring argumenterer for at grunnlovsjubileene var med på å skape et nasjonalt minnefellesskap «hvor demokrati og danskhed var tæt

---

⁶ Egeland 2013

⁷ Heiret, Ryymin og Skålevåg 2013: 18-24

⁸ Larsen og Danielsen 2017: 1

⁹ Warring 2004

forbundne».¹⁰ Warring sin analyse har vist hvor viktig det har vært å sammenknytte forståelsen av nasjonal identitet og minnefellesskapene som jubileene skaper eller vedlikeholder. Warring sin metode for å analysere historiebruk handler blant annet om å se på eksplisitte fremstillinger av fortiden i en offentlighet, som for eksempel i avisartikler, taler, osv.¹¹ Warring bruker sin metode til å analysere selve jubileene, men jeg ønsker snarere å bruke den for å forstå hvorfor jubileet ble skapt og hvordan stemmerettsjubileet ble planlagt og gjennomført.

Det har også blitt skrevet flere norske bidrag i analyser av jubileer. Jeg har hovedsakelig forholdt meg til Thomas Brandts analyse av tusenårsjubileet i Trondheim, og *Kunsten å jubilere* (2017) som var en antologi etter grunnlovsjubileet i 2014. På hver sin måte belyser de ulike analysene forskjellige aspekter av jubileumsforskning som jeg legger til grunn i arbeidet med oppgaven. Thomas Brandt drev frem en analyse av mytiske forestillinger om Trondheim i byens 1000-års jubileumsfeiring, og hvordan den mytiske fortiden var en del av identitetsgrunnlaget til byen.¹² På samme måte som jeg ønsker å analysere stemmerettsjubileets bruk av fortiden viste Brandt hvordan byjubileet i Trondheim brukte fortiden i sin feiring, og hvordan feiringen var med på å konstruere en identitet som sprang ut av fremstilling og feiring av fortiden i jubileet.

Kunsten å jubilere var en antologi som kom ut etter grunnlovsjubileet i Norge i 2014. Antologien er tverrfaglig, og det er der antologiens viktigste bidrag ligger. Tverrfagligheten var med på å vise hvordan jubileer ikke kun handler om fortiden og historie, men at det også har et samtidig preg over seg ved at det i like stor grad var samfunnets bruk av fortiden på ulike arenaer og på ulike måter som preget analysen av jubileet. Derav hadde bidragsyterne også mer samfunnsvitenskapelige perspektiver. Antologien viste for eksempel hvordan en sosialantropolog kan belyse ulike sider av grunnlovsjubileet, som hvordan grunnlovsjubileet maktet å inkludere innvandrere i feiringen gjennom symboler og riter.¹³ Hovedforskjellen mellom bidragsyterne i antologien var derfor hvilke perspektiver og faglige tilnærminger som ble benyttet i analysen av grunnlovsjubileets jubileumsfeiring. Innlysende nok ble det annerledes for en sosialantropolog, med sin deltagende observasjon som metode, enn for en

---

¹⁰ Warring 2004: bakside

¹¹ Warring 2004: 7-19

¹² Brandt 1999: 3-14

¹³ Brottveit 2017

historiker som bedriver tekstanalyse og kildekritikk. Problemstillingene og svarene man får vil variere deretter.

Kollektivt minne er en sentral del av historiske jubileer, nettopp siden det er befolkningen som erindrer om fortiden i fellesskap. Begrepet, som blir benyttet av både Warring og bidragsyterne i *Kunsten å jubilere*, strekker seg tilbake til den franske sosiologen Maurice Halbwachs. I hans arbeider forsto han minner som forankret i sosiale kontekster.¹⁴ Halbwachs sin fremstilling forflyttet derfor forståelsen av minner fra å bli oppfattet som noe personlig og individuelt, til noe kollektivt og felles som kan studeres.

Sosialantropologen Paul Connerton har skrevet et viktig bidrag i hvordan samfunn erindrer fortiden, som i stor grad kan overføres til historiske jubileer.¹⁵ Connerton mener at samfunn husker fortiden ved å kroppsliggjøre fortiden. Med dette mener han at deltagelsen til grupper av mennesker i erindrende seremonier – som for eksempel et historisk jubileum – gjør fortiden til en del av gruppen.¹⁶ Connerton hevder at det kollektive minnet er avhengig av å ha et rammeverk for innholdet, som blir satt i erindrende seremonier. Dog har Warring foreslått at forestillingen om det kollektive minnet er sterkere enn selve minnet.¹⁷ Dette er en viktig innvendig og presisering av forståelsen av kollektivt minne. For selv om det er mange mennesker som deltar i samme minnefeiring, er ikke minnene deres identiske. Det er derfor ikke nødvendigvis like enkelt å fastslå at det eksisterer et bestemt kollektivt minne om et gitt tema, men det er selve forestillingen om at det eksisterer et kollektivt minne som har nytte for en felles identitet. Forestillingen om et fellesskap som sammenknytter folkegrupper er Benedict Andersons konsept om hva som er kjernen av nasjonalisme.¹⁸ Ved å sammenknytte forståelsen av fortiden med et gruppesamhold fører Warring det kollektive minnet inn i forståelsen av nasjonalisme og nasjonsbygging. For denne oppgaven har nettopp dette poenget vært viktig.

Historiske jubileer forekommer fordi fortiden som blir feiret blir ansett som viktig. I et historisk jubileum vil samtidskulturen være med på å forme hvordan fortiden blir framstilt og 'erfart'. Det er samtidens normer og verdier som påvirker hvilke elementer av fortiden som dras frem for å feire dem – eller i det hele tatt bestemmer hva som skal feires. I Norge er det

---

¹⁴ Halbwachs 1992

¹⁵ Connerton 1989

¹⁶ Connerton 1989

¹⁷ Warring 1996: 226-8

¹⁸ Anderson 1991

slik at de aller fremste historiske jubileene blir iverksatt av regjeringen, det vil si staten. Statens rolle i historiske jubileer blir derfor viktig, siden de statlige historiske jubileene blir en gjenspeiling av samtidens normer og verdier som har en historisk forankring. I denne oppgavens tilfelle er det likestilling og kvinners rettigheter som trekkes frem som sentrale normer og verdier i samtiden under stemmerettsjubileet. Nasjonale jubileer som feirer en gitt fortid, blir en symbolsk feiring hvor det som feires forstås som essensielt for den nasjonale identiteten – i oppgavens tilfelle likestilling og norskhet.¹⁹ Grunnlovsvedtaket i 1913 om nasjonal stemmerett til kvinner var utgangspunktet for selve jubileumsfeiringen til stemmerettsjubileet i 2013. Det var ikke nødvendigvis kun vedtaket i 1913 som ble feiret i stemmerettsjubileet, men snarere hva vedtaket symboliserte: kvinners inkludering i demokratiet. Det er Norge i 2013 og forståelsen av Norge som et likestillingsland som sammenknytter samtiden med fortiden. Ved å feire en felles fortid er nasjonale jubileer som stemmerettsjubileet i 2013 således med på å etablere – eller vedlikeholde – et minnefellesskap.²⁰

Nasjonale jubileer er minnepolitikk.²¹ Som historieformidling er det få arenaer som er så omfattende som jubileer. Omfanget av mennesker som har potensiale til å bli med i feiringer av fortiden er stort. Det at staten får anledning til å styre hvilken fortid som feires gjennom store nasjonale jubileer har sin basis i makten som ligger til grunn for nasjonalstatens legitimitet. Ved at regjeringen utdeler mandater til nasjonale jubileer for å feire sentrale aspekter ved nasjonalstatens fortid blir staten styrende for fortidsbruken. Også i dette ligger det en eim av makt. Minnefellesskapet som ligger til grunn i en historiebevissthet blant en befolkning får med dette føringer gjennom nasjonale jubileer. Historiske jubileer feier en fortid som representerer noe som er viktig for samtiden de feires i. For jubileumsforskere vil et sentralt spørsmål derfor være om tematikken til jubileer enten er et speil av samtiden eller har en formende kraft.²² Det vil si om jubileer bekrefter samtiden eller bidrar til å utfordre, fornye og omforme den til noe annet og bedre. Aller helst skal jubileene omfavne begge deler. I nasjonale jubileer er det som regel samtidens normer – eller moral – som er med på å utvelge hvilke egenskaper ved nasjonen som skal bli feiret.

---

¹⁹ Warring 2004: 10

²⁰ Warring 2004: 9-14

²¹ Aagedal 2017, Stugu 2017 og Fulsås 2017

²² Aagedal 2017: 12

I stemmerettsjubileet i 2013 var det likestillingens posisjon i og som en del av identiteten til Norge som drev frem kravet om feiring. Det ble lagt vekt på av initiativtakerne om å ikke ta likestilling for gitt, og ikke glemme kampen som ble utkjempet før den allmenne stemmeretten ble innført. Fortiden ble brukt til å vise at det også i fremtiden måtte bli foretatt arbeid for å fremme likestilling i Norge. Dette var også noe som Norges første kvinnelige statsminister Gro Harlem Brundtland la vekt på i stemmerettsjubileets internasjonale konferanse «Women, Power and Politics», i november 2013. Da hun fremstilte stemmerettskampen i 1913 poengterte hun at samtiden «too often forget the struggle it took, that we now risk taking things too much for granted».²³ Utsagnet til Brundtland viste hvordan stemmerettsjubileet var et speil av samtiden, samtidig som det ønsket å ha en formende kraft på framtiden.

Teoretiske perspektiver

Historiebruk handler om aktører som anvender fortiden for å oppnå et formål i samtiden.²⁴ Den svenske historikeren Klas-Göran Karlsson har etablert en typologisering av historiebruk, hvor bruken kan kategoriseres i ulike former. Eksempler på disse formene kan være vitenskapelig, kommersiell eller ideologisk.²⁵ Karlssons typologisering er ikke uproblematisk, ved at den kan virke noe determinerende for bruk av historie, men det har blitt presisert at de ulike kategoriene av historiebruk kan springe over i hverandre, snarere enn å være helt atskilt.²⁶ I denne oppgaven vil det være enkelte av Karlssons typologer som går igjen, hovedsakelig den vitenskapelige historiebruken og dens tilknytning til stemmerettsjubileet. Alle historiske jubileer vil forsøke å få en vitenskapelig historiebruk tilknyttet seg, gjerne igjennom forskningsprosjekter, fordi jubileer ikke er det samme som akademisk historisk forskning. Men dersom jubileet kan organisere forskningsprosjekter, gjerne fra de større universiteter, og på denne måten legitimere fortellingene som blir fortalt i jubileet, vil det være med på å forankre jubileets historiske fortelling i et lys av sannhet og troverdighet.²⁷

---

²³ Final Report: international conference on «Women, Power and Politics» in Oslo. 2014: 14 (heretter Final Report WWP 2014)

²⁴ Angell 2015, Ryymin 2010, Karlsson 2004, Aronsson 2004, Kayser Nielsen 2010. Stugu 2008.

²⁵ Karlsson 2004: 52-66

²⁶ Kayser Nielsen 2010: 37-72

²⁷ Aagedal 2017: 18-20 og Folkenborg 2018: 53-70

Forskningsfeltet om historiebruk bærer preg av å være tverrfaglig, hvor faglig bakgrunn er med på å forme hvilke sider man legger vekt på.²⁸ For å få en forståelse av hva historiebruk går ut på må *historiekultur* redegjøres for. Historikeren Peter Aronsson definerer historiekultur som alle spor fra fortiden.²⁹ Dette innebærer at det vil være umulig å få en total oversikt over en historiekultur – siden det vil være umulig med historieskriving som tar med alle fortidige aspekter. Produksjon av historie vil være et utvalg av historiekulturen – hva som avgjør et slikt utvalg er en stor del av nøkkelen til å forstå historiebruk og hvordan utvalget påvirker historien som fremstilles. Dette spisser Anne Eriksen sitt utsagn om at «historie er et kulturprodukt».³⁰ Både i den forstand at det er en kultur som skaper historieskrivingen, men også historiebruk som utvalg fra en historiekultur. Nasjonale jubileer inngår i dette som en form for historiebruk. Kulturen som jubileet springer ut i fra er med på å forme hvordan jubileet blir seende ut. Derfor blir jubileer foranderlige over tid, selv om det historiske utgangspunktet er det samme. Dette viser Anette Warring godt i sin analyse av grunnlovsjubileer i Danmark over en periode på hundre år.³¹ Konteksten som har skapt jubileet er derfor viktig for å forstå hvordan fortiden blir fremstilt i jubileet. Warring var med på å forme en forståelse av historiebruk som omhandler at man må se på «*hvem som bruker hvilken fortid, i hvilken situasjon, på hvilken måte og til hva*».³² Denne forståelsen bidrar til å identifisere samfunnskonteksten til historiebruken, historiekulturen som utvalget består av, jubileumssettingen som former historieformidlingen, og merkevarebyggingen som blir resultat av historiebruken.

Nasjonal merkevarebygging er ikke et fagfelt det er veldig enkelt å få grep på.³³ Grunnleggende sett handler nasjonal merkevarebygging om hvordan ulike nasjoner konkurrerer mot hverandre for å få et komparativt fortrinn i en global markedssituasjon.³⁴ Om denne markedssituasjonen innebærer turisme, en handelsvare eller moralspørsmål varierer fra nasjon til nasjon – og også over tid. Nasjonal merkevarebygging som konsept og begrep ble utarbeidet av Simon Angholt i 1990-årene, som var en ledende konsulent innenfor området gjennom 1990- og 2000-årene.³⁵ Angholt var altså en av hovedaktørene som var med på å

---

²⁸ Ryymin 2017: 10

²⁹ Aronsson 2004: 17

³⁰ Eriksen 1999: 9-12

³¹ Warring 2004

³² Warring 2011. Min oversettelse fra dansk, og mine uthevninger.

³³ Jeg har oversatt det internasjonale begrepet *nation branding* til nasjonal merkevarebygging.

³⁴ Aronczyk 2007: 107-14

³⁵ Angell og Mordhorst 2015: 184-5

merkevarebygge nasjoner. Angholt sin forfektning av merkevarebygging av nasjoner var overført fra markedsføringsbransjen, hvor merkevaren til selskaper var noe som ble overført til nasjoner.³⁶ Nasjonene fikk med dette en markedsverdi i en global arena. Danmark og Norge fungerer som to forskjellige utgangspunkt i spekteret av merkevarebygging, som eksemplifiserer godt hvordan merkevarebygging forekom på forskjellige måter.³⁷ I Danmark har det vært en klar merkevarebyggingplan for å forbedre landets anseelse i utlandet, hvor staten har ansatt konsulenter og med en utførelse som ligner på hvordan Angholt forfektet nasjonal merkevarebygging. Mens Norge også har hatt offentlige tiltak for å forbedre sin anseelse i utlandet, har ikke staten ansatt konsulenter på samme måte som i Danmark. Snarere har Norge tatt en innfallsvinkel som omtales som *public diplomacy* eller *soft power*.³⁸ At Norge anvendte *public diplomacy* eller *soft power* besto av at det var utenrikspolitikk som formet anseelsen av Norge i utlandet. Danmark og Norges ulike innfallsvinkler til nasjonal merkevarebygging viser hvordan konseptet om nasjonal merkevarebygging ikke har en bestemt fremgangsmåte, men snarere at man kan analysere frem like resultater av ulike prosesser. Norges bruk av *public diplomacy* og *soft power* er ikke noe som har oppstått i moderne tid. Snarere har Norge hatt en lang tradisjon om å søke status som en liten stat i verden.³⁹ Og siden Norge gjennom historien har vært en liten stat, har utenrikspolitikken vært en arena hvor Norge har søkt status i saker som har høy moralsk verdi.⁴⁰ Siden tidlig på 1900-tallet – og frem til nåtiden – har Norge forfektet et bilde av seg selv som en fredsnasjon i utenrikspolitikken. Dette, skriver Hallvard Leira, ble gjort fordi Norge ikke kunne utøve noe særlig makt gjennom krig.⁴¹ Slik ble det lagt et grunnlag i Norge om å benytte *public diplomacy* og *soft power*, siden Norge ikke hadde *hard power*. I nyere tid har det også kommet frem et bilde av Norge som et likestillingsland, med tilsvarende fremgangsmåte. Norsk likestillingspolitikk har blitt eksportert til utlandet «på lik linje med fisk og olje» på grunn av at norsk likestilling har blitt ansett som noe bra i et globalt perspektiv, og som noe med moralsk verdi.⁴²

---

³⁶ Angell og Mordhorst 2015: 187-8

³⁷ Angell og Mordhorst 2015: 189-90

³⁸ Angell og Mordhorst 2015: 189-90

³⁹ Leira 2015: 22-41

⁴⁰ de Carvalho og Neumann 2015: 1-21

⁴¹ Leira 2015: 30-7

⁴² Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: bakside (Alle mine henvisninger fra *Norsk likestillingshistorie* stammer fra praktverket med bilder og illustrasjoner).

Melissa Aronczyk har påpekt likheten mellom de historiske prosessene nasjonalisme og nasjonsbygging på 1800-tallet, og hvordan nasjonal merkevarebygging foregår i dag.⁴³ Aronczyk påstår med dette at nasjonal merkevarebygging ikke er et nytt fenomen. Snarere har nasjoner konstruert seg selv og kommunisert sin eksistens med andre land gjennom forskjellige fortidsfortellinger. Forskjellen mener Aronczyk er kun betegnelsene på disse prosessene. Uansett om det har blitt kalt nasjonsbygging, nasjonalisme eller nasjonal merkevarebygging, er dette grunnlaget det samme.⁴⁴ Ved å sammenknytte nasjonalisme og nasjonsbygging med merkevarebygging, trekker Aronczyk historie eller fortellinger om fortiden inn i bildet. Dette gjør hun fordi nasjonalisme og nasjonsbygging har – og har hatt – en klar tilknytning til historiefortellinger, enten i form av bruk av den eller bevisst konstruksjon av den. Siden 1800-tallet har historikere stått sentralt i legitimeringen av nasjonalstaten.⁴⁵ I likhet med merkevarebygging har nasjonalisme og nasjonsbygging foregått i relasjon til andre nasjoner. Historiens rolle i nasjonalisme og nasjonsbygging faller litt ut av Aronczyks sammenligning mot nasjonal merkevarebygging. Dette skjer nok først og fremst fordi Aronczyks sammenligning vektlegger det retoriske. Men i det retoriske ligger fortellingene om fortiden som er kjernen av historiebruk. Svein Ivar Angell kobler historiebruk og lokal merkevarebygging når han analyserer bruk av historie i markedsføringen av Hardanger.⁴⁶ Angells forståelse av historiebruk handler om at bruken skal tjene et formål i samtiden.⁴⁷ Hva som fungerer som et formål i samtiden vil variere fra en situasjon til en annen, og i Angells og Hardangers tilfelle var merkevarebygging av regionen formålet til historiebruken. Siden Angells forståelse av merkevarebygging går ut på at det består av en konkurranse mellom forskjellige geografiske enheter om ressurser, blir historiebruk et verktøy for å oppnå formålet. Angell analyserer historiebruk i Hardanger og hans *case* består av en mer lokal merkevarebygging, men jeg mener at det er fruktbart å overføre hans forståelse av historiebruk og merkevarebygging til større geografiske enheter som nasjoner.⁴⁸ I merkevaretilfeller kan fortiden bli brukt til å synliggjøre forskjeller mellom ulike områder. Merkevarebygging i sin funksjonelle forstand vil ikke være det jeg avdekker i dette tilfellet. Ingen merkevarekonsulenter ble konsultert i forbindelse med stemmerettsjubileet – slik det

---

⁴³ Aronczyk 2007: 107

⁴⁴ Aronczyk 2008: 42-4 og 49.

⁴⁵ Melve 2010: 143-60

⁴⁶ Angell 2015

⁴⁷ Angell 2015: 58-9

⁴⁸ Angell 2015

var i svært mange tilfeller i Europa rundt 2000-tallet. Snarere anvender jeg merkevarebygging som et analytisk perspektiv for å forstå historiebruk nasjonalt og lokalt.

I denne oppgaven kombinerer jeg historiebruksanalyser med analyser av fortidens plass i nasjonal og lokal merkevarebygging. Dette gjør jeg gjennom å anvende Svein Ivar Angells forståelse av historiebruk og merkevarebygging.⁴⁹ En gruppes forståelse av fortiden og fortidens rolle i gruppens identitet, er historiefagets idiom.⁵⁰ Med en forståelse av hvordan nasjonal merkevarebygging i nyere tid handler om en nasjonal identitet, og videre hvordan en nasjonal identitet handler om en å synliggjøre en nasjons fortid, blir nasjonale feiringer av fortiden plutselig sentralt for å forstå konstruksjonen av en nasjonal merkevare.

Historiebruksanalyser blir slik viktig i studier av nasjonal og lokal merkevarebygging.

Med de teoretiske perspektivene i mente vil jeg tydeliggjøre problemstillingen min noe mer. Det var Norges likestillingshistorie som ble identifisert og brukt i stemmerettsjubileet i 2013. Ved også å sammenfatte forståelsen av kollektivt minne med nasjonale jubileer, vil stemmerettsjubileet i min analyse fungere som en synliggjøring av Norges likestillingshistorie. Den nasjonale merkevarebyggingen blir både forstått som å skape et komparativt fortrinn på en global eller lokal arena, men det handlet også om hvordan det offentlig Norge anså seg selv. I en feiring av 'oss selv' vil denne 'selv-konstruksjonen' komme tydelig frem. Min overordnede problemstilling kommer derfor frem gjennom flere del-spørsmål. Hvilke formidlingsgrep tok stemmerettskomiteen for å formidle jubileets fortidsfortelling? Hvordan legitimerte denne fortiden en samtidsidentitet av Norge som et 'likestillingsland'? Hvordan ble likestillingshistorien søkt sammenfattet eller inkludert i den nasjonale grunnfortellingen?

Kilder og metode

For å svare på problemstillingen min har jeg benyttet forskjellige kilder. Siden stemmerettsjubileet var underlagt Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) ble stemmerettskomiteens arbeid under planleggingen av jubileet lagret i deres arkiv. Derfor søkte jeg innsyn i BLD sitt arkiv for å få tilgang på kildene etter planleggingen av jubileet. Jeg ble informert om at det eksisterte et fysisk arkiv etter stemmerettsjubileet, men jeg fikk

---

⁴⁹ Angell 2015

⁵⁰ Eriksen 1999: 9-24.

ikke lov av departementet til å besøke arkivet. Det jeg fikk var en liste over dokumenter som befant seg i arkivet, også søkte jeg om innsyn i de dokumentene som jeg mente kunne være relevante til oppgaven min. På grunn av dette har jeg for eksempel ikke fått en arkivnøkkel for å kategorisere kildene mine, snarere har jeg fått hvert enkelt dokument på epost og med et saksnummer. Kildene er henvist til med saksnummeret inkludert. I mitt kapittel to analyserer jeg et åpent brev sendt til statsminister Jens Stoltenberg og stortingspresident Thorbjørn Jagland. Dette brevet fikk jeg tilsendt av statsministerens kontor, også på epost, men da uten et saksnummer eller annen henvisning til hvilket arkiv det stammet fra. Derfor, når jeg har brukt kilden, har jeg henvist til statsministerens kontor (SMK). Jeg har fått en skriftlig kilde fra min veileder Eirinn Larsen, som stammer fra Rokkansenteret. Det har jeg kildehenvist til å komme fra Larsens private arkiv.

Stemmerettskomiteen er i mange tilfeller i denne oppgaven hovedaktøren som anvender fortiden, og derfor anså jeg det som nødvendig å forstå hvorfor de hadde tatt de avgjørelsene de tok. Det var ikke alle dokumentene i BLD sitt arkiv jeg fikk innsyn i, men nok til å klare å belyse de viktigste diskusjonene og avgjørelsene som komiteen tok i tilknytning til de ulike tiltakene til jubileet. Fra BLD sitt arkiv fikk jeg tilgang til referater etter komitémøter og møter mellom stemmerettskomiteen og andre departementer, dog kan det bemerkes at referatene var til tider mangelfulle. Jeg fikk også tilgang til mer overordnede årsrapporter skrevet til de overordnede sjefene i BLD, som igjen rapporterte til regjeringen om jubileet.

Gjennom oppgavens løp har jeg hatt samtaler med flere av aktørene i stemmerettsjubileet, uten at jeg har valgt å betegne det som intervjuer. Dette har jeg gjort fordi jeg aldri har direkte referert til hva de har sagt til meg, snarere brukt samtalens innhold som ledetråder for videre kildearbeid og analyser. Jeg har foretatt ett intervju, hvor jeg benyttet meg av båndopptager og hadde med meg et sett av spørsmål. I utformingen av intervjuet var jeg bevisst de kildekritiske aspektene ved å inndrive kildematerialet mitt gjennom intervju. Spesielt siden det var et intervju angående tematikk som hadde pågått noen år i fortiden. Jeg benyttet meg hovedsakelig av Knut Kjeldstadli og Ingar Kaldals retningslinjer da det kom til det.⁵¹ Forberedelsene mine til intervjuet gikk ut på at jeg stilte åpne spørsmål, som ikke var ledende inn mot tematikken oppgaven handlet om. Intervjuobjektet mitt visste at jeg skrev om stemmerettsjubileet, men den analytiske vinklingen mot merkevarebygging var hun ikke klar

---

⁵¹ Kaldal 2017: 153-5 og Kjeldstadli 1999: 193-7

over. Dette gjorde at hun fortalte hennes egen opplevelse av jubileet, uten å basere det hun sa på det jeg skulle skrive om.

Stemmerettsjubileet hadde en hjemmeside på internett, hvor jeg har hentet mye informasjon.⁵² Fra denne siden jeg har nedlastet stemmerettskomiteen sin sluttrapport. Det har vært historiske fortellinger om stemmerettskampen, om sentrale hendelser, om «de fire store», om de lokale arrangementene og mye mer. I løpet av skrivingen av denne oppgaven ble nettsiden stengt av regjeringen. Dette er kanskje symptomatisk for mye av den statlige behandlingen av stemmerettsjubileet, for nå er restene av jubileet på internett en side på wikipedia som undertegnede har skrevet.⁵³

Stemmerettskomiteens sluttrapport har fungert som en av mine hovedkilder til denne oppgaven. Rapporten ble forfattet etter jubileets slutt og den ble skrevet av Barne- og likestillingsdepartementet. Den fungerte som en oppsummering av de hendelsene fra stemmerettsjubileet som departementet har ønsket å trekke frem. Det har også vært en fin innfallsvinkel til mye av tematikken som jeg har undersøkt i arkivet til BLD. I mange tilfeller av oppgaven har jeg benyttet utsagn gitt av komiteen i sluttrapporten som visende for hvordan jubileet ble oppfattet i ettertid, og hva som var målet med ulike tiltak.

Til slutt ønsker jeg å redegjøre for min veileders rolle i stemmerettsjubileet og min oppgave. Eirinn Larsen var en av tre forfattere som skrev ettbindsverket *Norsk likestillingshistorie 1814-2013* (2013) som var et bestillingsverk fra stemmerettskomiteen.⁵⁴ Dette gjør henne til en aktør i min analyse. I mitt kapittel fire: «Likestilling – det er norsk» har jeg analysert ettbindsverket. Og selv om Eirinn Larsen og jeg ved flere anledninger har diskutert innholdet i verket, er lesningen av verket som fremstilles i kapittelet fullt og helt min egen.

Oppgavens struktur

Jeg skal svare på problemstillingen ved å analysere det jeg har vurdert å være hovedtiltakene med tanke på historiebruk og fremstillinger av fortiden i stemmerettsjubileet. Mitt utvalg av stemmerettsjubileets tiltak består av noen få av tiltakene til stemmerettsjubileet, men jeg mener at det er de viktigste historieformidlende tiltakene jeg har valgt ut.

---

⁵² www.stemmerettsjubileet.no

⁵³ [https://no.wikipedia.org/wiki/Stemmerettsjubileet_i_Norge_\(2013\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Stemmerettsjubileet_i_Norge_(2013))

⁵⁴ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 15

I kapittel 2 handler både om tiden før stemmerettsjubileet ble til, og hvordan fortidsfortellingen i jubileet ble utviklet og formet de ulike tiltakene. Jeg vil diskutere hvordan stemmerettskomiteen ble til, og hva som gjorde dem til hovedaktøren i utvalget av historiebruken til jubileet. Deretter vil jeg også vise hvordan stemmerettskomiteen formet fortidsfortellingen til jubileet, til å omhandle kvinners inkludering i demokratiet i Norge. Prosessen rundt tilblivelsen til stemmerettsjubileet viste også hvordan økonomiske bevilgninger sto i sentrum for å utvikle den jubileumsfeiringen man ønsket.

I kapittel 3 analyserer jeg fremstillingen av «de fire store» kvinnesakskvinnene. Ved å gjøre dette skal jeg diskutere kategoriseringen av dem som «store» og argumentere for at det var en snever fremstilling av fortiden med klare mangler og uklarheter. Samtidig skal jeg analysere hvilken fortid som knyttes til kvinnene. Slik jeg ser det fungerte «de fire store» som frontfigurene til stemmerettsjubileet. Og derfor blir de tilskrevet den helhetlige historiske fortellingen til jubileet. De ble frontfigurer for kvinnestemmeretten, men de ble også sentrale aktører i kampen om kvinnestemmeretten. Ved at de ble kategorisert som de viktigste kvinne pionerer, kvinnesakskvinner, eller likestillingsforkjempere ble de plassert i midten av stemmerettskampen på slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tall.

I kapittel 4 argumenterer jeg for at ettbindsverket *Norsk likestillingshistorie 1814-2013* (2013) var en vitenskapelig historiebruk som stemmerettsjubileet dro nytte av. Ettbindsverket var et av hovedtiltakene til jubileet, og slik jeg ser det var den vitenskapelige fortellingen sentral for å legitimere stemmerettsjubileets helhetlige fortidsfortelling. Selve konstruksjonen av ettbindsverket skal jeg analysere, og jeg vil argumentere for at verket var stemmerettskomiteens forsøk på å knytte akademisk forskning til jubileets historiske tema. Jeg skal diskutere fortiden som fortelles gjennom konstruksjonen av verket, men hovedsakelig skal jeg analysere kapittelet som omhandler stemmerettsjubileets historiske klimaks – 1913.

I kapittel 5 handler om den internasjonale konferansen som avsluttet jubileet, og jubileets store fokus på grasrota i feiringen. Ved å analysere hvordan fortiden ble fremstilt i den internasjonale konferansen, vil jeg kunne argumentere for at konferansen og dens historiebruk var en del av norsk merkevarebygging. Ved å analysere hvordan fortiden ble fremstilt på et lokalt plan, vil jeg også kunne argumentere for at fortiden til stemmerettsjubileet ble brukt til å merkevarebygge et lokalt sted: Flakstad.

I konklusjonen kommer jeg tilbake til oppgavens hovedproblemstilling, og trekker linjer på tvers av kapitlene for å sammentrekke oppgaven.

2 Et stemmerettsjubileum blir til

I USA og Vest-Europa har man siden 1990-årene sett en stor økning i historiske jubileer. Bernard Eric Jensen har kalt tiden etter 1990-årene for «mindefesternes æra».⁵⁵ Dette er en viktig innfallsvinkel å ha, siden jubileer som formidlingsarena er en av de største formidlingsarenaene for historisk kunnskap. Omfanget av mennesker som erverver seg kunnskap om fortiden gjennom jubileer har potensiale til å bli veldig stort. Selv om vi er i «mindefesternes æra», som kan gi assosiasjoner om at det er *for mange* jubileer, er nasjonale jubileer en viktig faktor for hvordan allmennheten oppfatter fortiden som jubileres. I offentlige nasjonale jubileer var det regjeringen som var «eier» av jubileet, og i den forstand blir det staten som feirer sin egen fortid. For aktører som eksisterer i en stat (i dette tilfellet kvinneorganisasjoner) som identifiserer seg med ulike fortider som skal feires, blir slike nasjonale historiske feiringer viktig. Stemmerettsjubileet i 2013 var et resultat av en fortidskamp etter at norske kvinneorganisasjoner fremmet et ønske om en feiring av en fortid som besto av kvinners inkludering i demokratiet i Norge. Hvordan var tiden før stemmerettsjubileet med på å påvirke den helhetlige historiske fortellingen til jubileet? Og hva var det som bestemte hvilken fortid som skal feires?

Det er viktig å forstå tiden før stemmerettsjubileet for å forstå hvorfor historiebruken *under* jubileet ble som den ble. Thomas Brandt poengterer at hvordan historiske forestillinger forandres over tid, og i all hovedsak hvordan fortiden blir omtalt gjennom en planleggingsfase, kan forme hvordan fortiden blir fremstilt i et jubileum.⁵⁶ Brandt viser historiebevissthetens rolle i en jubileumsplanlegging, og jeg ønsker å fremstille en form for kamp om historiebevisstheten til Stortinget, regjeringen og befolkningen – klart påvirket av hvordan Brandt har løst sin undersøkelse. Ved å fremstille stemmerettsjubileets konstruksjon vil jeg argumentere for at det i større grad handlet om en kamp om fortiden som skulle bli feiret. Min forståelse av kampen om fortiden vil gå ut på at den ikke besto av en kamp om feiring av spesifikke historiske hendelser, men snarere en historisk totalitet av kvinners inkludering i det demokratiske Norge. Dette kapittelet vil analysere kampen om fortiden gjennom hvilke bilder av fortiden som ble brukt i diskusjonene, først i den offentlige debatten tilknyttet stemmerettsjubileets eksistens, dernest under stemmerettskomiteens redefinering av regjeringens mandat. Så skal jeg vise hvordan økonomien var en pådriver på hvordan

---

⁵⁵ Jensen 1996: 235-60

⁵⁶ Brandt 1999: 3-46

stemmerettsjubileet ble planlagt og gjennomført – og hvordan historieformidling sto midt oppi denne problematikken.

Kampen om fortiden tilknyttet stemmerettsjubileet handlet i størst grad om hvilken fortid som ble funnet «verdt» å feire. Gjennom kapittelet viser jeg hvordan kvinneorganisasjoner var pådriveren for å få feiret stemmerettsjubileet. Feiringer av fortiden i nasjonale jubileer – som var det kvinneorganisasjonene forespeilet – vil foregå på et offisielt statlig nivå. Og kampen sto om kvinnes plass i norsk minnepolitikk. For å få gjennomslag for nasjonale jubileer, var fortiden nødt til å vekke en resonans i verdier og forestillinger i kulturen hvor feiringen skulle bli gjennomført.⁵⁷ Jeg argumenterer for at det forekom et forsøk på å vekke en slik resonans hos staten fra kvinneorganisasjonenes side, men at de ikke lyktes i kroner og øre.

Kritikk som fødselshjelp

For å forstå hvorfor stemmerettsjubileet ble til, må vi også forstå hvilken historisk kontekst det skjedde i. I 2009 fikk det som i 2014 skulle bli grunnlovsjubileet sitt mandat av Stortinget, siden det var 200 år siden Norge fikk sin egen Grunnlov. Mandatet som Stortinget ga til grunnlovsjubileet styrte fortidsfeiringen i retning av en feiring som skulle omhandle «demokratiets betydning og utfordringer i vår samfunn» og samtidig være med på å skape «kunnskap om Grunnlovens betydning for utviklingen av Norge».⁵⁸ Grunnlovsjubileets mandat tilsa at jubileet skulle foregå på et nasjonalt plan, og med bred kontakt og koordinering med relevante prosjekter som kunne knyttes til den demokratiske historien om Norge. Demokrati og Grunnlov var to aspekter som gikk igjen i mandatet, og ofte i samhandling med hverandre. Regjeringen ønsket en storstilt feiring av Grunnloven, med det demokratiske aspektet i sentrum. Det ble planlagt mange kostnadskrevede prosjekter i tilknytning til grunnlovsjubileet. For eksempel en storstilt oppussing av Eidsvollsbygningen for over 350 millioner kroner.⁵⁹ Det var riktignok ikke penger som gikk direkte ut av arrangørkomiteen til grunnlovsjubileets budsjett, men det var allikevel et tydelig bilde på at fortiden som Grunnloven representerte var sentral for storsamfunnet. Budsjettmessig var

---

⁵⁷ Stugu 2017: 34

⁵⁸ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Grunnlovsjubileet/mandat/> (nedlastet 20.2.2018)

⁵⁹ Grunnlovsjubileets sluttrapport 2015: 54

statens feiring av Grunnloven stor. I jubileet om grunnlaget av Norges historie var det ikke nødvendig å spare på noe.

Grunnlovsjubileets hovedkomité fikk seks år på å forberede feiringen. Dette signaliserte at regjeringen som jubileumseier mente at feiringen besto av en viktig historie for Norge. Planleggingen begynte tidlig og uten at 100-års jubileet for kvinners stemmerett ble påtenkt. Dette provoserte norske kvinneorganisasjoner. I første omgang hovedsakelig Kvinnegruppa Ottar. Daværende leder i Kvinnegruppa Ottar Asta B. Håland kritiserte i sin faste spalte i *Klassekampen* Stortinget for at de ikke hadde initiert en feiring av kvinners inntreden i demokratiet.⁶⁰ Håland viste til det historiske vedtaket til Stortinget som ga kvinner stemmerett på lik linje med menn i 1913, og hun spurte «hvor er komiteen som skal forberede feiringen av demokratiet i Norge?».⁶¹ Ved å eksplisitt anvende fortiden tilknyttet kvinners allmenne stemmerett i sammenhengen som Håland gjør, tilskrev hun fortiden en stor betydning for landets kvinner og derav kvinneorganisasjoner – inkludert kvinneorganisasjonen som hun selv representerte. Håland mente at «1913 er en vel så stor begivenhet som både 1814 og 1905».⁶² Fortiden som Håland ønsket å feire var altså ikke kun viktig for kvinneorganisasjonene, men ble omtalt som sentral for staten selv. Jubileet Håland forespeilet i sin kronikk ville forekomme ett år før grunnlovsjubileet. Men da Håland skrev sin kritikk i *Klassekampen* den 30. mars 2009, hadde ikke Stortinget foretatt noen forberedelser til en feiring av den allmenne stemmeretten. Ved tidligere nasjonale jubileer, som unionsoppløsningsjubileet i 2005 og i prinsippet grunnlovsjubileet, hadde staten hatt en initierende rolle og et økonomisk ansvar. Det å bruke statens økonomiske muskler i historiske jubileer ble en symboltung sak, hvor statens bevilgninger var med på å vise hvilken fortid som staten ønsket å feire. Og i kvinneorganisasjonenes øyne sviktet staten deres fortid.

Den 16. april 2009 sendte Håland og lederen i Norsk Kvinnesaksforening Torild Skard et åpent brev til statsminister Jens Stoltenberg og stortingspresident Thorbjørn Jagland med tittelen «Hva med hundreårsdagen for norsk *demokrati*? Skal kvinnene forbigås nok en gang?».⁶³ Brevet handlet om Stortingets og regjeringens manglende feiring av kvinners stemmerett. I brevet kritiseres regjeringen og Stortinget for ikke å ha «en verdig markering av

---

⁶⁰ Håland, Asta B. 2009 «Mødrene har grædt» *Klassekampen* 30.3.2009

⁶¹ Håland, Asta B. 2009 «Mødrene har grædt» *Klassekampen* 30.3.2009

⁶² Håland, Asta B. 2009 «Mødrene har grædt» *Klassekampen* 30.3.2009

⁶³ Statsministerens kontor (SMK)/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009. Min utheving

demokratiets innføring i Norge». ⁶⁴ Perspektivet som Håland og Skard la på det norske demokratiet, sidestilte innføringen av allmenn stemmerett for kvinner med den demokratiske fortiden som grunnlovsjubileet skulle feire i 2014. Dette var et tydelig bilde av fortiden som Håland og Skard brukte. Ved å vise til grunnlovsjubileet, og implisitt hvilken fortid den feiret, argumenterte Håland og Skard for at kvinners allmenne stemmerett var en like stor del av grunnlovsfortellingen til Norge. De argumenterte videre for at demokratiets virkelige innføring først forekom ved stortingsvedtaket om kvinners stemmerett i 1913. Først med dette ble demokratiet fullbyrdet. På denne måten minnet de om at den virkelige demokratifesten var glemt. Jan og Aleida Assmann ville kalt det «passiv glemsel», ved at fortiden ble oversett i større grad enn aktivt glemt. ⁶⁵ Dog er det allikevel en anklage med stor betydning som Håland og Skard her rettet mot staten i sammenheng med et kollektivt minne. Ved å initiere et jubileum om 1913 ville staten vært med på å reproducere et kollektivt minne om det. Håland og Skard mente at innføringen av allmenn stemmerett for norske borgere uavhengig av kjønn burde feires like mye som selve Grunnloven. I deres øyne la Grunnloven de demokratiske rammene, men det var ikke før stortingsvedtaket i 1913 at de demokratiske verdiene som det moderne Norge bygger på ble innført.

Store menn, men aldri kvinnene

En usynliggjøring av kvinner i historien var ikke en ny kritikk rettet av Håland og Skard. De skrev «når det kommer til mer enn fagre ord, ser vi det igjen og igjen. Kvinnene blir usynlige». ⁶⁶ Kvinners fortid var oversett av staten – og det var en del av et gjentagende mønster. Håland og Skard stilte spørsmål ved at staten hadde «feiret mange store menn», men når skulle kvinnenes historie feires? ⁶⁷ De mente at statens manglende feiring av norske kvinners fortid i den demokratiske historien om Norge var symptomatisk for kvinnesaker i offentligheten, kvinnene ble skjøvet til side og usynliggjort. ⁶⁸ Kritikken rettet av Håland og Skard var et tydelig angrep på historiefortellingen og formidlingen som ble gjort i regi av den norske staten, i form av statlig organiserte jubileer. Hålands innlegg i *Klassekampen* og det

---

⁶⁴ SMK/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009

⁶⁵ Stugu 2017: 27-32

⁶⁶ SMK/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009

⁶⁷ SMK/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009

⁶⁸ Håland, Asta B. 2009. «Usynliggjøring» *Klassekampen* 27.04.2009 og SMK/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009

åpne brevet viser at hvilken fortid som feires i nasjonale jubileer er viktige for befolkningen som er innenfor de samme statlige rammene, og identifiserer seg med fortiden som feires.

Brevet ble ikke behandlet av statsministeren eller stortingspresidenten umiddelbart, men videresendt til BLD. Kvinneorganisasjonene kritiserte dette ved at de mente at videresendingen betød at staten ikke anså innføringen av den allmenne stemmeretten som statens anliggende, men at det ble en likestillings sak siden det kun handlet om at kvinner ble inkludert i demokratiet.⁶⁹ Kvinneorganisasjonene mente at innføringen av allmenn stemmerett ikke bare var en kvinnesak, men at det hadde stor betydning for demokratiet som helhet. Derfor burde saken behandles av staten, ikke kun et departement som representerer en sektor i staten. At statsministerens kontor sendte brevet videre ble derfor en symboltung handling for kvinneorganisasjonene – i negativ forstand. Deres forutinntagelse om at staten ikke prioriterte kvinnehistorie ble bekreftet.

Det åpne brevet og statsministerens kontors håndtering av det ble raskt en sak for media. *NTB* rapporterte dagen etter brevet ble sendt at 100-årsjubileet av innføringen av allmenn stemmerett var et «jubileum glemt».⁷⁰ Igjen kommer det kollektive minnet og glemsel opp. Betydningen av å huske en fortid i en statlig regi ble vist gjennom mediedekningen av statens glemsel. Den 18. april skrev *Stavanger Aftenblad* at «Venstre tar saken»: Venstre skulle ta opp problematikken ved neste mulighet i Stortinget.⁷¹ Ved å vedgå dette impliserte Venstre at kritikken rettet av Håland og Skard var korrekt. Det hadde ikke vært diskutert eller vurdert en feiring av kvinners stemmerett i hverken Stortinget eller regjeringen. Daværende Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt svarte på kritikken med at «det er klart vi skal feire 100-årsjubileet for kvinners stemmerett».⁷²

Utsagnet til Huitfeldt kobler regjeringen til et jubileum, og Huitfeldts kommentar viste at det i hovedsak var en fortid tilknyttet den kvinnelige stemmeretten, ikke den helhetlige demokratiske fortellingen om Norge som deler av kvinneorganisasjonene hadde argumentert for at kvinnestemmeretten måtte ses i. Det var ikke tilfeldig at historieutdannede Huitfeldt uttalte seg slik, og begynte prosessen med å planlegge jubileet. Som følge av barne- og likestillingsministerens kommentarer ble det fastslått at det skulle nedsettes en komité for å

---

⁶⁹ Roux, Torunn Egge. 2009. «Garanterer storstilt stemmerettsfeiring» *Stavanger Aftenblad* 18.04.2009

⁷⁰ NTB 2009. «100 år siden alle fikk stemmerett – jubileum glemt». *NTBtekst* 17.4.2009

⁷¹ Roux, Torunn Egge. 2009. «Garanterer storstilt stemmerettsfeiring» *Stavanger Aftenblad* 18.04.2009

⁷² Roux, Torunn Egge. 2009. «Huitfeldt vil feire kvinners stemmerett» *Stavanger Aftenblad* 21.04.2009

forberede og gjennomføre jubileet. Det ble raskt klart at Kirsti Kolle Grøndahl, Norges første kvinnelige stortingspresident og daværende fylkesmann i Buskerud, skulle være komitéleder. Den symbolske betydningen av å ha Kalle Grøndahl i denne rollen var stor. Kalle Grøndahl hadde vært Norges første kvinnelige stortingspresident i 1993. Hun hadde også hatt en lang politisk karriere, med flere perioder på Stortinget og statsrådsposter for Arbeiderpartiet.⁷³ Hennes politiske erfaring var viktig å ha i rollen som leder av den nye stemmerettskomiteen. De resterende medlemmene ble ikke kjent før komiteens mandat ble offentliggjort mot slutten av 2009.⁷⁴

Det var ikke kun kvinneorganisasjoner som hadde påpekt at Stortinget og regjeringens håndtering av den forekommende feiringen kunne ha vært bedre. Historikeren Francis Sejersted uttrykte høsten 2019 også sin støtte til stemmerettsjubileet i et intervju i *Klassekampen*.⁷⁵ Sejersted påpekte at 1913 var «et merkeår for demokratiet i Norge» og at det virket merkelig at jubileet ble håndtert som en likestillingssak.⁷⁶ Uttalelsen passet godt overens med kvinneorganisasjonenes oppfatning av statens håndtering av saken. At en historiker av Sejersteds kaliber støttet stemmerettsjubileet, og knyttet stemmerettsjubileets fortid til Norges demokratiske fortid, ble oppfattet som en seier for stemmerettsjubileets forfattere. Til tross for at oppmerksomheten rundt det som ville bli stemmerettsjubileet ble større, var fortsatt det meste uavklart i tilknytning til planlegging og gjennomføring av jubileet.

Hvem var stemmerettskomiteen?

Stemmerettskomiteens mandat ble gitt av regjeringen 29. desember 2009. Mandatet kom til å skape debatt og ble senere omformulert. Ifølge mandatet skulle en komité opprettes for planleggingen av «den offisielle markering[en] av 100-årsjubileet for allmenn stemmerett i 2013».⁷⁷ Regjeringen ønsket videre en feiring som hadde sektorovergrepene tiltak og markeringer sentralt, regional, lokalt og internasjonalt. Utover dette stiller ikke regjeringens mandat særlige krav, hverken til innhold eller struktur. Annet enn at mandatet presiserte den fortidige hendelsen som skulle markeres, var det ingen andre føringer på hvilken fortid som

---

⁷³ <http://kvinnesak.no/2014/05/kirsti-kolle-grondahl-tildelt-gina-krog-prisen/> (nedlastet: 22.4.2018)

⁷⁴ Folkvord, Magnhild 2009. «Komité utan medlemmer» *Klassekampen* 16.11.2009

⁷⁵ Folkvord, Magnhild 2009. «-Et merkeår for demokratiet» *Klassekampen* 16.11.2009

⁷⁶ Folkvord, Magnhild 2009. «-Et merkeår for demokratiet» *Klassekampen* 16.11.2009

⁷⁷ Stemmerettsjubileets sluttrapport 2014: 3

skulle markeres. Stemmerettsjubileets mandat innebar en strukturering av jubileet som omhandlet *hvordan* jubileet forekom snarere enn *hvilken fortid* jubileet skulle feire. Imidlertid fastslo det også at BLD skulle være ansvarlig for komiteens arbeid. At mandatet var så åpent gjorde at stemmerettskomiteen selv sto sentralt for å bestemme og tydeliggjøre historiefortellingen i jubileet.

I løpet av 2010 ble stemmerettskomiteen fulltallig. Daværende likestillingsminister Anniken Huitfeldt sammensatte komiteen like før hennes avgang. Hun ble erstattet av Audun Lysbakken. Foruten Kalle Grøndahl var medlemmene: Monica Larsson, Ola T. Lånke, Jan Monsbakken, Shakeel Rehman, Cathrine Sandnes, Torild Skard og Hege Skjeie.⁷⁸ Komiteens sekretær var seniorrådgiver og historieutdannede Kurt Ole Linn fra BLD. Larsson erstattet det opprinnelige medlemmet Iren Reppen, som trakk seg. Torild Skard ble supplert av likestillingsminister Audun Lysbakken.⁷⁹

Men hvem var egentlig medlemmene av komiteen og hvilke områder av samfunnslivet representerte de? Komiteen hadde en sammensetning som speilet et mangfold innenfor norsk offentlighet, sektor og organisasjonsliv. Flere av medlemmene i komiteen hadde hatt ulike stillinger i forskjellige politiske partier. Lånke var ordfører i Rennebu som representant for KrF under stemmerettskomiteens arbeid. Skard hadde vært lagtingspresident og sittet på Stortinget for SV. Grøndahl hadde vært stortingspresident og sittet på Stortinget for AP.⁸⁰ De resterende medlemmene var fra forskjellige sektorer og organisasjoner som var nyttige i arrangementen av jubileet. Sandnes jobbet i tidsskriftet *Samtiden* og var tidligere journalist i *Dagbladet*. Reppen var opprinnelig komiteens tilknytning til kulturlivet, og hennes erstatter Larsson var ansatt i Norges kulturråd. Rehman representerte organisasjonen Likestilling Inkludering og Mangfold. Monsbakken hadde hatt sentrale stillinger i arbeid knyttet til funksjonshemmede og Norske Kvinners Sanitetsforening. Skjeie var Norge første kvinnelige professor i statsvitenskap og hadde vært med i den andre Makt- og demokratiutredningen (1998-2003).⁸¹ De forskjellige bakgrunnene til komitémedlemmene gjenspeilet likestillingsbegrepets mangfold, som kjønn, innvandrere, funksjonshemmede osv.⁸² Samtidig

---

⁷⁸ www.stemmerettsjubileet.no (nedlastet 07.03.2019)

⁷⁹ Sluttrapport 2014: 3

⁸⁰ Sluttrapport 2014: 42

⁸¹ www.stemmerettsjubileet.no (nedlastet 07.03.2019)

⁸² Danielsen, Larsen og Owsen 2013: 17-30

skulle medlemmene av stemmerettskomiteen også fungere som døråpnere til forskjellige sektorer og arenaer, for å gjenspeile mandatets krav om en sektorovergripende feiring.

Stemmerettskomiteen skulle bli en sentral aktør og tiltakshaver under stemmerettsjubileet. Med utgangspunkt i Anette Warrings forståelse av historiebruk, faller stemmerettskomiteen inn under *hvem* som brukte historie. Dog er ikke stemmerettskomiteen én enkeltstående aktør, men snarere et mangfold av stemmer som tar én (eller flere) avgjørelser om hvilken fortid som skulle markeres og feires – og hvordan dette skulle gjøres. Det var avgjørelser som ikke nødvendigvis hele komiteen var enige om. Som jeg allerede har vært inne på har jubileer en formidlingsarena som har stort potensiale. Det betød at stemmerettskomiteens legitimitet i forståelse av at de ble satt sammen av regjeringen, gjorde at deres fremstillinger av fortiden gjennom de ulike tiltakene blir sentrale for å analysere jubileets historiebruk. Selv om stemmerettskomiteen ikke besto av faghistorikere, var deres valg i tilknytning til det historiske bildet til jubileet avgjørende. Hvilken fortid valgte de å feire – og hvordan?

En feiring av kvinners inkludering i demokratiet

Mandatet la altså strukturerende føringer på *hvordan* jubileet skulle *markeres*. Men selve begrepet *markering* var ikke stemmerettskomiteen fornøyd med. De mente at fortiden til kvinners stemmerett skulle *feires*.⁸³ Denne endringen av begrep i hvordan fortiden som jubileet inneholdt skulle omtales, var tilsynelatende liten, men meget symbolsk.

Stemmerettskomiteen ønsket samtidig å gjøre en mer innholdsmessig spesifisering av hvordan mandatet omtalte fortiden, og endret mandatet fra at jubileet skulle handle om den «offisielle markering[en] av 100-årsjubileet for allmenn stemmerett» til at jubileet hadde en «'feiring' av allmenn stemmerett med hovedvekt på kvinnestemmeretten» – altså kvinners inkludering i det demokratiske Norge.⁸⁴ Redefineringen av mandatet viste en klar endring i fremstillingen av den fortiden som stemmerettskomiteen ønsket å fortelle gjennom jubileet. Ved å i større grad flytte fortidsfokuset over på hvordan kvinner ble inkludert i det norske demokratiet i 1913, skrev stemmerettsjubileet seg inn i grunnfortellingen om det politiske Norge. En kan tolke redefineringen dithen at de i større grad ønsket et jubileum som hadde en historisk profil som lignet på grunnlovsjubileet. Fortiden som ble *feiret* i stemmerettsjubileet skulle være en som også handlet om grunnlaget av samtidens demokratiske stat. Et annet aspekt var at en slik

---

⁸³ Sluttrapport 2014: 4

⁸⁴ Sluttrapport 2014: 3-4

redefinering av mandatet ville legge mer innholdsmessige føringer på hvilken historie stemmerettskomiteen kunne fortelle. Det innebar enkelt sagt mer historisk kjøtt på beinet enn det svært åpne opprinnelige mandatet. Et av grepene stemmerettskomiteen tok i planleggingen av jubileet, var å ha ekstra stor vekt på folkelig involvering. Komiteen ønsket at grasrota skulle være aktiv, både i arrangering av jubileumshendelser, men også som feirende individer. Så mange som mulig skulle mobiliseres og feire kvinners inntog i det norske demokratiet. Men med en grasrotaktivitet som innebar at lokale organisasjoner var med på å planlegge en rekke hendelser i stemmerettsjubileet, mistet stemmerettskomiteen oversikten over hendelsene. Et mer innholdsmessig mandat kunne sørge for at jubileumshendelser som komiteen ikke hadde kontroll over, fortsatt holdt seg innenfor den samme fortidsfortellingen som komiteen forespeilet jubileet. Samtidig var endringen av mandatet viktig i den forstand at det viste tydelig hvilken fortid som var i sentrum av jubileet.

Involveringen av grasrota var et bevisst valg av stemmerettskomiteen som hadde gjort sine betraktninger omkring Finland sitt stemmerettsjubileum i 2006 og 2007. I Finland ble jubileet kritisert for å være for elitistisk, toppstyrt og uten evne til å inkludere folket.⁸⁵ Tilbake i Norge ble det av stemmerettskomiteen i forbindelse med jubileets økonomiske muligheter fremhevet at grasrota skulle inkluderes i feiringen. Komiteleder Kalle Grøndahl påpekte at komiteen ikke la opp til «pompøse, dyre evenementer», men at det skulle være en fornuftig økonomi i gjennomføringen av jubileet.⁸⁶ Ved å inkludere dugnadsånden og det lokale i jubileet, både i organisering og gjennomføring av jubileet, skulle de økonomiske kostnadene holdes nede. Stemmerettskomiteens sluttrapport dokumenterte mangfoldet av stemmerettsjubileets hendelser, og rapporten viser at det var mange mennesker involvert i både gjennomføring og opplevelse av fortiden.⁸⁷ Ved den tidligere nevnte sosialantropologen Paul Connerton's forståelse av hvordan samfunn husker fortiden, vil en slik inkludering av personer under feiringen i 2013 ha vært en måte å kroppsliggjøre fortiden på.⁸⁸ For å oppfylle mandatets krav om å feire «sentralt, regionalt, lokalt og internasjonalt», var stemmerettskomiteen avhengige av et lokalt engasjement for å kunne gjennomføre jubileet. En reise rundt om i landet av stemmerettskomiteen ble gjennomført ganske tidlig i planleggingsprosessen for å engasjere

---

⁸⁵ Sluttrapport 2014: 5 og 7

⁸⁶ Estep, Mette 2012. «Lite penger til feiring av kvinners stemmerett» *NTBtekst* 08.03.2012

⁸⁷ Sluttrapport 2014: 48-64

⁸⁸ Connerton 1989

ulike lokalsamfunn. I flere større fylker ble det engasjert lokale stemmerettskomiteer.⁸⁹ Slik delegerte stemmerettskomiteen planleggingsansvaret på jubileumshendelsene til andre, mindre enheter. Og samtidig fraskrev de seg mye av det økonomiske ansvaret ved de gitte hendelsene. Av dette fremkom det at grasrotselementet ved stemmerettsjubileet var grunnet i forskjellige årsaker. Stemmerettskomiteen selv la vekt på at de engasjerte grasrota for å fullføre regjeringens mandat.⁹⁰ Men de økonomiske begrensningene var også noe som i stor grad presset komiteen til å spre ansvaret for den lokale feiringen. Samtidig var det ikke slik stemmerettskomiteen opprinnelig hadde sett for seg feiringen, med «knapper og glansbilder» til rådighet.⁹¹

Kamp om fortiden, kamp om økonomien

Kampen om fortiden var i like stor grad noe som ble overført til en kamp om jubileumspenger. Hvor fortiden ble brukt som argument for å kunne få penger, som kunne gi bredere plattform for å formidle sin fortid. I stemmerettsjubileets tilfelle, med regjeringen som jubileumseier, handlet det om hva slags størrelse på de økonomiske budsjettene stemmerettskomiteen kunne planlegge tiltakene sine med. Stemmerettskomiteen tok tidlig opp at de opplevde det som problematisk at stemmerettsjubileet ikke fikk like stor økonomisk støtte som andre nasjonale jubileer i regi av regjeringen. Komiteen sammenlignet sitt eget budsjett med grunnlovsjubileet i 2014 og unionsoppløsningsjubileet i 2005, og så at de fikk småpenger å rutte med i forhold til disse. For eksempel fikk feiringen av unionsoppløsningen ca. 135 millioner.⁹² Det har ikke vært mulig å finne et overordnet budsjett fra grunnlovsjubileet i 2014, siden de finansielle kostnadene var spredt rundt på mange forskjellige statlige instanser. Allikevel kan det nevnes at det ble brukt 350 millioner kroner til å pusse opp Eidsvollbygningen, og det ble bevilget 40 millioner kroner fra Norges forskningsråd til forskningsprosjekter med tilknytning til Grunnloven.⁹³ Til sammenligning fikk stemmerettsjubileet bevilget ca. 30 millioner kroner.⁹⁴ Noe av det som hindret stemmerettskomiteens arbeid var at de ikke fikk vite de overordnede økonomiske rammene til

---

⁸⁹ Barne- og likestillingsdepartementet (BLD)/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013 i kommuner og fylker/07.03.2011

⁹⁰ Sluttrapport 2014: 5

⁹¹ Skjeie, Hege 2011. «Førstedamer» *Dagens næringsliv* 26.03.2011

⁹² Sluttrapport 2014: 13 og Estep, Mette 2012. «Lite penger til feiring av kvinners stemmerett» *NTBtekst* 08.03.2012

⁹³ Grunnlovsjubileets sluttrapport 2015: 54

⁹⁴ Sluttrapport 2014: 13

jubileet.⁹⁵ Komiteen var nødt til å forholde seg til hva statsbudsjettet bevilget til jubileet hvert år. Dette gjorde at planleggingen av tiltakene til jubileet var vanskelig, siden de ikke visste de overordnede budsjetttrammene – kun bevilgninger fra år til år. Komiteen mente selv at dette var «et hinder for fortløpende beslutninger og en effektiv planlegging av jubileets større arrangementer».⁹⁶ Det var i større grad de nasjonale tiltakene, som krevde lang planlegging, involverte mange forskjellige aktører, og var ressurskrevende, som var vanskelige å gjennomføre. Dette bidro til at stemmerettskomiteen var noe kritiske til regjeringen som jubileumseier. Komiteen mente at regjeringen kunne ha vært mer tydelig i fremtidige økonomiske bidrag, og at usikkerheten knyttet til den økonomiske støtten skapte «manglende oversikt og uforutsigbarhet».⁹⁷ At penger la begrensninger på hvordan fortiden kunne bli fremstilt viste hvordan kampen om fortiden forlyttet seg til et økonomisk landskap. Kampen om fortiden var ikke lenger på en ideell arena hvor alle fortider var verdt å fremme på en storslått måte, men ble heller utkjempet på en realøkonomisk arena.

Det var ikke kun stemmerettskomiteen som var kritiske til regjeringen og deres økonomiske bidrag til stemmerettsjubileet. Kritikken ble blant annet rettet av historiker Francis Sejersted og jubileumsforsker Olaf Aagedal.⁹⁸ Aagedal trakk frem kritikken regjeringen fikk etter feiringen i 2005 hvor pengebruken av det offentlige ble kritisert. Aagedal mente at regjeringen kunne være «kloke av skade, [og] er forsiktige med å øse ut penger».⁹⁹ Det tidligere nevnte utsagnet til Sejersted var relevant om det økonomiske også, for når fortiden som skal feires var «et merkeår for demokratiet i Norge», mente Sejersted at siden institusjonen som representerte det demokratiske ved Norge, det vil si regjeringen, burde det feires på en ordentlig måte. Implisitt i kritikken var antagelsen om at regjeringens håndtering av det økonomiske aspektet ved stemmerettsjubileet var utilstrekkelig. Det allerede nevnte eksempelet om grunnlovsjubileets oppussing av Eidsvollsbygningen til 350 millioner kroner, kan også nevnes i denne sammenligningen. Selv om det ikke var penger som hovedkomiteen til grunnlovsjubileet avsatte fra deres eget budsjett, viser det at pengebruken i tilknytning grunnlovsjubileet var stor. Kvinneorganisasjonene mente på sin side at skjevheten i de økonomiske budsjettene var eksemplifisering av den allerede kritiserte nedprioriteringen av

---

⁹⁵ Sluttrapport 2014: 13

⁹⁶ Sluttrapport 2014: 13

⁹⁷ Sluttrapport 2014: 13

⁹⁸ Folkvord, Magnhild 2009. «-Et merkeår for demokratiet» *Klassekampen* 16.11.2009 og Estep, Mette 2012.

«Lite penger til feiring av kvinners stemmerett» *NTBtekst* 08.03.2012

⁹⁹ Estep, Mette 2012. «Lite penger til feiring av kvinners stemmerett» *NTBtekst* 08.03.2012

kvinnenes historie, og at det ble tydelig uttrykt i budsjettene til de respektive jubileene. Kolle Grøndahl påpekte i et intervju at «[økonomisk støtte] vil gjenspeile regjeringens ambisjoner. Jeg er sikker på at den sittende regjeringen [...] ønsker et godt jubileum».¹⁰⁰ Da komiteen samtidig var kritiske til den økonomiske støtten, viste utsagnet også at regjeringens ambisjoner ble ansett som for dårlige. Utsagnet viste også hvilken betydning som ble vektlagt det komiteen selv forsto som mangelfull økonomisk støtte.

De finansielle begrensningene ble noe som gikk igjen i alle av stemmerettskomiteens hovedtiltak. Komiteen ble ofte henvist til å søke økonomisk støtte hos andre departementer enn BLD for å få gjennomført det de planla – selv om det var BLD som hadde hovedansvaret. Dette var med på å skape usikkerhet rundt de nasjonale hovedtiltakene og hvorvidt det var mulig å gjennomføre dem på det viset som stemmerettskomiteen ønsket. På det lokale planet ble det oppfordret til å avsette penger av de opprinnelige årsbudsjettene for å kunne bruke dem under selve jubileumsåret.

Avslutning

Kampen om fortiden før og etter stemmerettskomiteens mandat ble besluttet var med på å fremstille stemmerettsjubileet som en feiring som måtte krangles frem. Kritikken som initierte jubileet var en som både var spesifikk, i form av at 1913 som et historisk merkepunkt var glemt av staten, men kritikken gikk også på en generell basis hvor kvinners usynlighet i den nasjonale fortidsfortellingen ble påpekt. I så måte fungerte stemmerettsjubileet en synliggjøring av kvinnehistorie.

Ved å redefinere mandatet viste stemmerettskomiteen hvordan de ønsket å fremstille fortiden som ble feiret. De skapte en feiring av kvinners inkludering i det demokratiske Norge. Og ved å vinkle feiringen på denne måten ble det et kvinnehistorisk innhold hvor kvinnesaken sto sentralt. Mandatets endring og kritikken rettet mot staten, var med på å forme hva jubileets feiring omhandlet. På denne måten ble Brandts poeng tydeliggjort, ved at planleggingen av et jubileum var sentralt for å forstå hvorfor fortiden ble fortalt slik den ble. På mange måter var det en viss dissonans i hvordan stemmerettskomiteens valgte å fremstille fortiden gjennom jubileet, og hvordan det ble argumentert i kritikken av staten. Fortidsfortellingen som

---

¹⁰⁰ Estep, Mette 2012. «Lite penger til feiring av kvinners stemmerett» *NTBtekst* 08.03.2012

stemmerettskomiteen la opp til var større grad en kvinnesakshistorie enn en demokratisk historie – en demokratisk historie som var grunnlaget av kritikken før komiteens mandat.

I bunn og grunn handler en kamp om fortiden om makt. Kvinneorganisasjoner drev en offentlig maktkamp for å få feiret kvinners allmenne stemmerett og betydningen stemmeretten fikk for det norske demokratiet. Dette er kjernen av det minnepolitiske feltet. Og det er kjernen av kampen om historiebevisstheten til Stortinget, regjeringen og befolkningen. Det faktum at de klarte å skape jubileet, tyder på at de lyktes i maktkampen. Men at de økonomiske bidragene ble beskjedne i forhold til andre store nasjonale jubileer, kan vise at makten deres ikke var like stor som andre aktører som representerte andre jubileer. Kvinneorganisasjonenes arbeid for å arrangere jubileet viste en kognitiv dissonans i hvordan staten anså seg selv som et likestillingsland, men dersom likestillingshistorien skulle feires måtte det tvinges igjennom av kvinneorganisasjoner – det var ikke en feiring initiert på en naturlig måte av regjeringen. Samtidig la de økonomiske rammene bånd på hvordan stemmerettsjubileet ble gjennomført. Derfor viste de økonomiske vanskelighetene til stemmerettsjubileet at jubileets samtid befant seg i «mindefesternes æra» og at det var en hard kamp om beinet når det kom til fortidsfeiringer.

3 Fortidens kvinnesakskvinner i front

Ganske raskt etter at stemmerettskomiteen hadde redefinert stemmerettsjubileets mandat, gikk de i gang med et arbeid for å gi den historiske feiringen et felles ytre. Komiteen mente at en god måte å samle den historiske feiringen på var å fremheve et utvalg av «kvinnesakspionerer».¹⁰¹ Stemmerettskomiteen fremstilte fire historiske kvinner som stemmerettsjubileets *frontfigurer* og kalte dem for «de fire store». Gina Krog var ‘høvdingen’ av norsk kvinnesak, Fredrikke Marie Qvam ble kalt ‘stortingskorridorenes dronning’, Fernanda Nissen var den borgerlige kvinnen som ble sosialist og kjempet for arbeiderkvinnens kår, og den siste kvinnen var Camilla Collett - Norges første feminist og kvinnelige forfatter.¹⁰² De utvalgte kvinnene hadde stått «fremst i kampen for stemmerett, likestilling og rettferdighet».¹⁰³ Utover å gi markeringen et mer enhetlig nasjonalt uttrykk, var tanken at dette også skulle kunne stimulere og samle den lokale jubileumsaktiviteten om noen sentrale historiske spørsmål og tematikker. Ved å gjøre dette ble «de fire store» en personifisering av historiske prosesser og dermed også de moralske verdiene som hang sammen med den fortiden som jubileet skulle feire: 1913 og kvinners inntog i det norske demokratiet. Hvordan ble fortiden til «de fire store» brukt til å gjøre dem til stemmerettsjubileets frontfigurer? For å svare på dette skal jeg se på *hvilken* fortid stemmerettskomiteen brukte, *hvordan* komiteen brukte fortiden, og *til hva*.¹⁰⁴

I dette kapitlet argumenterer jeg for at «de fire store» som konsept var både en form for historiebruk, men også en del av merkevaren til stemmerettsjubileet. Historiebruken kommer frem ved at stemmerettskomiteen valgte å anvende «de fire store» sin fortid i en jubileumssetting. Hvilken fortid som stemmerettskomiteen valgte å sammenknytte med «de fire store» var en kvinnehistorisk fortid, med hovedvekt på kvinnesakshistorien. Hvordan stemmerettskomiteen fremstilte fortiden vil jeg problematisere gjennom en diskusjon omkring begrepet «de fire store». Hva fortiden ble brukt til, analyserer jeg gjennom stemmerettskomiteens kategorisering av «de fire store» som jubileets *frontfigurer*. «De fire store» - både i form av utvelgelsen av dem og hele konseptet – var et verktøy

---

¹⁰¹ BLD/2010-32/Oppsummeringsnotat desember 2010/20.12.2010

¹⁰² www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.06.2018) og sluttrapport 2014: 9-12

¹⁰³ Sluttrapport 2014: 7

¹⁰⁴ Warring 2011: 6-35

stemmerettskomiteen brukte for å få mer oppmerksomhet og debatt i tilknytning til de historiske fortellingene som de tok opp. I hvilken grad lyktes de?

Det er flere problematiske sider ved prosessen med å kategorisere fire fortidige kvinnesakskvinner – alle for lengst gått ut av tiden – som frontfigurer for stemmerettsjubileet. Dette kommer jeg tilbake til i kapitlet gjennom å diskutere begrepet «de fire store», som stemmerettskomiteen lånte fra norsk litteraturhistorie. Hva blir konsekvensene av at komiteen anvendte et begrep som allerede var i bruk om noe annet? Og hvordan vil fremhevelsen av en liten gruppe mennesker problematisere fortiden til en nasjon? Etter at jeg har diskutert rundt det rent begrepsmessige ved «de fire store» skal jeg se nærmere på hvordan stemmerettskomiteen valgte ut de historiske kvinnene. Utvalget var ingen enkel prosess og det var flere ulike faktorer på spill som jeg skal analysere. Deretter skal jeg se på fortiden som ble tilknyttet kvinnene, og hvordan fortiden som ble fremstilt gjennom kvinnene var ment å favne så bredt om mulig.

Et litteraturhistorisk grep

Hva slags begrep var egentlig «de fire store»? Mange – inkludert meg selv – husker begrepet fra skolen og norsktimene, og at begrepet ble brukt om de norske forfatterne Bjørnstjerne Bjørnson, Jonas Lie, Henrik Ibsen og Alexander Kielland. Men selve begrepet «fire store» ble ikke synonymt med forfatterne Bjørnson, Lie, Ibsen og Kielland før i 1970-årene og det litteraturhistoriske verket til Edvard Beyer.¹⁰⁵ De fire nevnte forfatterne var også ved 1800-tallets slutt store og kjente litterater i Norge, men begrepet «de fire store» var ikke myntet på dem. Faktisk var det slik at om det i 1919 var noen som ble omtalt som «de fire store» handlet det ikke om litteratur, men de fire store statslederne som oppdelte verden mellom seg etter den første verdenskrigen.¹⁰⁶ Det vi i dag kjenner som «de fire store» innenfor litteraturen, de allerede nevnte Lie, Kielland, Ibsen og Bjørnson, var for eksempel kjent som «de fire store dikterne» i deres samtid på sent 1800- og tidlig 1900-tall. De fire forfatterne ble omtalt som Norges *hovedforfattere*, og i deres samtid ble deres verk og forfatterskap brukt i en nasjonsbyggende forstand. Litteraturhistoriker Jon Haarberg har lansert en påstand om at nasjonallitteraturen har endret seg.¹⁰⁷ At det etter år 2000 ikke lenger er en nasjonallitteratur

---

¹⁰⁵ Haarberg 2017: 94-9

¹⁰⁶ Haarberg 2017: 97-8

¹⁰⁷ Haarberg 2017: 9

som fungerer i en nasjonsbyggende forstand. Slik var det ikke rundt århundreskiftet mellom 1800- og 1900-tallet. Og konseptet om «de fire store» - enten det var i form av fire *hovedforfattere* eller fire diktere – var med en slik nasjonsbyggende funksjon da forestillingen om dem som gruppering oppsto og Norge som nasjon nærmet seg 1905 og unionsoppløsningen. Ved å vise til begrepets historie ble forståelsen av «de fire store» tilskrevet en nasjonsbyggende betydning.

Som sagt var det først på 1970-tallet at begrepet ble allmenn kjent. Det er dog iøynefallende at da Edvard Beyer skrev det litteraturhistoriske verket ble begrepet «de fire store» brukt «med den største selvfølgelighet». ¹⁰⁸ Hvorfor Beyer var så selvfølgelig i sin bruk av begrepet går ikke Haarberg mer inn på, men det er verdt å merke at det kan bety at begrepet har ligget litt og «ulmet» under overflaten uten å få allmenn utbredelse. Haarbergs påstand om at nasjonallitteraturen leses på en annen måte i dag, sammenlignet med hvordan det ble gjort tidligere, er med på å underbygge påstanden om at bruken av «de fire store» som begrep også har endret seg. Men forfatterne som er del av begrepet er de samme. I skolen i dag er begrepet «de fire store» godt kjent og brukt. Dette er med på å befeste innholdet av begrepet i nyere generasjoner. Forsøk på å erstatte de originale «fire store» og skape «de nye fire store» har vært mislykket i en litteratursammenheng. ¹⁰⁹ Dette gir en liten pekepinn på hvordan stemmerettskomiteens forsøk på å etablere «de fire store» kvinnene gikk.

Fortidens store kvinnesakskvinner

Da stemmerettskomiteen bestemte at de skulle anvende begrepet «de fire store» om deres fremheving av «kvinnepionerer» i stemmerettsjubileet, ble det begrunnet med at begrepet var allmenn kjent og det ville skape oppmerksomhet rundt jubileet. ¹¹⁰ Stemmerettskomiteen hadde med dette et ønske om at konseptet om «de fire store» skulle være med på å synliggjøre jubileet. En slik synliggjøring ville da i hovedsak omfatte «de fire store» og hvem de var, men det ville også være med på å gjøre «de fire store» til et sentralt aspekt ved stemmerettsjubileet – det var derfor de ble omtalt som *frontfigurer* til jubileet. Valget om å utpeke «fire store» kvinnesakskvinner ga mange resultater hvis målet var å samle og engasjere folk flest i feiringen av kvinners inntog i det norske demokratiet. På en annen side snevret det inn og

---

¹⁰⁸ Haarberg 2017: 98

¹⁰⁹ Haarberg 2017: 98-9

¹¹⁰ BLD/2010-6/2013-markeringen: 'De fire store'/10.08.2010

skapte en forståelse om at kampen for kvinners rettigheter og likestilling i Norge var over for lengst.

Noe av det problematiske ved å velge fremhevelsen av et lite utvalg historiske kvinner fra en fortid, var at det forfektet en gammel forståelse av historie. Pulveriseringen av historie på 1960-70-tallet var med på å fragmentere historiefaget, og skapte flere nye perspektiver på fortiden. De nye perspektivene ble kalt bindestrekshistoriene, og en av dem var kvinnehistorie.¹¹¹ Kvinnehistorie var nært beslektet med sosialhistorie og mye av eksistensgrunnlaget til sosial- og kvinnehistorie lå i kritikken av den politiske historien, og dets snevre fokus på store menn og kriger. Den politiske historien ble av kritikerne, i dette tilfellet kvinne- og sosialhistorikere, sett på som en formidling av historie som fordekket fortiden snarere enn å belyse den. Ved å omfavne andre deler av historien som for eksempel «nedenfra» eller fra kvinners perspektiv mente forfektene av sosial- og kvinnehistorie at fortiden ville bli belyst på en mer fullstendig måte.¹¹² Med et slikt kort historiografisk bakteppe virker bestemmelsen om å fremme «fire store» kvinner merkelig fordi det er et tilbakefall til fremhevingen av de få – i stedet for de mange. Stemmerettskomiteens sekretær Kurt Ole Linn mente at fremhevingen av «de fire store» fungerte som en motsats til den politiske historien, siden komiteen fremhevet kvinner – og ikke store konger og politikere.¹¹³ Det kan også argumenteres for noe i motsatt retning, at det ikke nødvendigvis er en kjønn fremstilling av fortiden som er det problematiske ved konseptet om «de fire store», men snarere tilsløringen av historiske prosesser på bekostning av fremhevelse av et lite utvalg historiske mennesker. Det er vanskelig å komme utenom at ved å utvelge fire kvinner og å kategorisere dem som «fire store» kvinnesakskvinner, var komiteen med på å gjøre de utvalgte til hovedaktører i fortidsfortellingen til jubileet, og derigjennom bidra til en usynliggjøring av andre historiske aktører.

Da stemmerettskomiteen hadde bestemt seg for at de skulle fremme fire historiske kvinner, ble mange forskjellige ideer omkring hvordan de skulle gjennomføre utvalget lagt frem. En av ideene var at fremstillingen av kvinnesakskvinnene skulle skape en «nyskriving av historien».¹¹⁴ I dette tilfellet er det ikke så enkelt å forstå hva komiteen har hatt i tankene med en nyskriving av historien om «de fire store». Fra en kvinnehistorisk synsvinkel var ikke

---

¹¹¹ Heiret, Ryymmin og Skålevåg 2013: 11-8

¹¹² Melve 2010: 204-20 og 233-36 og Heiret, Ryymmin og Skålevåg 2013: 11

¹¹³ Holand 2013: 23-4

¹¹⁴ BLD/2010-3/Referat fra 2013-komiteens møte/18-9.05.2010

fortiden til kvinnene komiteen fremmet ukjent, og viste heller ikke frem nye sider ved stemmerettskampen. Snarere var alle de fire kvinnene til stede i den store fortidsfortellingen om Norge, og også i kvinnesakshistoriske verk tilbake til 1980-tallet var «de fire store» kvinnesakskvinnene sentralt plassert.¹¹⁵

Men komiteen var klar over at utvalget av «de fire store» kvinnesakskvinnene måtte tas, og de var bekymret over mulige reaksjoner om at en «regjeringsoppnevnt komité foretar en ‘offisiell’ oppnevning av de fire viktigste kvinnene» i norsk historie.¹¹⁶ Komiteen diskuterte altså problematikk knyttet til et slikt utvalg og deres egen rolle som aktør, men de valgte å se bort ifra de negative sidene. Begrunnelsen var at kritikk ville føre til debatt, og debatt ville føre til at folk var engasjerte og lærte mer om tematikken.¹¹⁷ Igjen ser vi tydelig et ønske om oppmerksomhet til jubileet. Komiteen anerkjente at de foretok en utvelgelse av de viktigste kvinnene i den historiske prosessen. Og, uansett om de vil ha diskusjon rundt saken eller ei, førte dette til en underkjennelse av andre historiske personers arbeid. Om ikke førte det til at «de fire store» kvinnesakskvinnene ble gjort til «en homogen, avgrenset gruppe, og at nettverket de var en del av neglisjeres».¹¹⁸ Denne kritikken kom fra historikeren Ulrike Spring, og ble rettet mot utvelgelsen av «fire store» historiske kvinnesakskvinner. Springs kritikk kan forstås på samme måte som jeg tidligere har argumentert for – at utvelgelsen tilskriver en hel periodes fortid til noen få kvinner. Og at det er sentrale aspekter ved fortiden som overses når man velger å fremheve de få, framfor pluraliteten som en bredere fremstilling vil gi.

For å unngå problemet om at den «regjeringsoppnevnte komiteen» skulle foreta utvelgelsen diskuterte komiteen om de skulle konsultere en faghistoriker for å foreta utvelgelsen. Denne ideen stoppet her. Debatten omkring utvelgelsen av «de fire store» kvinnesakskvinnene som stemmerettskomiteen ønsket ved å anvende konseptet «fire store» var i offentligheten fraværende, men i historiemiljøet oppsto det kritikk av utvelgelsen nettopp med basis i mye av det jeg allerede har diskutert.¹¹⁹ Men dersom vi ser bort ifra det problematiske allerede nevnt, var komiteens ønsker om synlighet og diskusjon om jubileet også en vesentlig del av forståelsen om merkevarebygging. Ved at stemmerettskomiteen eksplisitt uttalte at grepet «de fire store» kvinnesakskvinnene vil skape oppmerksomhet, ble det med på å gi et komparativt

---

¹¹⁵ Moksnes 1984 og Blom og Sogner 2005

¹¹⁶ BLD/2010-6/2013-markeringen: ‘De fire store’/10.08.2010

¹¹⁷ BLD/2010-6/2013-markeringen: ‘De fire store’/10.08.2010

¹¹⁸ Landsem 2012: 7

¹¹⁹ Landsem 2012 og Holand 2013

fortrinn i form av oppmerksomhet og debatt om kvinners rettigheter og likestilling i Norge. For å tiltrekke seg interesse i befolkningen under stemmerettsjubileet og den kvinnesaksfortiden de ønsket å feire, var det å bli lagt merke til ansett som svært viktig.

Et samlende utvalg

En kategorisering av historiske kvinner innenfor en nasjonal ramme var en aktivitet som kunne bidra til at markeringer kunne knyttes både regional og lokalt. Dette var med på å forme stemmerettskomiteens argumentasjon om at grasrota var et nøkkelaspekt ved utvalget av «de fire store» kvinnesakskvinnene. Enda et av kriteriene for utvalget av «de fire store» var at det var en geografisk spredning på dem. Stemmerettskomiteens frykt for at deres jubileum skulle bli for Oslosentrert, var derfor en avgjørende faktor for utvalget av de fire kvinnene. De representerte ulike landsdeler av Norge. I øst, vest, nord og sør skulle folk kunne samle seg rundt sine historiske representanter for kvinnesakshistorien. Gina Krog ble født på Flakstad i Nord-Norge, vokste opp på Karmøy på Vestlandet og levde sitt voksne liv i Oslo, eller Kristiania som det het på den tiden.¹²⁰ Fernanda Nissen vokste opp i Kragerø i Telemark, som ble kategorisert som Østlandet og bodde senere i Oslo.¹²¹ Camilla Collett vokste opp i Kristiansand og Eidsvoll – både Sørlandet og Midt-Norge – og levde sitt voksne liv i Oslo.¹²² Fredrikke Marie Qvam vokste opp i Trøndelag og bodde der store deler av sitt voksne liv, men etter hvert flyttet hun også til Oslo.¹²³

Stemmerettskomiteen argumenterte selv for at den geografiske spredningen var et godt jubileumsgrep. Det viste hvordan kvinnene opprinnelig kom fra forskjellige steder i Norge, men samlet seg rundt kvinnekampen som hadde sitt hovedsete i Oslo.¹²⁴ Jeg mener snarere den geografiske spredningen var enda et innsnevrende grep på utvalget. I tillegg kan en diskutere om geografiske hensyn gjorde at for eksempel den betydelige kvinnesaksforkjemperen Ragna Nielsen ble valgt bort fordi hun ble født i Oslo og dermed var for 'sentralistisk' til å bli valgt.

Stemmerettskomiteen baserte utvalget sitt ikke kun på en geografiske hensyn. De var også tilknyttet ulike aspekter av norsk kvinnesakshistorie. Krog har blitt omtalt som «høvdingen av

---

¹²⁰ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²¹ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²² www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²³ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²⁴ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

norsk kvinnesak», og var sentral for opprettelser av ulike kvinneorganisasjoner i siste del av 1800-tallet som blant annet Norsk Kvinnesaksforening (1884), Kvinnestemmerettsforeningen (1885) og Landskvinnestemmerettsforeningen (1898).¹²⁵ Fredrikke Marie Qvam var sentral i opprettelsen og driften av Norske Kvinners Sanitetsforening (1896). Fernanda Nissen arbeidet for rettighetene til Oslos arbeidere og fattige.¹²⁶ Camilla Collett skilte seg mest ut fra de andre valgte. Hennes rolle i kvinnesaken var mer symbolsk og knyttet til hennes forfatterskap. Ikke minst boken *Amtmannens døtre* (1854/5) var et viktig verk for kvinners emansipasjon i Norge. Collett selv var ikke aktiv i Norsk Kvinnesaksforening, men hun ble oppført som æresmedlem på deres første møte.¹²⁷ Collett, som var noe eldre enn de tre andre, var viktig for kvinnesaken på slutten av 1800-tallet. Og ved å kategorisere henne som en av «de fire store» kvinnesakskvinnene i stemmerettsjubileet ble hun av stemmerettskomiteen gjort viktig også på begynnelsen av 2000-tallet.

Da stemmerettskomiteen drøftet forskjellige personer til utvelgelsen ble mange forskjellige navn fremmet. Det ble påpekt at det var mange menn som hadde bidratt i stor grad til stemmerettskampen og kampen for kvinners stilling i Norge.¹²⁸ Til tross for dette mente komiteen at det var viktig å kun fremme kvinner for å tydeliggjøre kvinners egen innsats i kvinnekampen. Det ble også bestemt at det kun skulle velges historiske kvinner, altså kvinner som ikke levde lenger – og som var tilknyttet til stemmerettsjubileets historiske kjerne: 1913 – kvinners stemmerett og kvinnesaken tilknyttet stemmerettssaken. Ved å innsnevre antallet mulige personer – inn til historiske kvinner – på denne måten, avgrenset stemmerettskomiteen utvalget til en ganske avgrenset gruppe.

Ved en slik innsnevring av utvalgsmulighetene ble det indirekte valgt bort mange alternativer. Det kritiske brevet, skrevet av Asta B. Håland og Torild Skard, til Jens Stoltenberg, som ble drøftet i forrige kapittel, nevnte flere mulige kvinner i feiringen de forespeilet. «Når skal vi feire Aasta Hansteen, Betzy Kjelsberg, Gina Krog, Katti Anker Møller, Margarete Bonnevie, Elise Ottesen Jensen og de andre kvinnerettsforkjemperne?» spør Håland og Skard i brevet.¹²⁹ Av disse kvinnene var det kun Krog som ble vurdert som «stor» nok av komiteen. Det er verdt å merke seg dette, fordi det viser hvordan enkelte forståelser av fortidens mest sentrale aktører skiller seg fra andres. Og at det ikke nødvendigvis er slik at den ene har mer rett enn

---

¹²⁵ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²⁶ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²⁷ www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.6.2018)

¹²⁸ BLD/2010-6/2013-markeringen 'de fire store'/10.08.2010

¹²⁹ SMK/Åpent brev til statsminister og stortingspresident/16.04.2009

den andre. Men det som skiller dem er hvem som formidler hva. Og i stemmerettsjubileets tilfelle, ble det slik at deres fremstilling av de viktigste kvinnesakskvinnene ble stående. Kvinnene som ble bemerket fra det åpne brevet til statsminister Stoltenberg hadde bidratt til kvinnesaken på mange forskjellige vis, og til forskjellige tider. Bonnevie og Ottesen-Jensen var eksempelvis fra en annen generasjon enn stemmerettskomiteens «fire store» kvinnesakskvinner, men de bidro allikevel i kvinnesaken utover på 1900-tallet. Med tanke på komiteens ord om at utvalget av kvinner hadde stått «fremst i kampen for stemmerett, likestilling og rettferdighet», treffer Bonnevie og Ottesen-Jensen alt utenom stemmerett.¹³⁰ Dette ga inntrykk av at det var stemmerettskampen som var det viktigste kriteriet for utvalget av «fire store» kvinnesakskvinner.

Stemmerettskomiteen sa selv at de ønsket å «løfte fram kvinner som representerte ulike perioder av stemmerettskampen i Norge».¹³¹ Men slik jeg har argumentert frem til nå, fremsto utvalget av kvinner ikke veldig forskjellige. Selv om kvinnene ikke nødvendigvis var av samme generasjon, levde de alle samtidig, det vil si rundt 1900. Og de tok alle del i den samme kampen for kvinners politiske rettigheter og likestilling med menn med hjelp av samme type virkemidler. Kvinnesakshistorien i Norge er riktignok ikke så enkel og ensidig. Kvinnesaken, fremstilt gjennom Norsk Kvinnesaksforening og andre kvinneorganisasjoner, var i hovedsak en borgerlig kvinnekamp, men det betød ikke at det kun var borgerskapets kvinner som var opptatt av kvinners rettigheter. Både i samarbeid om felles kampsaker, men også i hvordan de skal gå frem for å oppnå det de ønsket, var det store klasseforskjeller innad i norsk kvinnekamp. Aller tydeligst kommer dette frem i stemmerettssaken, hvor partilinjier i stor grad var styrende på hvordan de ulike grupperingene ønsket å gå frem.¹³²

Stemmerettskomiteen lyktes ikke etter min vurdering med å fremstille de ulike synene på stemmerettskampen. Alle «de fire store» kvinnesakskvinnene var en del av borgerskapet. Rent ideologisk sett var ikke spredningen av «de fire store» kvinnesakskvinnene særlig stor, selv om Nissen i hovedsak jobbet for arbeidernes kår. Den helhetlige forståelsen av utvalget til stemmerettskomiteen ga et sluttresultat som ga inntrykk av å inneholde én type kvinne representert av fire eksempler.

Et annet aspekt av fortiden som ble anvendt som følge av utnevnelsen, og som kom frem av Springs kritikk, var den homogene fortiden som «de fire store» kvinnesakskvinnene

---

¹³⁰ Sluttrapport 2014: 7

¹³¹ Sluttrapport 2014: 9

¹³² Hagemann 2005: 243-250

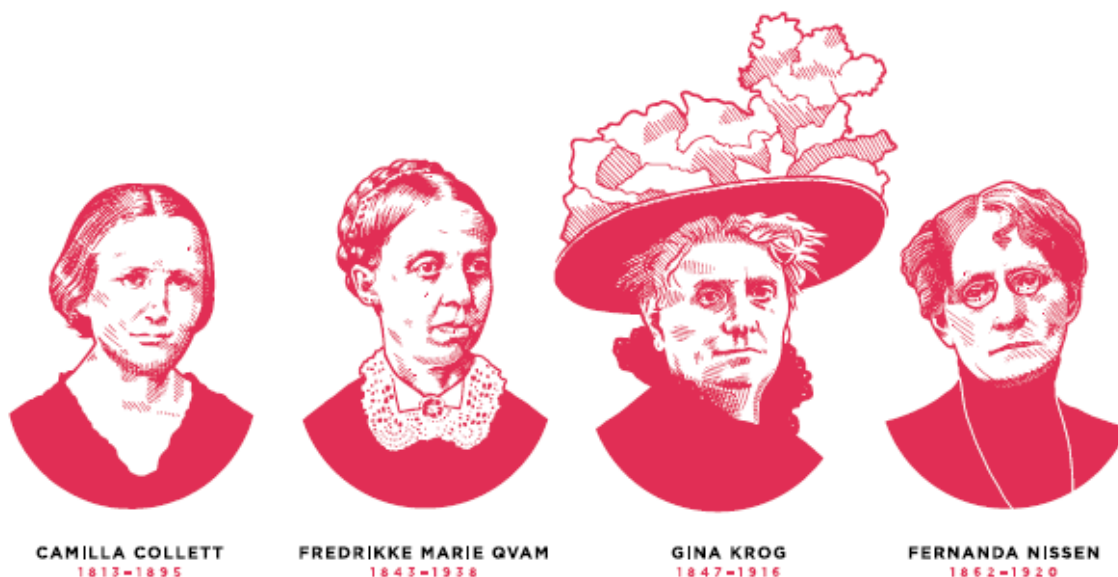
representerte. For hva med minoriteter og deres kamp for rettigheter? Et eksempel var samiske Elsa Laula Renberg som kjempet for samiske kvinners rettigheter på sent 1800- og tidlig 1900-tallet – og var kjent som samenes Jeanne d’Arc.¹³³ Renberg var en kvinne som hadde gjort mye viktig arbeid for samene i Norge, et arbeid som inngår i en fortid som flere mente burde minnes – spesielt i en jubileumssetting. Resultatet av å fremheve fire kvinnesakskvinner førte til at Renberg rett og slett ikke passet inn i stemmerettskomiteens mal for «stor kvinne». Av samme utsagn kommer også det problematiske i tilknytning til at stemmerettskomiteen som utvelgende aktør i saken. Komiteen var regjeringsutnevnt i et jubileum som var initiert av samme regjering. Stemmerettskomiteen arrangerer et jubileum i regi av staten Norge. Det var Norges fortid de feiret – og «de fire store» kvinnesakskvinnene ble valgt på vegne av Norge, men annet enn den geografiske spredningen var det ikke så mye annet som gjorde at «de fire store» kvinnesakskvinnene representerte en befolkningshelhet.

Historiebruk vil alltid være et utvalg av fremstillinger av fortiden som passer i ens samtidsnarrativ. Derfor ligger det i sakens natur at det er noen fortider som blir etterlatt og ikke blir brukt på samme måte som andre fortider. Samtidig klargjør utvelgelsen hvordan fortiden blir fremstilt og anvendt med ulike formål. Imidlertid har også min historiebruksanalyse vist hvordan «de fire store» kvinnesakskvinnene ble utvalgt, og hvilken fortid som ble tilskrevet dem. Etter at stemmerettskomiteen hadde valgt kvinnene, var neste sted å formidle fortiden deres og klargjøre deres rolle i jubileet.

---

¹³³ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 222

Jubileets visuelle frontfigurer

Til tross for mye av det problematiske ved utvalget som jeg har gått igjennom, var kategoriseringen av «de fire store» kvinnesakskvinnene en suksess i det offentlige ordskiftet. I de fleste aviser som skrev om jubileumssaker, og hvor Collett, Qvam, Krog eller Nissen ble nevnt, var det alltid med en henvisning til at den nevnte kvinnen var en av «de fire store lansert av stemmerettsjubileet».¹³⁴ Dette var med på å underbygge stemmerettskomiteens forståelse av kvinnene som jubileets frontfigurer.

Selve betegnelsen frontfigur er ikke så langt unna hvordan jeg har argumentert for at stemmerettskomiteen har behandlet «de fire store» kvinnesakskvinnene og deres fortid. Allikevel er det noe mer eksplisitt over frontfigurer enn kun «kvinnesakspionerene», som var slik stemmerettskomiteen til tider omtalte de utvalgte kvinnene.¹³⁵ Det mest tydelige aspektet ved «de fire store» kvinnesakskvinnene var den grafiske fremstillingen av dem (se over).¹³⁶ Stilen var realistisk, redusert og gjenkjennelig. Den var lett gjenkjennelig ved at den hadde et visst særpreg over seg. Den grafiske fremstillingen var svært detaljert, og det er verdt å merke at fremstillingen forekommer i en rosa/hvitt fargepalett. Samtidig var stilen mulig å overføre til mange forskjellige flater. Blant annet ble bildet brukt som topptekst i diverse brev sendt av stemmerettskomiteen til ulike andre aktører som var involvert i jubileet. Bildet ble brukt ved

¹³⁴ Sandve, Gerd Elin Stava 2012. «Hun var mer» *Dagsavisen* 17.12.2012

¹³⁵ Sluttrapport 2014: 11

¹³⁶ Bildet hentet fra sluttrapport 2014: 4

et av de folkemessige høydepunktene til stemmerettsjubileet, ved Karl Johans gate i Oslo, da det hang flagg med bilde av «de fire store» langs hele paradegaten. Dersom man tar et kjøpt internett-søk på «stemmerettsjubileet», er det den samme grafiske fremstillingen av «de fire store» kvinnesakskvinnene som kommer først på bildeseksjonen. Dette er kun noen av eksemplene på hvordan bildene ble brukt i den grafiske fremstillingen av jubileet.

Sammen med den grafiske profilen var det også andre tiltak stemmerettskomiteen tok for å fremme «de fire store». Blant annet delte komiteen ut stipender til forfattere som skrev biografier om «de fire store». Det ble delt ut stipend til Mari Jonassen som skrev om Fernanda Nissen, og til Rita Sandnes som skrev om Gina Krog.¹³⁷ Riktignok var det kun Jonassen sin bok som ble utgitt. Jonassen skrev biografien om Nissen med begrunnelsen at «det har blitt skrevet overraskende lite» om Nissen.¹³⁸ Dette innbar ikke nødvendigvis at det var en nyskriving av historien, men i større grad en nyansering. Jonassen skrev en emosjonell innledning til biografien, hvor hun takket Nissen for hennes arbeid for kvinners stilling i Norge. Jonassen skriver at Nissen «ønsket å forsvinne inn i glemselens skyggeland», men at henne historie var for viktig til å bli glemt.¹³⁹ Det var tydelig at Jonassen skrev en biografisk fortelling om en kvinne hun beundret. Det ble også skrevet en biografi om Fredrikke Marie Qvam, men den ble skrevet uten støtte fra stemmerettskomiteen. Biografien om Qvam ble skrevet av *Klassekampens* journalist Magnhild Folkvord. Folkvord hadde vært delaktig i flere avisartikler skrevet om stemmerettsjubileet for *Klassekampen*. I artiklene førte hun frem den samme kritikken av staten som vi så i forrige kapittel av kvinneorganisasjonene. I Folkvords fremstilling av Qvam blir hennes posisjon i norsk kvinnekamp fremhevet, og hennes rolle som «edderkopp i nettverket av kvinneorganisasjoner» blir synliggjort.¹⁴⁰ I biografiene om Nissen og Qvam ble det påpekt av forfatterne at kvinnene fortjente mer oppmerksomhet enn de fikk. Dette impliserte at kategoriseringen av «de fire store» kvinnesakskvinnene var med på å nyansere fortellingen om norsk kvinnekamp og kvinnekampens rolle i Norges demokratiske fortid. Men noe mer enn en nyansering var det nok ikke, fordi kvinnes fortid var allerede kjent gjennom kvinnehistoriske verk som Aslaug Moksnes sitt verk om Norsk kvinnesaksforening sin historie og *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie*.¹⁴¹ Det var flere nyutgivelser av tidligere biografier om Camilla Collett, men ingenting i regi av

---

¹³⁷ Sluttrapport 2014: 35-6

¹³⁸ https://www.arbark.no/Diverse/Nissen_biografi/Nissen_Biografi.htm (nedlastet 03.05.2019)

¹³⁹ Jonassen 2013: 9

¹⁴⁰ Folkvord 2013: 7

¹⁴¹ Moksnes 1984 og Blom og Sogner 2005

stemmerettskomiteen. Dette var hovedsakelig fordi 2013 også var 200-årsdagen til Collett, derfor var mye av Colletts feiring utført av Nasjonalbiblioteket, og uavhengig av stemmerettsjubileet.¹⁴² De biografiske fremstillingene av «de fire store» kvinnesakskvinnene (unntatt Krog), var nok ment for de mer interesserte. På et generelt plan var det enkelt nok å finne informasjon om dem på nettsiden til stemmerettsjubileet. Det ble riktignok initiert tiltak for å ha en enda større formidlingskraft til fortidsfortellingene om «de fire store» kvinnesakskvinnene.

Det var nok for å nå ut til en yngre generasjon med historieinteresserte at stemmerettskomiteen bestemte at de skulle avsette 1 million kroner til produksjon av fire kortfilmer om «de fire store» kvinnesakskvinnene.¹⁴³ Oppdraget om å produsere filmene utlyst på offentlig anbud, og det var Sherpa Film vant utlysning, og produserte kortfilmene.¹⁴⁴ Skuespillerne som spilte de ulike rollene var Anne Ryg som Fernanda Nissen, Anneke von der Lippe som Camilla Collet, Kirsten Hofseth som Fredrikke Marie Qvam og Arnhild Litleré som Gina Krog.¹⁴⁵ Filmene var 5-6 minutter lange, og ble lagt ut på YouTube for at de skulle være så tilgjengelige som mulig. Filmene var enkelt satt opp, hvor hovedrollene til de ulike karakterene satt og ble intervjuet av en moderne journalist. Dette var med på å sammentrekke fortiden med nåtiden, ved at spørsmålene var ledende mot 1913 som forløsende spenningsmoment i fortellingen. Sammen med en fortellerstemme bidro de ulike karakterene til å belyse sine livshistorier på en enkel og oversiktlig måte. Formidlingsnivået til kortfilmene bar preg på å være ment for grunnskoleelever, og var en del av den formende feiringen til stemmerettsjubileet. Som manuskonsulenter hadde Sherpa Film brukt biografiforfatterne til Nissen og Qvam, Jonassen og Folkvord.¹⁴⁶ Mens om Collet ble brukt Siri Senje, som hadde utgitt en biografi om Collett for ungdom i 2009, som ble gjenutgitt i 2013.¹⁴⁷ Om Krog ble Rita Sandnes brukt som manuskonsulent, og Sandnes fikk stipend av stemmerettskomiteen, men biografien om Krog ble ikke utgitt. Stemmerettskomiteen anslo at det var noen tusen som hadde sett filmene, men at det var vanskelig å si fordi de hadde ikke mulighet til å få et eksakt tall.¹⁴⁸

---

¹⁴² Sluttrapport 2014: 9

¹⁴³ Sluttrapport 2014: 38-40

¹⁴⁴ Sluttrapport 2014: 28

¹⁴⁵ <https://www.youtube.com/channel/UC9etsO8FD1AOz0vNbbbQ87Q> (nedlastet 08.05.2019)

¹⁴⁶ <https://www.youtube.com/channel/UC9etsO8FD1AOz0vNbbbQ87Q> (nedlastet 08.05.2019)

¹⁴⁷ Senje 2013

¹⁴⁸ Sluttrapport 2014: 28

Avslutning

Den store debatten som følge av stemmerettskomiteens valg om å fremme «de fire store» dukket aldri opp i det offentlige ordskiftet. Hovedsakelig var det innenfor historikermiljøet at det var kritiske stemmer til hvordan komiteen valgte å løse akkurat denne fortidige framstillingen av stemmerettsjubileet. Fremstillingen av «fire store» kvinnesakskvinner som jubileumsgrep var ikke vanlig. Det har ikke meg bekjent blitt foretatt en lignende fremhevelse av enkeltpersoner i nasjonale jubileer som feirer en større fortelling, i motsetning til personjubileer som Anundsen og Nansen eller Ibsen. Til tross for dette var grepet rent formidlingsmessig vellykket. I den forstand at det for eksempel var mange aviser som omtalte «de fire store» kvinnesakskvinnene. Dette handlet også i stor grad om at storsamfunnet omfavnet jubileumsgrepet relativt ukritisk.

Det historiske innholdet av «de fire store» kvinnesakskvinnene hadde sin hovedvekt i den kvinnehistoriske fortellingen om allmenn stemmerett for kvinner. Siden dette også var fortidsfokuset til stemmerettsjubileet som helhet, fungerte «de fire store» kvinnesakskvinnene som en personifisering av selve jubileet. Dette var med på å gjøre kategoriseringen av dem som jubileets frontfigurer vellykket. Det var der imot ikke en ny fremstilling av kvinnesakshistorien som ble fremstilt gjennom «de fire store». Dersom vi kaster et blikk på helheten av jubileumshendelser blant grasrota, var også kategoriseringen av kvinnesakskvinnene vellykket. I mange tilfeller var det lokale tilknytninger til kvinnene som dikterte hva som ble feiret hvor, akkurat som komiteen forespeilet seg da de argumenterte for den geografiske spredningen.

Ved et samspill mellom stemmerettskomiteens presentering av «de fire store», deres historie og deres posisjon i jubileet sammen med den grafiske framstillingen av dem, og ikke minst ved å kalle dem jubileets *frontfigurer* ble «de fire store» en sentral del av jubileets merkevare. At den grafiske framstillingen var lett gjenkjennelig og plassert på mange flater, var med på å skape oppmerksomhet, interesse og synliggjøre stemmerettsjubileet. I et myriader av historiske jubileer i tiden rundt 2010 var det å skille seg ut i mengden og tiltrekke oppmerksomhet mot sitt eget jubileum sentralt. Og «de fire store» var et unikt og annerledes jubileumsgrep. Som en del av jubileets merkevare sto derfor «de fire store» sterkt. Men som jeg har vist var kategoriseringen problematisk, og det historiske innholdet var ikke en ny fremstilling av fortiden. Og hvis «de fire store» kvinnesakskvinnene skulle forfekte verdier som stemmerett, likestilling og rettferdighet, var det å sette kampen i fortiden en måte å

omtale de ulike aspektene som avsluttet. Snarere bar den historiske fremstillingen av «de fire store» kvinnesakskvinnene preg av å sparke inn åpne dører.

4 Likestilling - det er norsk

«Kjønnslikestilling, som Norge nå eksporterer ut i verden på lik linje med fisk og olje, har ikke lang fartstid i Norge. Da Norge fikk egen Grunnlov i 1814, var det så selvsagt at kvinner ikke hadde stemmerett at man ikke trengte å presisere det. [... Hva] gjør at Norge i dag kalles et likestillingsland?». ¹⁴⁹

Sitatet stammer fra baksiden av bestillingspraktverket *Norsk likestillingshistorie 1814-2013* (2013) og viser de lange historiske linjene til Norges likestillingshistorie. *Norsk*

likestillingshistorie var et ettbindsverk og var et av hovedtiltakene til stemmerettsjubileet.

Boken ble skrevet av kulturviter Hilde Danielsen, historiker Eirinn Larsen og filosof Ingeborg W. Owsen. I dette kapittelet skal jeg vise hvordan forestillingene «likestilling» og «norsk» ble forbundet og hvordan *Norsk likestillingshistorie* var et ledd i denne konstruksjonen.

Ettbindsverket, dets konstruksjon og resultat/produkt blir i dette øyemed en form for historiebruk som skapte forestillingen om at likestilling er noe norsk – likestilling er oss.

Denne forestillingen handlet i stor grad om identitet. Hvilke trekk assosieres/forbindes med det å være norsk? Likestilling som forestilling og konsept er i så måte aspekter ved den norske nasjonale identiteten som tilegnes stor tyngde. På et internasjonalt plan ble likestilling sidestilt med det å være moderne. Dette viste Larsen gjennom hennes analyse av stemmerettskampen at foregikk allerede på 1900-tallet, men også i dag kan vi se den samme retorikken. ¹⁵⁰

Hvordan ble likestilling og norskhet søkt forbundet gjennom stemmerettskomiteens tiltak om å få skrevet norsk likestillingshistorie?

I kapittelet analyserer jeg ettbindsverkets tilblivelse, for å analysere hvilke forestillinger om fortiden som kom frem gjennom konstruksjonsprosessen. Jeg skal problematisere ettbindsverket som oppdragshistorie, og analysere hvordan det er med på å forme hvordan verket ble sendt ut. Av innholdet i verket skal jeg ha et overveiende fokus på hvordan stemmerettskampen ble fremstilt, men også et overordnet og helhetlig bilde av fortellingen til verket. Dette gjør jeg for å vise den vitenskapelige fortellingens rolle i stemmerettsjubileets feiring.

Melissa Aronczyk har omtalt nasjonal merkevarebygging som et virkemiddel som myndigheter bruker til å styre hvilke forestillinger om seg selv som prosjekteres ut i

---

¹⁴⁹ Danielsen, Larsen og Owsen 2013: bakside

¹⁵⁰ Danielsen Larsen og Owsen 2013: 159-218 og 381-8 og Larsen og Danielsen 2017

verden.¹⁵¹ Det å bygge sin merkevare på et nasjonalt plan vil innebære at aktøren som driver den nasjonale merkevarebyggingen bruker en språkdrakt som har nasjonalstatene som rammeverk.¹⁵² Slik Aronczyk fremlegger det henger nasjonal merkevarebygging tett sammen med nasjonalisme, og forståelsen av nasjonalstaten som en av de sentrale rammene for identitet. Historie, fortiden og historikernes legitimerende funksjon i tilknytning til nasjonal identitet er et av historiefagets idiomer. Dette kommer inn under det Klas-Gøran Karlsson kaller vitenskapelig historiebruk og hele prosessen rundt *Norsk likestillingshistorie* faller, etter min mening, inn under dette.¹⁵³ Den vitenskapelige historiebruken handler om hvordan det vitenskapelige aspektet av fortidsfortellingene skiller seg ut fra andre fortidsfortellinger. I bunn og grunn gir det vitenskapelige elementet av fortidsfortellingene de mer legitimitet og økt sannhetsverdi.¹⁵⁴ Imidlertid er også historikernes rolle og deltagelse i konstruksjoner av nasjonale identiteter heller ikke noe nytt, snarere gjentakende tendenser.¹⁵⁵ Dette er med på å gjøre at *Norsk likestillingshistorie* gjennom forbindelsen av forestillingene om norsk og likestilling er en del av en nasjonal identitetskonstruksjon.

Bokprosjektets utfordringer

Stemmerettskomiteen ønsket seg økonomisk støtte av regjeringen for å initiere forskningsprosjekter tilknyttet stemmerettsjubileets tematikk. Komiteen argumenterte for dette siden det var gitt til grunnlovsjubileet.¹⁵⁶ Men som jeg har vært inne på allerede, var det store ressursforskjeller mellom de to jubileene. Også i utformingen av en forskningsbasert norsk likestillingshistorisk bok skulle dette komme klart til uttrykk. Da grunnlovsjubileet fikk innvilget 40 millioner kroner av Norges forskningsråd var det primært for å drive forskning og skape kunnskap om «Grunnlovens betydning for utviklingen av Norge som demokratisk stat».¹⁵⁷ Begrunnelsen gitt av Norges forskningsråd og av de bevilgende myndigheter viste hvor sentralt fortellingen om 1814 – og Grunnloven – sto i forståelsen av den demokratiske staten Norge. Forskningsprosjektene som grunnlovsjubileet skulle igangsette var mangfoldige, og de skulle dekke et bredt spekter av historiske temaer og de skulle være tverrfaglige. Forskningen engasjerte jurister, historikere, statsvitere og andre fagdisipliner og

---

¹⁵¹ Aronczyk 2008: 42

¹⁵² Aronczyk 2008: 43

¹⁵³ Karlsson 2004

¹⁵⁴ Folkenborg 2018: 53-70

¹⁵⁵ Melve 2010 og Hobsbawm 1992: 1-14

¹⁵⁶ Sluttrapport 2014: 20

¹⁵⁷ Grunnlovsjubileets sluttrapport 2015: 54

munnet ut i en rekke bokutgivelser og artikler.¹⁵⁸ Forskningsprosjektet var altså ikke utelukkende historisk, men viste også hvordan fortiden til Grunnloven var ansett som relevant for alle sider ved samtidens Norge.

Med Forskningsrådet så tungt inne i grunnlovsjubileet, anså stemmerettskomiteen det som mulig at de også kunne få mulighet til å initiere enkelte forskningsprosjekter. Tematikken til stemmerettsjubileet var etter komiteens mening tett tilknyttet det norske demokratiets historie. Igjen blusset konfliktlinjene fra startfasen opp. Og igjen kom det frem hvordan statlig pengebruk bestemte hvilken fortid som skulle feires. Stemmerettskomiteen mente at deres feiring egentlig omfavnet de samme historiske prinsippene som grunnlovsjubileet, siden begge på sett og vis feiret det norske demokratiet. Derfor var det vanskelig for komiteen å akseptere at de to jubileene, nære i feiringsinnhold og nære i planlegging, ble økonomisk prioritert på så ulik måte av staten. Uten den eksterne økonomisk støtten til slike prosjekter, valgte BLD å avsette deler av det opprinnelige jubileumsbudsjettet til enkeltstående bokprosjekter som stemmerettskomiteen selv kunne initiere.¹⁵⁹

Stemmerettskomiteen anså det som en «stor skuffelse» at stemmerettskomiteen ikke fikk forskningsmidler fra Norges forskningsråd.¹⁶⁰ Skuffelsen til komiteen viste det de anså som forskjellen mellom deres ambisjoner og de statlige ambisjonene til jubileet. Formålet mitt med å sidestille de to jubileene og hvilken økonomisk støtte de fikk til å drive med forskningsprosjekter, er å vise hva stemmerettskomiteen ønsket for sitt eget jubileum. Ved å bedrive vitenskapelig forskning, ønsket komiteen å gi jubileet større tyngde. Sagt med Folkenborgs ord kan vi si at ved å utvikle vitenskapelige fortellinger ville feiringen av kvinnenens fortid få en sannferdighet og troverdighet over seg.¹⁶¹ Men siden stemmerettskomiteen ikke kunne igangsette forskningsprosjekter, måtte de nøye seg med et enkeltstående bokprosjekt. Et slikt bokprosjekt ville også falt innenfor en vitenskapelig historiebruk, men ikke med et like stort omfang som et forskningsprosjekt ville gjort. Dog viser situasjonen om forskningsprosjekter og den vitenskapelige historiebruken hvor viktig det var for et jubileum som stemmerettsjubileet å knytte vitenskapelige fortidsfortellinger til jubileets feiring. Slik fikk *Norsk likestillingshistorie* en sentral rolle i en nasjonal feiring av fortiden.

---

¹⁵⁸ Grunnlovsjubileets sluttrapport 2015: 54-55

¹⁵⁹ Sluttrapport 2014: 20 og 29

¹⁶⁰ BLD/2011-146/Orientering om arbeidet i komiteen i 2011/15.12.2011

¹⁶¹ Folkenborg 2018: 53

Til tross for at mulighetene for forskningsprosjekter forsvant, ønsket allikevel stemmerettskomiteen å ha et vitenskapelig verk tilknyttet jubileet. Dette gjorde det mulig å videreføre noe av den vitenskapelige historiebruken som ville kommet frem gjennom et forskningsprosjekt. Men akkurat som Norges forskningsråd ikke ønsket å gi økonomisk støtte til et forskningsprosjekt, var det heller ikke noe ekstra støtte å få fra BLD til et enkeltstående verk. BLD vedgikk at ettbindsverket var «en god idé, men at det bør vurderes nærmere om det er mulig å fremskaffe finansiering i samarbeid med andre departementer/finansieringskilder» som det sto i årsrapporten fra 2010.¹⁶² Dette var et gjennomgående tema for stemmerettskomiteen. Manglende økonomisk spillerom var et problem fra start til slutt, og her blir det eksemplifisert. Andre departementer og finansieringskilder skulle altså være de økonomiske drivkreftene bak dette prosjektet. Det var vanskelig å finne andre finansieringskilder, og det ble bestemt av BLD at det skulle avsettes 2 millioner kroner fra fremtidig budsjettet til jubileet for å få skrevet ettbindsverket. Det ble også klart at kunnskapsdepartementet skulle bidra med en halv million kroner.¹⁶³ Oppe i alle de økonomiske vanskelighetene kommer igjen utsagnet til komitéleder Kirsti Kolle Grøndahl frem: «jubileets omfang og innhold vil gjenspeile regjeringens ambisjoner for jubileet».¹⁶⁴ Komiteen var skuffet over de lave ambisjonene til de ulike departementene og deres manglende vilje til å bidra til jubileets prosjekter, og de var bekymret for at dette ville påvirke stemmerettsjubileets sluttprodukter. Dette gjaldt både situasjonen rundt forskningsprosjektene og ettbindsverket. Hele situasjonen og hvordan komiteen måtte løse det, viste hvordan de økonomiske betingelsene var med på å legge rammene for hvordan stemmerettskomiteen kunne utforme tiltakene sine.

Ettbindsverket som oppdragshistorie

Ulike ideer for hva slags bok ettbindsverket skulle være ble diskutert i komiteen. Hege Skjeie, som hadde mye erfaring fra likestillingsarbeid i flere NOU'er, foreslo en «rettighetsbok» hvor ideen var «en utgivelse i 3 bind som omhandlet borgernes rettigheter, katalog over rettighetsstatus i likestillingslandet i dag og et bilde over norsk historie på feltet».¹⁶⁵ Men forslaget til Skjeie ble oppfattet som «for omfattende og at tematikken blir for bred for

---

¹⁶² BLD/2010-32/Oppsummeringsnotat desember 2010/20.12.2010

¹⁶³ BLD/2011-146/Orientering om arbeidet i komiteen i 2011/15.12.2011

¹⁶⁴ BLD/2011-146/Orientering om arbeidet i komiteen i 2011/15.12.2011

¹⁶⁵ BLD/2010-3/Referat fra 2013-komiteens møte/18-9.05.2010

komiteens mandat».¹⁶⁶ Allikevel viste Skjeies forslag hvor ambisjonsnivået til komiteens vitenskapelige forankring lå. Da komiteen deretter fastslo at det skulle skrives et historisk ettbindsverk var det som et alternativ til Skjeies 'tretrinnsrakett'. Jubileumsverket skulle rettes mer mot en generell offentlighet i Norge og være «et historieverk (1 bind) om pionerene (kvinnesaksaktivister) som kjempet fram kvinnestemmeretten og likestilling fram mot vår tid».¹⁶⁷ Dette var en tematikk som lignet noe på den kvinnehistoriske fremstillingen som omhandlet fortellingene rundt «de fire store» kvinnesakskvinnene. Dette var første gang at det eksplisitt ble ønsket et historieverk, og at innholdet skulle sirkulere rundt kvinnestemmeretten og likestilling. Noe fravikende fra «de fire store» kvinnesakskvinnene var at komiteen forespeilte seg at «verket skal inkludere samiske og minoritetsbaserte kvinnesaksforkjempere» og at «oppdraget kan gå til HIFO og skrives av profesjonelle historikere».¹⁶⁸ Utsagnene viste igjen at komiteen ønsket at de mer vitenskapelige fortellingene tilknyttet jubileet skulle se ut. Det var et større fokus på en vitenskapelig fremstilling av historie, hvor ulike analyser kunne belyse ulike bilder av fortiden. Samtidig viste komiteen at de ønsket faghistorikere til å skrive boken. Det vitenskapelige aspektet ved ettbindsverket henger også sammen med dette ønsket. Prosessen bak ettbindsverket var derfor en eksplisitt bruk av historie, i form av at komiteen arbeidet for at et historieverk skulle konstrueres og være tilknyttet stemmerettsjubileets historiske fortelling om fortidens kvinnesakskamper i Norge. Historieverket skulle i så måte tjene stemmerettsjubileets formål. Men hvordan skulle arbeidet med ettbindsverket organiseres?

Stemmerettskomiteen la ut oppdraget om å skrive ettbindsverket på offentlig anbud. Komiteen sto selv for utvelgelsen av forfatterne til verket. Ettbindsverket ble slik et oppdragshistorisk verk. Etter Norges forskningsråds *Evaluering av norsk historiefaglig forskning* (2008) ble oppdragshistorikernes sterke stilling i Norge problematisert.¹⁶⁹ Det er fruktbart å trekke frem noe av denne problematikken i tilknytning til stemmerettsjubileets ettbindsverk. Blant disse er spørsmål som hva aktøren som bestiller historie ønsker å bruke historieverket til og hvilke forventninger til bestillingsverket bestilleren har.¹⁷⁰ I stemmerettsjubileets tilfelle gir svarene tilsynelatende seg selv. Formålet til verket var å vitenskapeliggjøre jubileets historiske fortelling om de første kvinnesakskvinnenes betydning

---

¹⁶⁶ BLD/2010-3/Referat fra 2013-komiteens møte/18-9.05.2010

¹⁶⁷ BLD/2010-32/Oppsummeringsnotat desember 2010/20.12.2010

¹⁶⁸ BLD/2010-32/Oppsummeringsnotat desember 2010/20.12.2010

¹⁶⁹ Norges forskningsråd 2008

¹⁷⁰ Myrvang og Larsen 2011: 416

for det moderne likestilte Norge. Forventningene til verket kommer også frem i nøkkelformuleringen fra stemmerettskomiteen om å betegne 100-årsjubileet som en feiring. Implisitt i dette lå det at fortiden som ble feiret var en positiv fortid og fortjente noe mer enn bare å markeres. Forventningene til ettbindsverkets fortidsfortelling falt dermed inn under dette ved at stemmerettskomiteen i utlysningen var klare på at verket skulle bli skrevet i en *feiring* av allmenn stemmerett.¹⁷¹

En videre problematisering av stemmerettskomiteen som oppdragsgiver og den offentlige utlysning går ut på deres premisser for ettbindsverket. I en av diskusjonene som oppsto blant historikere etter Norges forskningsråds evaluering av historiefaget skrev Inger Bjørnhaug at oppdragsgivernes premisser sjeldent bør gå utover historiske tema og periode for bestillingsverket.¹⁷² Stemmerettskomiteen la i utlysningen ganske klare føringer på hvordan de mente at ettbindsverkets historiske fortelling skulle bli seende ut. Blant annet fastslo anbudsteksten at ettbindsverket burde «omhandle framveksten av kvinnebevegelsen, kvinnestemmeretten og arbeidet for et likestilt samfunn».¹⁷³ Komiteen kom også med flere tematiske eksempler for innhold til verket som for eksempel: «hvilken betydning de Castbergske barnelover i et sosialhistorisk perspektiv [hadde]».¹⁷⁴ Eksemplene viser hvordan oppdragsgiver kan kompromittere historikernes frihet i utformingen av den historiske fortellingen. Stemmerettskomiteens egne tanker og føringer om hvordan ettbindsverket skulle se ut var altså svært tydelig. Hadde ettbindsverket vært et oppdragsverk i forbindelse med en bedrift eller by, kunne det vært mer problematisk med de føringene som komiteen presenterte. Men siden det var i forbindelse med et jubileum, med en historisk fortelling som et rammeverk, var det kanskje litt annerledes. Spørsmålet som ikke kan svares på, er om det hadde det blitt en annerledes fremstilling dersom det kun var den historiske perioden og temaet som ble redegjort?

I utlysningen lå tittelen på ettbindsverket: «Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca. 1850-2013».¹⁷⁵ I tittelen lå også oppdragshistorisk informasjon som tidsperioden til verket og

---

¹⁷¹ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget/30.06.2011

¹⁷² Bjørnhaug 2011: 420-4

¹⁷³ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget/30.06.2011

¹⁷⁴ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget/30.06.2011

¹⁷⁵ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget/30.06.2011

det gitte temaet. Bjørnhaug vil mene at dette burde vært premissene som lå til grunn for et oppdragshistorisk verk.¹⁷⁶ Tittelen som komiteen forespeilet var også verkets første forbindelse mellom forestillingene om norsk og likestilling. Senere i kapittelet, hvor jeg i større grad ser på deler av fortidsfremstillingen til ettbindsverket, kommer jeg tilbake til hvordan verket svarte på føringene som ble lagt i utlysningen.

Alt fra begynnelsen av ble det i stemmerettskomiteen vurdert hvorvidt ettbindsverket skulle komme ut i en engelsk versjon i tillegg til den norske. Dette var for å følge mandatet som ville at komiteen skulle ha jubileumstiltak på et internasjonalt nivå.¹⁷⁷ En slik internasjonalisering av ettbindsverket ble anslått å koste opp mot 1 million kroner.¹⁷⁸ Og stemmerettskomiteen selv mente at «gitt den store interessen det er for norsk likestillingspolitikk internasjonalt, vil [komiteen] forsøke å skaffe midler til å oversette boka til engelsk for salg utenlands».¹⁷⁹ *Norsk Likestillingshistorie* ble tilsynelatende skapt med en merkevarebyggende ambisjon. Komiteen anså derfor prislappen for å være verdt det, men de hadde ikke de økonomiske midlene selv til å gjennomføre det. Møter ble gjennomført med Utenriksdepartementet (UD) og med deres seksjon for omdømme, norgesprofilering og web (SNOW).¹⁸⁰ Men arbeidet med den engelske versjonen strandet. Da er det interessant at boken selv skulle trekke frem likestillingens rolle i samtidens omdømmebygging. Både i innledningen og i avsluttende kapittelet var dette et sentralt poeng.¹⁸¹ Men før vi kommer til bokens innhold må vi inn på utvelgelsen av forfatterne.

Forfatterne velges

Det var ganske få som søkte på oppdraget, grunnet en kort tidsfrist på tilbudet. Det var beregnet lite arbeidstid for de mulige forfatterne da utlysningen hadde en frist i september 2011, og boken skulle være ute av trykken i mai 2013 – tidsnok for Stortingets feiring av stemmerettsjubileet 11. juni.¹⁸² Utlysningen fikk tre søknader. En fra Uni Rokkansenteret fra Universitetet i Bergen, en fra forlaget Aschehoug og fra Universitetet i Oslo (UiO). Grunnet lite tid til både fristen for søknaden, selve arbeidet og det de betegnet som «økonomiske og

---

¹⁷⁶ Bjørnhaug 2011: 420

¹⁷⁷ Sluttrapport 2014: 3

¹⁷⁸ BLD/2011-146/Orientering om arbeidet i komiteen i 2011/15.12.2011

¹⁷⁹ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget/30.06.2011

¹⁸⁰ BLD/2011-23/Møte med Utenriksdepartementet (UD) om felles satsinger i 2013/18.02.2011 – min utheving

¹⁸¹ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 17-30 og 329-88

¹⁸² BLD/2011-76/Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Konkurransgrunnlag/08.07.2011

juridiske betenkeligheter ved prosjektet betingelser», trakk Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH) ved UiO tilbudet sitt.¹⁸³ De trakk søknaden sin alt før søknadsfristen gikk ut. Bak søknaden sto historieprofessorene Gro Hagemann og Hilde Sandvik. Begge historikere som var en del av forfatterne som skrev *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* (1999), som var et sentralt verk innenfor kjønnsforskning i Norge. Derfor kom det kun tilbud fra Aschehoug og Uni Rokkansenteret. I løpet av oktober 2011 tildelte stemmerettskomiteen oppdraget til Uni Rokkansenteret og deres prosjekt som innebar tre forfattere: filosof Ingeborg Owesen, historiker Eirinn Larsen og kulturviter Hilde Danielsen.¹⁸⁴ Komiteen omtalte forfattertrioen som «svært solid, meget kompetent og gjennomføringsdyktig».¹⁸⁵ Uni Rokkansenteret sin gjennomføringsplan evnet, slike komiteen ordla seg å bli «en nyskriving av norsk likestillingshistorie» ved å vise hvordan «likestilling utviklet seg [...] til å bli en betydelig del av norsk nasjonal identitet».¹⁸⁶ Dette samsvarte i stor grad med utlysningen fra stemmerettskomiteen. Tverrfagligheten til de valgte forfatterne var derimot noe som ikke var spesifisert i utlysningen. Samtidig viste søknaden fra Uni Rokkansenteret hvordan de ulike sidene av likestillingshistorien var med på å gjøre det relevant med ulike fagretninger. Slik kunne ulike spekter ved norsk likestillingshistorie belyses.

Den tverrfaglige sammensetningen av forfatterne Danielsen, Larsen og Owesen viste hvordan de valgte å sammensette ettbindsverket. Innenfor sine respektive fagfelt hadde de bred erfaring med «både likestillingshistorie og generell historie og de har utmerket seg innen formidling».¹⁸⁷ Filosofen Owesen besatt «således en unik kompetanse på likestillings ideologiske forutsetninger, historie og utvikling».¹⁸⁸ I søknaden til forfattertrioen la de opp til å skrive den norske likestillingshistorien inn i en internasjonal likestillingsfortelling, og vise hvordan likestillingen kom til Norge fra Europa.¹⁸⁹ På dette området bidro Owesen, med hennes kompetanse om Europas moderne filosofihistorie. Utlysningen sitt krav om et tidsspenn som gikk helt inn i nåtiden, gjorde at Danielsens bakgrunn som kulturviter var

---

¹⁸³ BLD/2011-100/Ang historieverk til Stemmerettsjubileet 1913-2013; Norsk likestillingshistorie 1850-2013/19.09.2011

¹⁸⁴ BLD/2011-102/Produksjon av ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Beslutning/18.10.2011

¹⁸⁵ BLD/2011-102/Produksjon av ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Beslutning/18.10.2011

¹⁸⁶ BLD/2011-102/Produksjon av ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Beslutning/18.10.2011

¹⁸⁷ Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

¹⁸⁸ Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

¹⁸⁹ Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

nyttig. Hun ble tilskrevet «en betydelig oversikt over nyere kjønnsforskning gjennom sin rolle som redaktør i Tidsskrift for Kjønnforskning fra 2009».¹⁹⁰ Larsens historiske bakgrunn innenfor kjønns historie, og «kjønns historiske analyser av sentrale samfunnsinstitusjoner som velferdsstaten /-kommunen, høyere utdanningsinstitusjoner, sykehus, bedrifts- og næringsliv» var viktig for å kunne foreta de kjønns historiske analysene som utlysningen etterspurte.¹⁹¹ Det sammensatte bildet av de tre forfatterne viste hvordan deres tverrfaglighet var med på å utfylle hverandre og de ulike punktene som tilbudet mente ettbindsverket skulle drøfte. Deres sammensetning var også med på å vise hvordan verket skulle skape «en bedre forståelse for hvorfor og hvordan likestilling har blitt en del av vår nasjonale politikk og identitet» som det ble spurt etter i stemmerettskomiteens utlysning.¹⁹² Ved å vise disse ulike eksemplene fra søknadsteksten til forfattertrioen, ble hvordan de valgte å skrive det oppdragshistoriske verket mer tydelig.

En avgjørende side ved å skrive oppdragshistorie er bemanningen av bokkomiteen som blir satt ned fra oppdragsgiverens side. I utformingen av *Norsk likestillingshistorie* ble kun et medlem av stemmerettskomiteen satt som krav. Komitémedlemmet som ble utpekt av forfattertrioen var Cathrine Sandnes. Hennes oppgave ble således å opprettholde stemmerettskomiteens formål med ettbindsverket. Sandnes ble valgt av stemmerettskomiteen i stedet for Torild Skard, som var den tiltenkte kandidaten til å være i bokkomiteen. Hennes innsikt i kvinnesak siden 1970-årene var betydelig. I tillegg hadde hun et klart eierskap til jubileet som formann i Norsk Kvinnesaksforening. Valget av Sandnes antydde at forfattertrioen ønsket å skrive en likestillingshistorie som var mer løst fra den allerede eksisterende kvinnehistoriske fortellingen av likestillingshistorien.

«Likestilling» og «Norsk» forbindes

I hovedsak ønsker jeg å fokusere på hvordan kvinners allmenne stemmerett ble fortalt i ettbindsverket, men jeg kommer også til å analysere hvordan den helhetlige likestillingshistorien ble fremstilt. Innenfor et minnepolitisk rammeverk er legitimerende fortidsfortellinger, begått av vitenskapelige aktører som på et faglig vis kvalitetssikrer fortidsfortellingene som stemmerettsjubileet feirer et sentralt punkt.¹⁹³ Hvordan den

---

¹⁹⁰ Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

¹⁹¹ Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

¹⁹² Eirinn Larsen/Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)/21.10.2011

¹⁹³ Stugu 2017: 26

vitenskapelige fortellingen om likestillingshistorien dermed blir fortalt forstår jeg som viktig for stemmerettsjubileet helhetlige fortelling.

Gjennom de foregående sidene av dette kapitlet har jeg vist hvordan stemmerettskomiteen la opp til et mer likestillingshistorisk ettbindsverk. Hvordan svarer selve verket til denne påstanden? Først og fremst er det verdt å merke seg at de tre forfatterne utvidet verkets tidsspenn. Fra det opprinnelige ønsket fra stemmerettskomiteen om at verket skulle innebefatte seg tidsrommet 1850-2013, valgte forfatterne å gå helt tilbake til 1814 og konstruksjonen av den norske Grunnloven på Eidsvoll. Hva som blir konsekvensen av dette var mangfoldig. Grunnlovens eksistens og tilblivelse er på mange måter sammenfallende med den norske staten, og ved å sette dette opp mot likestillingshistorien fungerer det som en slags metode for å trekke likheter, og gjøre likestillingshistorien til et sentralt område av Norges historie. På et punkt viser det at likestillingshistorien er tett sammenvevd med Grunnloven og dens prinsipper. Et annet punkt kan være å trekke lengre historiske linjer for å vise mer av den transnasjonale historien den allmenne stemmeretten egentlig var en del av. Ved å benytte seg av anbudets opprinnelige og begrensede tidsrom, kan den metodologiske nasjonalismen skinne igjennom. Ja, de norske kvinnesakskvinnene, som riktignok var drivkraften bak den allmenne stemmeretten i 1913, kan se sitt utspring fra 1850-årene, som var den opprinnelige tidsrammen fra anbudet. Men kvinnesakskvinnenes tanker og meninger om kjønnslikestilling oppsto ikke i et vakuum i Norge, men var snarere kraftig påvirket av de europeiske strømningene som Owesen viste i sitt kapittel 2 «Norge i Europa» ved å gå over 50 år lenger tilbake i tid enn den opprinnelige tidsplanen.

I innledningen skriver forfatterne at *Norsk likestillingshistorie* er det første norske forsøket på å skrive en omfattende nasjonal likestillingshistorie i Norge.¹⁹⁴ I Skandinavia er det norske bidraget snarere sent ute. Som en presiserende påstand påpeker forfatterne at likestillingshistorien ikke er det samme som historie til feminisme eller kvinnebevegelsen, selv om de bærer mye av den samme fortiden med seg.¹⁹⁵ Men jeg vil argumentere for at nærheten til kvinne- og kjønns historie er tettere innpå enn forfatterne ga uttrykk for. Selve fremstillingen av 1913, og betydningen kvinners allmenne stemmerett fikk for det nasjonale, var ikke så ulik betydningen 1913 ble gitt nesten 15 år tidligere av det kjønns historiske

---

¹⁹⁴ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 19

¹⁹⁵ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 19

korrektivet *Med kjønnsperspektiv på norsk historie*.¹⁹⁶ Dette vil jeg klargjøre nærmere når jeg analyserer kapittel 5 «Stemmerett til alle!».

Innledningen til *Norsk likestillingshistorie* viser også noe av det problematiske med oppdragshistorie, særlig i tilknytning til jubileer. Å skrive en utviklingshistorie blir problematisk i den forstand at forfatterne – og leserne – vet hvordan historien ender, og de vet hvilken samfunnsrolle likestilling har i ettbindsverkets samtid.¹⁹⁷ At forfatterne i innledningen skriver at: «likevel spiller denne historien som her presenteres, en viktig rolle i tilknytning til identitet i dagens Norge. «Likestilling, det er vi det!», er med på å vise nettopp det at linjene blir trukket frem til samtiden og at de beskriver en samtid hvor likestilling blir sett på som en viktig del av norsk identitet og merkevare.¹⁹⁸ Det feirende aspektet ved fortiden som man blir vitne til gjennom jubileer er med på å prege hvordan samtiden anvender fortiden. Og nettopp dette er med på å forme hvordan historien ble utformet og skrevet. Ved å anvende Hayden Whites narrative forståelse av historiefortellinger til å omtale *Norsk likestillingshistorie*, vil ettbindsverket fremstå som en romanse.¹⁹⁹ For kan forfatterne egentlig skrive noe annet når de skriver oppdragshistorie på vegne av et jubileum som attpåtil feirer et aspekt av norsk samtid som omfavnes som en sentral del av norsk identitet og merkevare?

Stemmerettskampen – bokens klimaks

«På samme tid viste vedtaket om begrenset lokal kvinnestemmerett i 1901 økonomiens sentrale stilling i utviklingen av det demokratiske Norge. Nettopp det kan overraske mange. Handler ikke stemmerett om store idealer som likhet og frihet, og ikke kroner og øre? Svaret er at det selvsagt gjorde og fremdeles gjør det. Realpolitikken og realøkonomien spilte imidlertid en vesentlig rolle i Norge den gang som nå».²⁰⁰

Sitatet viser hvordan allmenn stemmerett for kvinner ikke ble fremstilt i *Norsk likestillingshistorie* som en enhetlig kamp á la «fire store». Snarere ble det av Eirinn Larsen sett som en kamp mellom ulike interesser og hvor det ikke nødvendigvis var de mest edle interessene som vant frem – selv om det er slike edle interesser som i stemmerettsjubileets samtid ble forbundet med fortiden og sammenknyttet med samtidens forståelse av 1913. Hvilke bilder av fortiden blir fortalt gjennom kapittelet «Stemmerett til alle!»? Hvordan står

---

¹⁹⁶ Blom og Sogner 2005

¹⁹⁷ Bjørnhaug 2011

¹⁹⁸ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 28

¹⁹⁹ Heiret, Ryymin og Skålevåg 2013: 18-24

²⁰⁰ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 173-4

historiebruken i forhold til andre gjengivelser av samme hendelse? Jeg vil argumentere for at det er introduksjonen av det økonomiske perspektivet som er mest påfallende ved Eirinn Larsens kapittel, mens det samtidig er en videreføring av å skrive den alminnelige stemmeretten inn i en nasjonal historiefortelling, slik man kan finne i tidligere kjønnshistoriske verk.²⁰¹ «Kampen for kvinnestemmerett og kampen for nasjonal selvstendighet gikk parallelt», skrev Gro Hagemann i *Med kjønnsperspektiv på norsk historie*, og som jeg senere skal vise var dette et poeng som Larsen også tilskrev hennes fortelling om 1913.²⁰²

Siden Larsen tilskriver det økonomiske aspektet ved den innføringen av stemmerett til kvinner en viss overraskelse hos den tiltenkte leseren, gir det inntrykk av at det er en vinkling av fortidsfortellingen som ikke har blitt belyst i like stor grad tidligere. Og – kanskje det viktigste ved det innledende sitatet – Larsen påpekte at det ikke kun var de store idealer om likhet og frihet som skapte stemmerettsjubileets store hendelse. Det som fra jubileets side fremsto som grunnpilaren av likestilling i jubileets samtid, får ved denne fortidsfortellingen en annen betydning. Larsens diversifisering av årsakene til allmenn stemmerett for kvinner blir også tydelig når hun skriver at det hadde blitt argumentert i Stortinget at Norge burde gå foran andre land i anledning og gi kvinner stemmerett. At kvinners inkludering i demokratiet ville vise nasjonalt fremskritt, snarere enn at Norge ville komme «hinkende etter» andre land som ga kvinner stemmerett.²⁰³ Ved at Larsen også beskriver en annen stemmerettsutvidelse enn 1913, nemlig utvidelsen i 1919, bidrar hun ytterligere til å befeste det økonomiske aspektet ved stemmerettsutvidelsene i Norge. I 1919 ble den nasjonale stemmeretten utvidet slik at personer som mottok offentlig sosialhjelp også fikk stemme. Denne utvidelsen av stemmeretten var uavhengig av kjønn.²⁰⁴ Slike utvidelser av forståelsene av stemmerettsutvidelsene er med på vise et annerledes bilde av fortiden, hvor det snarere var realøkonomi og omdømmehåndtering som presset frem stemmerettsutvidelsene på tidlig 1900-tallet.

Likevel skrev *Norsk likestillingshistorie* den allmenne stemmeretten i 1913 inn i en nasjonalt historisk fortelling. Og da en nasjonal fortelling som var knyttet til 1814 og Grunnloven. Larsen påpeker at grunnlaget for det norske demokratiet ble lagt ved Grunnloven i 1814, men

---

²⁰¹ Larsen 2013: 168-73

²⁰² Melby 2005: 274

²⁰³ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 190

²⁰⁴ Danielsen, Larsen og Owesen 2013: 213

at det skjedde flere utvidelser, justeringer og lignende etter 1814 som i stor grad var med på å skape det demokratiet Norge var i 2013.²⁰⁵ Med dette påpeker Larsen at Grunnloven i seg selv ikke likestilte kvinner og menn, eller la grunnlaget for likestilling slik den senere utviklet seg i Norge. Snarere ble unionsoppløsningen og den nasjonale selvstendighetskampen i 1905 fremstilles som et sentralt punkt i engasjeringen av kvinner i nasjonale anliggender. Da kvinner ikke fikk lov til å delta i den nasjonale folkeavstemmingen, samlet ulike kvinneorganisasjoner inn ca. 300 000 underskrifter på eget initiativ som ble avlevert til Stortinget. Denne innsamlingsaksjonen er beskrevet i *Norsk likestillingshistorie* som et vendepunkt i inkluderingen av kvinner i demokratiet i Norge.²⁰⁶ Aksjonen var med på å synliggjøre kvinnene i nasjonale anliggender. Kampen om nasjonal selvstendighet skapte en forståelse av det nasjonale fellesskapet som besto av historie, kultur og språk, og ikke kjønn. Dog poengterte Larsen at dette fellesskapet i all hovedsak befant seg i folks tanker, altså det var *forestilt*.²⁰⁷ Ved å fremstille fortiden på denne måten, er Larsen med på å skrive nasjonaliseringen av Norge på tidlig 1900-tallet rett inn i teoriene til en av verdens mest anerkjente nasjonalismeforskere Benedict Anderson. Andersons hovedtese går nettopp ut på at samfunn består av *forestilte fellesskap* og tilskriver fortidens forståelse blant befolkninger stor betydning.²⁰⁸

Avslutning

Norsk likestillingshistorie fungerte gjennom dets konstruksjon og innhold som en forbindelse mellom forestillingene om *norsk* og *likestilling*. Dette mener jeg har forekommet gjennom flere faktorer som jeg har lagt frem i dette kapittelet. For et land som Norge, som har forfektet en nasjonal identitet om likestilling i mange år, en vitenskapelig fortidsfortelling om nasjonens likestillingshistorie sentral. Den blir sentral i den forstand at den er legitimerende av vår moralske autoritet på området. Stemmerettsjubileets fortidsfortelling handlet om kvinners inkludering i demokratiet i Norge, og *Norsk likestillingshistorie* var et vitenskapelig verk som underbygget denne fortellingen. På denne måte har jeg argumentert for at fortidsfortellingen til jubileet har blitt verifisert av en akademisk autoritet – til tross for at det var et oppdragshistorisk verk. Det oppdragshistoriske aspektet av *Norsk likestillingshistorie*

---

²⁰⁵ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 161 og Melby 2005: 274

²⁰⁶ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 197-203

²⁰⁷ Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 213-8

²⁰⁸ Anderson 1991

impliserer at *norsk* og *likestilling* var noe som stemmerettskomiteen ønsket å forbinde. Slik blir selve formålet med stemmerettskomiteens tiltak om å produsere *Norsk likestillingshistorie* mer tydelig. Måten stemmerettskampen ble fremstilt på var symptomatisk for fortidsfortellingen til jubileet. Samtidig som 1913 ble fremstilt med et kritisk blikk av Larsen, var det samtidig et forsøk på å sammenføre kvinners inkludering i demokratiet med den nasjonale grunnfortellingen.

Stemmerettskomiteens formål med *Norsk likestillingshistorie* kommer også klart frem da verket i tilknytning til stemmerettsjubileets markeringer i Stortinget ble utdelt til alle stortingsrepresentanter – uavhengig av parti. Ved å gi jubileumsverket til personer med makt var nok tanken å utøve en *formende* feiring. Ved å bevisstgjøre de folkevalgte på fortiden som ble feiret, og samtidig med tanke på hvordan verket sammenbinder likestillingshistorien med den nasjonale historien, kunne *Norsk likestillingshistorie* være med på å forme hvordan likestilling ble behandlet i Stortinget i tiden etter stemmerettsjubileet.

5 Nasjonal og lokal merkevarebygging

Stemmerettskomiteens mandat tilsa at jubileet skulle feires «sentralt, regionalt, lokalt og internasjonalt».²⁰⁹ I realiteten vil det si at det skulle jubileres overalt og inkludere så mange mennesker som mulig. I tidligere kapitler har jeg konsentrert meg om de nasjonale tiltakene. Her skal jeg se nærmere på sammenhengene mellom de internasjonale og lokale tiltakene med vekt på historiebruk og merkevarebygging. Det internasjonale og lokale var så langt fra hverandre som en kom i planleggingen og gjennomføringen av stemmerettsjubileet i Norge i 2013. Samtidig er det i de mest ekstreme motsetningene at det er mest interessant å finne likheter. Hvordan ble fortiden brukt i feiringen på et internasjonalt og lokalt nivå i stemmerettsjubileet? Og hvordan ble fortidsbruken en del av en merkevarebygging av Norge eller Flakstad i Lofoten?

Regjeringens anmodet om å feire på et internasjonalt nivå, og det er verdt å merke at grunnlovsjubileets mandat inneholdt samme anmodning.²¹⁰ Ønsket om et internasjonalt nivå på jubileumsfeiringen gikk igjen i flere mandater gitt av regjeringen. Et nasjonalt jubileum med et internasjonalt tilsnitt ville kunne øke synligheten til Norge. I stemmerettsjubileets tilfelle var dette likestilling, hvor Norge var tiltenkte å ha en fremstående posisjon internasjonalt. I et merkevare-perspektiv vil de ulike nasjonale forestillingene konkurrere mot hverandre. Da vil et internasjonalt perspektiv på stemmerettsjubileet være med på å gi Norge et komparativt fortrinn gjennom den norske forestillingen om seg selv som et likestillingsland. Det samme komparative fortrinnet gjelder også innenfor lokal merkevarebygging, riktignok i en nedgradert skala, som jeg skal se på i andre halvdel av kapitlet.

I kapitlet analyseres derfor bruken av historie på ulike arenaer, og som et ledd i en nasjonal og lokal merkevarebyggingsprosess. For å vise dette ser jeg på to tiltak til stemmerettsjubileet. Først, den internasjonale konferansen «International Conference on Women, Power and Politics: the road to sustainable democracy» som fant sted i Oslo den 14. og 15. november 2013.²¹¹ Konferansen skulle avslutte stemmerettsjubileet med «brask og bram» og var det siste hovedtiltaket til jubileet i jubileumsåret. Deretter kommer jeg tilbake til

---

²⁰⁹ Sluttrapport 2014: 3

²¹⁰ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Grunnlovsjubileet/mandat/> (nedlastet 20.2.2018)

²¹¹ Sluttrapport 2014: 11

stemmerettsjubileets vending mot grasrota – uthevet med et lokalt jubileumseksempel. I de to eksemplene blir det tydelig hvordan kvinnehistorie ble brukt i konstruksjonen av merkevaren om Norge, og merkevaren om Flakstad, et lite sted i Nord-Norge.

Merkevarebygging handler om å få et komparativt fortrinn i en global eller lokal arena. Det handler om å ha en økt synlighet blant andre aktører. Jeg har tidligere i oppgaven argumentert for at store jubileumsfeiringer er en del av dette – og i dette tilfellet vil det omhandle den internasjonale konferansen til stemmerettsjubileet og et lokalt tiltak som brukte fortiden stemmerettsjubileet feiret. Det internasjonale aspektet av jubileet er gjør at man ønsker at andre land skal vite hva vi feirer, hvorfor vi gjør det og hva som er så bra med feiringens innhold. *Norsk likestillingshistorie* skriver på sin egen bakside at likestilling er noe som Norge «eksporterer ut i verden på lik linje med fisk og olje».²¹² Et slikt utsagn sikter ikke kun til det økonomiske aspektet ved merkevarebygging – at likestilling er en ren eksportvare Norge tjener kroner på – men snarer at en synlighet omkring Norges merkevare om likestilling er med på å gi større legitimitet og bedre rennommé i internasjonale anliggende.

Konferanse som merkevarebygging

Stemmerettsjubileet skulle avsluttes med «brask og bram». I november 2013 ble det arrangert en internasjonal konferanse, «International Conference on Women, Power and Politics: the road to sustainable democracy».²¹³ Konferansen var «eid» av stemmerettsjubileet, men det var Institutt for fredsforskning (PRIO) og Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål (FOKUS) som sto for arrangementen av konferansen. At PRIO og FOKUS var arrangører bidro til å merkevarebygge Norge gjennom den internasjonale konferansen. Hverken PRIO eller FOKUS var nøytrale aktører i arrangementet av den internasjonale konferansen. Begge har ved tidligere anledninger samarbeidet med UD i forbindelse med internasjonale konferanser med Norges omdømme som tema, hvor arrangementene enten har skjedd på UD's initiativ eller deres initiativ.²¹⁴ PRIO har et stort forskningsfokus på «kvinner, fred og sikkerhet» som er et fagområde som springer ut av FNs sikkerhetsresolusjon 1325. FOKUS har også et engasjement innenfor samme fagfelt, men hadde i større grad en tilknytning til ulike nettverk av kvinneaktivister i Norge og i verden.²¹⁵ Sammensetningen av forskning og globalt nettverk

---

²¹² Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: bakside

²¹³ Sluttrapport 2014: 11

²¹⁴ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²¹⁵ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

gjorde PRIO og FOKUS til arrangører som hadde mye kompetanse og nettverk innenfor tematikken konferansen skulle omhandle. I løpet av jubileumsåret hadde stemmerettsjubileet hovedsakelig hatt et nasjonalt fokus. Den internasjonale konferansen skulle vende blikket utover mot verden og videreføre noen av de grunnleggende prinsippene som stemmerettsjubileet bygget på.²¹⁶ Ved å invitere flere prominente kvinner i internasjonale organisasjoner som for eksempel Phumzile Mlambo-Ngcuka lederen av *UN Women* og tidligere Nobels fredsprisvinner Shirin Ebadi, klarte den internasjonale konferansen å tiltrekke seg mye oppmerksomhet.²¹⁷

For å fullføre regjeringens mandat trengte stemmerettskomiteen å initiere tiltak som hadde et internasjonalt perspektiv.²¹⁸ Komité-medlem Hege Skjeie, som var del av forskningsmiljøet rundt fagområder som var tilknyttet «kvinner, fred og sikkerhet», dro på en uformell middag hos Helga Hernes med felles bekjente innenfor fagmiljøet. Ved denne middag deltok også Torunn Tryggestad, forsker hos PRIO og Inger Skjelsbæk, direktør for senteret «kvinner, fred og sikkerhet» ved PRIO.²¹⁹ Ved denne middagen ble det argumentert av Skjeie at stemmerettskomiteen planla en internasjonal konferanse for å avslutte stemmerettsjubileet, og at PRIO burde ha en rolle som arrangør av konferansen.²²⁰ Ideen ble videre utviklet i samhandling med stemmerettskomiteen til å omhandle en internasjonal konferanse som PRIO kunne arrangere sammen med FOKUS.²²¹ På denne konferansen skulle politiske ledere og menneskerettighetsforkjempere være med på å diskutere internasjonalt likestillingsarbeid. Konferansen ble fulltegnet med 300 deltakere fra inn- og utland. For personer som ikke hadde anledning til å delta, ble hele konferansen strømmet over regjeringens nettsider.²²² Hvor mange som faktisk benyttet seg av strømmingen av konferansen ga hverken komiteen eller regjeringen tall på, men tilbudet var med på å gjøre konferansen mer tilgjengelig og var på den måten med på å øke synligheten og tilgjengeligheten til konferansen. En synlighet som kom fra Norge og var med å spre en historiebruk om norsk likestilling ut til en global scene.

I forhold til andre konferanser var stemmerettsjubileets internasjonale konferanse stor i antall foredragsholdere og antall paneldeltagere, og derfor var den også økonomisk kostbar.²²³

---

²¹⁶ Sluttrapport 2014: 27

²¹⁷ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²¹⁸ BLD/2010-32/Oppsummeringsnotat desember 2010/20.12.2010

²¹⁹ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²⁰ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²¹ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²² Sluttrapport 2014: 27

²²³ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

Finansieringen av den internasjonale konferansen var essensiell for å klare å gjennomføre den. Med en anslått prislapp på i overkant av en million kroner var det sentralt for gjennomføringen av konferansen å skaffe finansiering i tillegg til beløpet på omtrent 300 000 kroner som BLD kunne bidra med. Både PRIO og FOKUS, som var hovedarrangørene av konferansen, valgte å søke finansiering fra UD og deres avdelinger. Med tanke på tidligere samarbeid mellom UD og PRIO/FOKUS i konferansearrangement, og tematikk på konferansen som passet UD's merkevarebyggende ønske godt, var finansieringen av konferansen uproblematisk fra UD sin side.²²⁴ Både PRIO og FOKUS sine årlige budsjetter får økonomisk støtte fra UD i utgangspunktet. Konferansen ble ved dette en ekstra utgift som de trengte støtte for. PRIOs budsjett stammer opprinnelig fra avdelingen i UD for «fred og forsoning», så de valgte å søke økonomisk støtte for konferansen fra dem. FOKUS sin støtte stammet derimot fra UD's seksjon for norgesprofilering, omdømme og web (SNOW). SNOW var siste seksjonen i en rekke av tidligere tiltak fra UD til Norgespromotering.²²⁵ Siden 2004 hadde Norgespromotering vært hatt en økende økonomisk post hos UD, og seksjonene hadde hatt mange navn, men med samme formål. UD's samarbeid med organisasjoner som hadde internasjonale nettverk, som FOKUS og PRIO, var en del av merkevarebyggingen som i løpet av de siste ti årene før stemmerettsjubileet, var blitt en del av UD's målsetning. Støtten fra UD var essensiell for at konferansen kunne gjennomføres. UD's avdelinger fant riktignok denne konferansen som en måte å fremme Norge og deres forståelse av likestilling og fred på i verden. Om noe viste UD's rolle som økonomisk bidragsyter til konferansen – den viktigste bidragsyteren – hvordan merkevarebygging av Norge foregår.

Dog er det verdt å merke seg, som omtalt i forrige kapittel, at UD ikke ønsket å støtte en oversettelse av *Norsk likestillingshistorie*. Det virker derfor slik at den internasjonale konferansen ble et bedre merkevarevirkemiddel enn historieverket. Noe som ikke er overraskende. En internasjonal konferanse versus en bok, kan tilsynelatende virke som rått parti når det kommer til omfang av budskap, selv om budskapet i stor grad består av mange like komponenter. Den internasjonale konferansen var riktignok i mye større grad rettet utover mot verden og hadde en målsetning om å fremme Norges internasjonale rolle som forkjemper for kvinners rettigheter.²²⁶ I et samtidsperspektiv var det en bedre måte å få et komparativt fortrinn på, enn å fremme *Norsk likestillingshistorie* som hovedsakelig så innover

---

²²⁴ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²⁵ Angell 2010

²²⁶ Sluttrapport 2014: 33

på Norges egen historie. Dette viste uansett at den internasjonale konferansen – gjennom sin eksistens fra stemmerettsjubileet – anvendte fortiden på en måte som tjente samtiden.

Ikke bare ‘likestillingslandet’, men også ‘fredsnasjonen’

Selv om det ikke var stemmerettskomiteen som arrangerte konferansen, hadde de en interesse av og et ønske om innholdet av konferansen. De hadde en klar forestilling om at innholdet til den internasjonale konferansen skulle holdes så nært stemmerettsjubileets historiske fortelling som mulig.²²⁷ PRIOs prosjektleder Torunn Tryggestad uttalte at stemmerettskomiteen nok hadde ønsket et innhold som i større grad var rettet mot hovedaspektet ved fortellingen om stemmerettsjubileet: kvinners inkludering i demokratiske prosesser – men da i et internasjonalt perspektiv.²²⁸ Men det internasjonale perspektivet ble uunngåelig noe annerledes da det var PRIO og FOKUS som sto for det meste av innholdet i konferansen. Da jubileet selv ble «eid» av regjeringen resulterte det i at den norske staten til syvende og sist var «eier» av konferansen. Men hvilken side av Norge var det som kom frem som konferanseier? I tilknytning til konferansens innhold og profil sa Tryggestad at «det er grunn til å tro at fred i post-konfliktland vil bli mer bærekraftig dersom kvinner blir aktivt integrert i fredsbyggingsarbeidet».²²⁹ Dette utsagnet viste at fokuset til den internasjonale konferansen fortsatt var på kvinners inkludering i demokratiske prosesser, men også at det i større grad var et fokus på fredsprosesser. I den internasjonale konferansen later det ikke kun å være «likestillingslandet Norge» som var arrangør av konferansen, snarere var det større fokus på forestillingen om «fredsnasjonen Norge». Eller var det begge? At likestilling og fredsarbeid henger tett sammen, er et av nøkkelpunktene i «kvinner, fred og sikkerhet».²³⁰ Å sammenknytte likestilling og fredsarbeid på denne måten selv om det var fred og demokrati som var overhengende i konferansen, viste at likestilling var et sentralt samlepunkt i konferansen. Var dette det første tegnet på at det er en annen historisk fremstilling internasjonalt av Norge?

Da jeg tidligere i oppgaven belyste hvordan «de fire store» kvinnesakskvinnene Krog, Nissen, Collett og Qvam ble stemmerettsjubileets frontfigurer, er det ikke overraskende at de gjør en

---

²²⁷ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²⁸ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²²⁹ <http://stemmerettsjubileet.no/stemmerettsjubileet-med-internasjonalt-perspektiv> (nedlastet 15.03.2019)

²³⁰ Skjelsbæk 2013: 57

tilbakekomst i tilknytning til den internasjonale konferansen. På invitasjonen til den internasjonale konferansene er den samme grafiske fremstillingen som jeg analyserte tidligere til stede.²³¹ På denne måten ble konferansen knyttet til stemmerettsjubileet, og også «de fire store» kvinnesakskvinnenes fortid brukt i tilknytning til konferansen.

Tittelen på den internasjonale konferansen ble bestemt av PRIO og FOKUS og var «International Conference on Women, Power and Politics: the road to sustainable democracy».²³² Kvinners deltagelse i demokratiske prosesser er med på å gjøre de demokratiske prosessene mer levedyktige.²³³ I sin åpningstale til konferansen sa Phumzile Mlambo-Ngcuka at for å oppnå en bedre fremtid for kvinner er man nødt til å ha «collective partnership with governments, with civil society, and with the international community».²³⁴ Her er det en slående likhet med hvordan Helga Hernes har beskrevet statsfeminisme, med en presisering om at det i FN er en «over»-statsfeminisme. At Hernes har vært en inspirasjon for tankegangen i *UN Women* ble vist klart i dette utsagnet.²³⁵ På en måte fungerte Hernes som den internasjonale konferansens store kvinne. Hennes renommé innenfor «kvinner, fred og sikkerhet», og hennes virke som har bidratt til å etablere forståelsen av statsfeminisme hadde lagt mye av det faglige grunnlaget som den internasjonale konferansen sto på.

Jeg velger å fokusere på de innledende talene til hele konferansen. De ble gitt av stemmerettskomiteens leder og Norges første kvinnelige stortingspresident og leder av stemmerettskomiteen Kirsti Kolle Grøndahl, Norges første kvinnelige statsminister Gro Harlem Brundtland, statssekretær – på vegne av utenriksministeren som ikke kunne komme – i UD Ingvild Næss Stub og leder av *UN Women* Phumzile Mlambo-Ngcuka.²³⁶ Talene har ulike kjennetegn, i den form av at det er tydelig hvor talerne stammer fra. Brundtland sin tale handler hovedsakelig om hennes egne erfaringer som landets første kvinnelige statsminister og hvordan Norge har utviklet seg i løpet av hennes levetid. Grøndahl sin tale viste tydelig hennes rolle i stemmerettskomiteen. Grøndahls tale handler hovedsakelig om Norges likestillingsutvikling, og hvordan denne utviklingen var en lang politisk kamp som foregår ute i verden i konferansen samtid. Grøndahl og Brundtland har derfor i sine taler et fokus på likestillingslandet Norge og fortidsfremstillingene deres er tilsvarende. Mens i talene til Stub

---

²³¹ BLD/2010-2798/Stemmerettsjubileet 1913-2013 I kommuner og fylker/07.03.2011

²³² Sluttrapport 2014: 27

²³³ Skjelsbæk 2013: 57-73

²³⁴ Final Report WPP Oslo 2014: 27

²³⁵ Skjelsbæk 2013: 51

²³⁶ Final report WPP Oslo 2014: 4

og Mlambo-Ngcuka er det i større grad hva Norge har gjort i utlandet som kommer frem. Og i disse tilfellene vil det ikke nødvendigvis være hvordan Norges likestillingshistorie har vært med å forme likestillingsforståelser i verden, men heller hvordan Norge har bidratt til fredsprosesser i verden, og kvinners inkludering i dem.

Alle kvinnene bemerker i åpningene av sine taler Norges rolle internasjonalt angående likestilling og fredsarbeid. Mlambo-Ngcuka takker for eksempel for Norges innsats under Apartheid. Alle de norske talene påpeker den allmenne stemmeretten i 1913 og hvordan det var med på å legge rammene for Norges likestillingsarbeid i dag.²³⁷ Mest tydelig i sine utsagn om Norge var statssekretær Stub fra UD. Hun sa «108 years ago – in 1905 – Norway gained independence. But it took another eight years before it became a full-fledged democracy».²³⁸ Ved dette påpeker Stub at det ikke var Norges uavhengighet – eller Norges Grunnlov – som avgjorde hvorvidt Norge var et demokrati eller ikke, snarere var det kvinners inkludering i demokratiet som gjorde det fullkomment. Stubs utsagn er i hvert fall med på å skape et bilde av Norges fortid som samsvarer med den som stemmerettskomiteen har forfektet på et helhetlig plan.

Det var et stort fokus på økonomi i talene til Brundtland og Stub, og hvordan det var lønnsomt å inkludere kvinner i arbeidslivet. Det ble fremstilt som «common sense» å inkludere kvinner i et lands økonomi.²³⁹ Slike utsagn sammenfaller med det Internasjonale Pengefondet (IMF) sin fremstilling av «women is smart economics».²⁴⁰ Brundtland påpeker at norsk velferd ikke utelukkende bygger på olje, men snarere at Norge har en svært høy ansettelsesprosent av kvinner i arbeidslivet.²⁴¹ Dette argumentet viste at Norges velferd er noe som kan oppnås av alle land i verden, at det ikke kun er Norges geografiske 'jackpot' som har gjort Norge til det foregående landet innenfor velferd og likestilling. Brundtland var med dette med på å konstruere et bilde av Norge, ved hjelp av en fortid som besto av likestilling – ikke oljepolitikk.

Eksemplene fra Stub og Brundtland var en eksplisitt form for historiebruk. Det var et tydelig bilde av Norges fortid som ble brukt i talene deres for å underbygge argumentene deres. Sammen var de med på å forsterke forestillingen om Norge som et land med lang historie for

---

²³⁷ Final report WPP Oslo 2014: 5-19

²³⁸ Final report WPP Oslo 2014: 8

²³⁹ Final report WPP Oslo 2014: 14

²⁴⁰ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/03/revenga.htm> (nedlastet 10.04.2019)

²⁴¹ Final report WPP Oslo 2014: 17

likestilling, og samtidig likestillingens rolle i Norge. Det var et klart kjønnsperspektiv over de innledende talene, noe som faller naturlig siden konferansen het «Women, Power and Politics», men det var ikke bare Norges rolle som likestillingsland som ble fremhevet. Mlambo-Ngcuka trakk også frem Norges rolle som pådrivere for å få inkludert kvinner i fredsprosessene som FN forsøkte å initiere om den syriske situasjonen.²⁴² Hele grunnlaget til konferansen bygget på stemmerettsjubileet, men historiebruken i talene var ikke utelukkende for å fremstille Norge som et likestillingsland. Eksemplene fra talene viste at det i like stor grad handlet om fremstillingen av Norge som et fredslan, og at fredsarbeid og likestilling ble sammenknyttet. Samtidig viste den internasjonale konferansen hvordan en forståelse av nasjonal merkevare i større grad handlet om hvordan man ønsker å bli oppfattet. For selv om paneldeltakerne i konferansen i all hovedsak var prominente internasjonale kvinner, var publikum stort sett norske – publikum fikk derfor en slags selvoppfyllende konferanse, hvor de fikk bekreftet sine egne forutinntatte forestillinger om likestilling og Norge.²⁴³ Selv om stemmerettskomiteen omtaler konferansen som en internasjonal konferanse, er det i hovedsak nordmenn som tar del i informasjonsflyten. Dette sammenfaller i større grad med en moderne forståelse av merkevarebygging, hvor hvordan en befolkning ønsker å se seg selv er en større faktor.

Da den internasjonale konferansen var fullført, ble den av arrangørene oppfattet som vellykket.²⁴⁴ Da UD hadde hovedansvaret for konferansen kan Stubs utsagn bli trukket frem for å tydeliggjøre UDs rolle som en merkevarebyggende aktør i Norge. Stub avsluttet sin tale med å si «other countries look to Norway, for our leadership and our national policy development. Norway will continue to be at the forefront – and seek to move the issues forward».²⁴⁵ Stemmerettskomiteen slo fast at den internasjonale «konferansen bidro til å befeste bildet av Norge som et likestilt land som jobber målrettet for kvinners rettigheter både nasjonalt og internasjonalt».²⁴⁶ Dette viste at målsetningen til konferansen var klar, og det var også en tydelig tanke om hvilket bilde av Norge konferansen prosjekterte ut i verden, og var med på å gi Norge et komparativt fortrinn.

---

²⁴² Final report WPP Oslo 2014: 25

²⁴³ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²⁴⁴ Intervju av Torunn Tryggestad 20.3.2019

²⁴⁵ Final report WPP Oslo 2014: 12

²⁴⁶ Sluttrapport 2014: 33

Lokal historiebruk som merkevarebygging

Stemmerettskomiteen hadde analysert og var klar over kritikk rettet mot unionsjubileet i 2005 og det finske stemmerettsjubileet, og dette preget komiteens planlegging av stemmerettsjubileet. Som jeg allerede har vært inne på var målgruppen til stemmerettsjubileet «alle». Derfor ønsket stemmerettskomiteen å skape en inkluderende feiring, og dette var en av årsakene til at stemmerettskomiteen – sammen med arrangørkomiteen til grunnlovsjubileet – dro til Finland for å se hvordan de valgte å løse deres stemmerettsjubileum i 2006/7.²⁴⁷ Stemmerettskomiteen påpekte selv at kritikere hadde ment at feiringen i Finland «hadde vært sentralistisk og elitistisk».²⁴⁸ Den «sentralistiske og elitistiske» feiringen i Finlands stemmerettsjubileum hadde forekommet ved at jubileet i hovedsak besto av en spesialskrevet opera, en festaften for høytstående politikere i inn- og utland, og et 12-binds historieverk.²⁴⁹ En slik kritikk basert på innholdet av jubileet ønsket ikke komiteen å få rettet mot sitt eget jubileum. Og dette var en av årsakene til at stemmerettskomiteen valgte å fokusere på grasrota i Norge. Komiteens drøftinger over unionsjubileet stammet hovedsakelig fra Olaf Agedal og Ånund Brottveit sine kritiske bemerkninger om unionsjubileet i 2005.²⁵⁰ Agedal og Brottveit var to samfunnsvitere med et særskilt fokus på jubileumsforskning. Agedal og Brottveits kritikk var mangfoldig, men i hovedsak gikk den ut på at minnefellesskapet i tilknytning til 1905 – slik det ble fremstilt i unionsjubileet – var for uklart og uoversiktlig.²⁵¹ Folk var ikke helt klar over hva de feiret eller hvorfor de feiret det de gjorde. Komiteens egen lesning av Agedal og Brottveits kritikk handlet i all hovedsak om det finansielle aspektet ved unionsjubileet, men komiteen viste ved flere anledninger at de hadde lest den artikkelen, så det er rimelig å anta at komiteen var klar over de andre problematiske områdene Agedal og Brottveit tok opp.

I en annen artikkel om jubileer skrevet av Agedal og Brottveit drøfter de relasjonene mellom folk og eliter i nasjonale jubileer.²⁵² Der setter de opp mot hverandre ulike nyanser i relasjonene mellom folk og eliter i feiringen, og konkluderer med at det Norge aller helst vil oppnå i jubileumsfeiringen er at folk og elite begge har aktive roller i jubileet, og at det er lite

---

²⁴⁷ Sluttrapport 2014: 5

²⁴⁸ Sluttrapport 2014: 5

²⁴⁹ Sluttrapport 2014: 5

²⁵⁰ Agedal og Brottveit 2006

²⁵¹ Agedal og Brottveit 2006: 125-6

²⁵² Brottveit og Agedal 2005: 98-9

forskjell mellom deres roller i jubileet.²⁵³ Det Aagedal og Brottveit ikke presiserer i artikkelen deres er hvem de definerer som «elite», og dette gjør det vanskelig å overføre konseptet til stemmerettsjubileet. Men i stemmerettsjubileets sluttrapport slår heller ikke stemmerettskomiteen fast hva de forstår som «elitistisk» ved Finlands feiring. Uavhengig av hva Aagedal og Brottveit eller stemmerettskomiteen definerte som «elite», ble det slått fast at jubileet skulle være et grasrotsjubileum.

Med bakgrunn i kritikken mot de tidligere nasjonale jubileene, besluttet stemmerettskomiteen at de skulle omfavne grasrota.²⁵⁴ Dette fokuset gikk ut på at de skulle «pleie» grasrota gjennom ulike tiltak og på denne måten unngå et jubileum fokusert i hovedstaden og med et elitepreg. Tiltakene gikk blant annet ut på at komiteen tidlig i planleggingsprosessen skapte en referansegruppe hvor de inviterte ulike organisasjoner som de tenkte kunne ha interesse av å ha arrangementer i tilknytning til stemmerettsjubileet.²⁵⁵ Referansegruppen ble også en arena hvor stemmerettskomiteen kunne spre jubileets budskap til mange mennesker – allerede før jubileet forekom – og motta tilbakemeldinger på jubileumshendelser og tiltak. Et annet tiltak stemmerettskomiteen tok var budsjettmessig. Det gikk ut på at komiteen utlyste penger som lokale organisasjoner kunne søke på – så lenge arrangementene de planla hadde en tematikk som omfattet stemmerettsjubileets. Ved å legge opp til grasrotaktivitet i en slik skala som stemmerettskomiteen gjorde, fant de det nødvendig å delegere det lokale planleggingsansvaret til mindre mer regionale eller lokale enheter. Gjennom utstrakt brevkorrespondanse med ulike kommuner og fylkeskommuner oppfordret komitéleder Kalle Grøndahl til engasjement for jubileet. I Østfold var det en lokal planlegging som omfattet flere kvinneorganisasjoner i fylket, og som fikk oppmerksomhet av stemmerettskomiteen. Ved flere anledninger ble det bemerket om det som ble omtalt som «Østfold-modellen».²⁵⁶

Stemmerettskomiteen oppfordret som sagt til lokale arrangementer, og med dette var de med på å skape et jubileum som hadde mange deltagende aktører. Både i planlegging, men også i gjennomføring av jubileumsaktivitetene, siden det var så mange av dem. Med Paul Connertons begrep *deltagende erindring* blir derfor dette en betydelig faktor av jubileets grasrotfokus.²⁵⁷ Connertons forestilling om *deltagende erindring* handler om at samfunnsgrupper husker fortiden ved å erfare fortiden. På denne måten blir de lokale

---

²⁵³ Brottveit og Aagedal 2005: 98-9

²⁵⁴ Sluttrapport 2014: 7

²⁵⁵ Sluttrapport 2014: 34

²⁵⁶ Sluttrapport 2014: 44

²⁵⁷ Connerton 1989

feiringene en del av en lokal fortid, og med dette kan vi trekke sammenhengen til merkevarebygging. Det gir inntrykk av at merkevarebygging omhandler hvordan man vil at andre skal oppfatte en selv, snarere enn å kunne kategoriseres som best innenfor feltet. Og i en lokal merkevarebygging vil hvem man ønsker å være ha en sammenheng med hvilken fortid som blir forbundet med det lokale stedet. Hvilken fortid som konstrueres i sammenheng med hvilket sted blir derfor nøkkelen til å forstå den lokale merkevarebyggingen i forbindelse med stemmerettsjubileet. Og i eksempelet vi skal analysere, vil vi se en konstruksjon av fortiden, ikke ulik slik Eric Hobsbawms tese om *invented traditions*.²⁵⁸

En lokal tilknytning til fortiden

Eksempelet på historiebruk i forbindelse med merkevarebygging som jeg skal analysere stammer fra Flakstad i Lofoten. Den lokale jubileumsfeiringen i Flakstad var mangfoldig, i den forstand at fortiden ble brukt til å skape oppmerksomhet rundt Flakstad gjennom mange forskjellige arrangementer. Det var også mye mediedekning i tilknytning til fortiden som ble feiret i Flakstad, men feiringen inngikk også i en merkevarebygging som gikk ut på at fortiden ble brukt til å synliggjøre Flakstad i en turismesammenheng. I Flakstad tok en lokal kvinneorganisasjon initiativ til å skape en feiring, med god finansiell støtte fra stemmerettsjubileet.²⁵⁹ Akademigruppen «Ungdomslaget Lysbøen» skapte en lokal feiring som besto av flere forskjellige komponenter, men hovedprosjektet deres var en turløype som de kalte «Gina Krog-ruten».²⁶⁰ Flakstad ligger nesten helt ytterst i Lofoten, og består av noen få øyer med høye fjelltopper.²⁶¹ Som resten av Lofoten får Flakstad turister hvert år, og med et markedspektiv handlet det om å skape interesse og oppmerksomhet rundt eget sted. Flakstad var også fødestedet til den «store» kvinnesakskvinnen Gina Krog.

Tanken bak ruten var at Gina Krog var en av de første kvinnene i Norge som aktivt – og offentlig – besteg fjell i Jotunheimen. I Krogs samtid var fjellbestigning noe som ikke var forbundet med kvinnelighet, og Krog regnes som en av de første kvinnene i Norge som kjempet mot denne forestillingen.²⁶² Dette gjorde at «Ungdomslaget Lysbøen» skapte en fjelltur i Krogs fødested.²⁶³ Ved å knytte den turelskende Gina Krog til en fjelltur ved

---

²⁵⁸ Hobsbawm og Ranger 1992

²⁵⁹ Sluttrapport 2014: 11

²⁶⁰ Sluttrapport 2014: 11

²⁶¹ <https://snl.no/Flakstad> (nedlastet 11.4.2019)

²⁶² Danielsen, Larsen og Ovesen 2013: 124-31

²⁶³ <http://stemmerettsjubileet.no/de-fire-store> (nedlastet 20.06.2018)

Flakstad, var de med på å bygge merkevaren til Flakstad som sted. Flakstads tilknytning til Krog ville med fjellturen være håndfast, og en påminnelse hver gang man enten besteg ruten eller den ble omtalt. Fortiden som Krog representerte – som jeg var inne på i det foregående kapittelet – var en som i stemmerettsjubileet var tett sammenvevd med likestillingens utvikling i Norge. Dernest var det en positiv fortid og en det var prestisje å knytte seg til. Siden stemmerettsjubileet gjorde Krog til en av «de fire store» ble fortiden gjort mer eksklusiv ved at utvalget av «store kvinner» var så lite. Det paradoksale ved hele den historiske ruten var at Gina Krog nesten ikke levde i Flakstad. Faren hennes var prest der, men han døde mens moren til Krog var gravid. Dette gjorde at de flyttet tilbake til morens familie – i Rogaland – rett etter at Krog ble født. Hvorvidt Krog selv ville tenkt på Flakstad som sitt hjemsted er lite trolig. Det eneste som knytter Flakstad til Krog var hennes fødsel, men det hindret ikke «Ungdomslaget Lysbøen» - på vegne av Flakstad - å benytte den historiske tilknytningen deres til Krog, og bruke det til å skape en historisk attraksjon. Gina Krog blir på denne måten en del av Flakstads *kulturarv*, og slik også en del av Flakstads identitet.²⁶⁴

Hvis vi her går tilbake til Aronczyk og hvordan historiebruk ble tillagt hennes forståelse av identitet som en sentral del av merkevarebygging, viser dette eksempelet fra Flakstad godt hvordan fortiden får innspill i identitetsprosesser. Fortiden ble brukt på en måte som både skaper en merkevarebygging utover – i form av økt oppmerksomhet mot Flakstad – men også innover – i den forstand at fjellruten skrev Gina Krog inn i Flakstads historie. For fortiden selger, i flere forstander. Ved å skape en «Gina Krog-rute» - trolig den eneste i Norge – skapte man et vindu tilbake til fortiden.²⁶⁵ Det man også er med å skape er et komparativt fortrinn. Ved å gjøre et turistmål attraktivt, ved å knytte en historisk aktør – med stor samtidsrelevans – til det, skiller man seg ut i en stadig større turismemarkedsplass. Her ser vi tydelige Angells forståelse av historiebruk som merkevarebygging, ved at samtidsrelevansen kommer til syne. Ved å sammenbinde et fysisk sted i Lofoten med en historisk person av betydning, skapes et produkt som kan være med på å skape økonomiske inntekter. Og i merkevarebygging er det vanskelig å komme utenom markedskrefter og det økonomiske. For det er rimelig å anta at økt turisme til Flakstad grunnet denne historiske tema-ruten var et av sluttresultatene av «Gina Krog-ruten». Under åpningen av fjellruten var Dronning Sonja til stede, så publisiteten ruten fikk var god – og igjen en indikator på hvordan enda en historisk person av betydning

---

²⁶⁴ Kayser Nielsen 2010: 269-88

²⁶⁵ Kayser Nielsen 2010: 276-9

ble brukt til å skape merkevaren til Flakstad som Gina Krogs fødeplass, og stedet med den unike «Gina Krog-ruten».

Avslutning

Både den internasjonale konferansen og «Gina Krog»-ruten i Flakstad brukte Norges likestillingshistorie i deres konstruksjon. Hovedforskjellen mellom de to tiltakene til jubileet var at den internasjonale konferansen også brukte Norges historie som ‘fredsnasjon’.

Konferansens utgangspunkt var stemmerettsjubileet, og et ønske om å formidle Norges likestillingshistorie til omverdenen – og slik jeg har argumentert lyktes de i det. Derfor var også den internasjonale konferansen med på å underbygge merkevaren til Norge i en global arena. Gjennom UDs bidrag til å få gjennomført konferansen, og med PRIO og FOKUS sin erfaring som merkevarebyggende aktører, ble konferansen et godt eksempel på nasjonal merkevarebygging. PRIO og FOKUS sitt utgangspunkt lå i den fortiden som stemmerettsjubileet fortalte, og derfor var bruken av Norges likestillingshistorie sentral i underbyggingen av merkevaren om Norge som et likestillingsland.

Stemmerettsjubileets fokus på grasrota var i grunn en form for historiebruk i seg selv, ved at de var oppmerksomme på hvordan tidligere historiske jubileer hadde gjennomført feiringene. «Gina Krog-ruten» var en eksplisitt bruk av historie i en lokal merkevarebygging. Dog viste Flakstad sin bruk av Krogs fortid hvordan det er mulig å velge de aspektene av fortiden som man ønsker å knyttes til. Siden Krog ikke akkurat hadde de sterkeste båndene med Flakstad, var det allikevel nok at hun ble født der til at ruten ble gjennomført – og at stemmerettskomiteen ga økonomiske bidrag til det. Med andre ord var Flakstad sin bruk av Krog sin fortid et eksemplarisk eksempel på historiebruk. Historiebruken skapte også en sterkere tilknytning til Krog og fortid som hun representerte som ‘høvdingen’ av norsk kvinnesak. Derfor ble falt også den historiske ruten inn under en merkevarebygging av Flakstad, gjennom at stedet ble synliggjort gjennom en oppmerksomhet som de fikk gjennom å knytte ruten til stemmerettsjubileet og dets fortid. Dette var med på å gi Flakstad et komparativt fortrinn i for eksempel en turistsituasjon hvor Flakstad konkurrerte mot resten av Lofoten, og økt oppmerksomhet kunne gi dem økt turisme.

På et mer generelt plan viser de to eksemplene hvordan historiebruk henger tett sammen med merkevarebygging, både på internasjonalt plan og lokalt plan. Og merkevarebyggingens

tilknytning til markedskreftene gjør at en slik kommersialisering ikke kun betyr at «historie er til salgs», men siden også nasjonalstatene er i en økonomisk konkurranse med hverandre blir historie en knapphetsressurs i konkurransen om merkevarene. På denne måten skilte Norge og Flakstad seg ut i en historisk tematikk som hadde stor verdi i 2013: fred og likestilling.

6 Konklusjon

I innledningskapittelet presenterte jeg oppgavens problemstilling som hvordan og hvilken fortid som ble fremstilt og brukt i ulike deler av stemmerettsjubileet i 2013 – og med hvilket formål. Jeg presenterte også en påstand om at stemmerettsjubileets fortidsfeiring var en del av merkevarebyggingen av Norge som et likestillingsland. For å svare på den overordnede problemstillingen valgte jeg å introdusere flere del-problemstillinger: Hvilke formidlingsgrep tok stemmerettskomiteen for å formidle jubileets fortidsfortelling? Hvordan legitimerte denne fortiden en samtidsidentitet av Norge som et 'likestillingsland'? Hvordan ble likestillingshistorien søkt sammenfattet eller inkludert i den nasjonale grunnfortellingen?

Stemmerettskomiteens redefinering av det regjeringsgitte mandatet er etter mitt syn kjernen av den historiske fortellingen til stemmerettsjubileet, og derfor også den mest sentrale delen av jubileets historiebruk. Gjennom oppgaven har jeg forstått stemmerettsjubileet hovedfortelling til å omhandle kvinners inkludering i demokratiet, og denne forståelsen har sitt utspring fra redefineringen av mandatet. Et slikt kjønns historisk perspektiv bidro med å tydeliggjøre hvilken fortid stemmerettsjubileet fremstilte gjennom jubileet. Redefineringen var også formende på hvordan de ulike tiltakene jeg har analysert i jubileet ble til. Hvilken fortid som ble fortalt gjennom jubileet var altså kvinnenens demokratiske fortid.

Ved å forstå hvordan fortiden ble brukt må vi vende blikket mot den nasjonale identiteten. Identiteten som ligger til grunn i feiringen av stemmerettsjubileet har også hatt en rolle i hvordan stemmerettsjubileet ble gjennomført. Ved å trekke en linje tilbake til Anne Eriksens påstand fra innledningen om at «historie er et kulturprodukt», blir også stemmerettsjubileets fortidsfortelling belyst.²⁶⁶ Hvordan likestilling ble feiret gjennom stemmerettsjubileet, ved å påpeke likestillingens lange fortid, ved å fremheve et utvalg kvinnesaksforkjempere, ved å forbinde *norsk* og *likestilling* og ved å vende vår forståelse av likestilling ut i verden, ble gjort på denne måten fordi jubileet ble feiret i 2013. Det var jubileets samtid som var med og formet hvordan fortiden ble fortalt. Og tilsynelatende virker det som at samtiden som formet jubileet var en samtid som forfektet at Norge var et land med lang likestillingshistorie – av suverene stater den lengste. Dersom regjeringen i 2063 bestemmer at det skal være et 150-års

---

²⁶⁶ Eriksen 1999

jubileum for allmenn stemmerett for kvinner på lik linje med menn, vil det trolig være fokus på andre kulturelle aspekter som vil skape en annerledes feiring.

Å si at stemmerettsjubileet sitt formål var å merkevarebygge Norge som et 'likestillingsland' er ikke riktig. Som vist i oppgaven har ikke Norge forfektet en merkevarebyggingsplan med klare tiltak og aktiviteter. Snarere har det vært politiske avgjørelser som har bidratt til at Norges merkevarebygging, hvor nettopp stemmerettsjubileet var en slik politisk handling. Merkevarebyggingen av Norge som et 'likestillingsland' var ikke noe unikt ved stemmerettsjubileet. Jubileet skrev seg snarere inn i en historie av statlige tiltak for å fremme et bilde av seg selv som en «likestillingsstormakt».²⁶⁷ Det stemmerettsjubileet bidro med, var snarere en historisk forankring av Norges globale posisjon som «likestillingsstormakt». Ved å kunne vise til fortiden, og samtidig påpeke at Norge var «første suverene stat» som ga kvinner stemmerett, underbygget dette.²⁶⁸ Ved å formilde denne fortidsfortellingen, både innad i Norge som en sentral del av den norske grunnfortellingen, og å vise verden denne fortiden gjennom for eksempel den internasjonale konferansen, ble stemmerettsjubileets fortelling en sentral del av norsk identitet. Samtidig var det også en type merkevarebygging som var typisk for Norge. Stemmerettsjubileet var en del av den norske stats merkevarebygging, som omhandlet *public diplomacy* og *soft power*. Dette kom klart frem gjennom den internasjonale konferansen hvor Norges likestillingshistorie sto sentralt. I en internasjonal konferanse med sentrale aktører fra den internasjonale kvinnearenaen, var det å plassere Norge i sentrum av diskusjonene om likestilling i verden svært formende for Norges merkevare som 'likestillingsland'.

Når man feirer sin egen fortid vil det være en utviklingshistorie som ender i noe positivt. For det er som regel den positive fortiden som fremheves og feires. Som jeg har vist har det også i stemmerettsjubileet vært slik. Siden likestilling i jubileets samtid ble ansett som noe positivt, var det en progressiv grunntone i fortidsfortellingen til jubileet. Utviklingsfortellingen var tydelig og den hadde en lykkelig slutt i 'likestillingslandet' Norge. Det kommer også frem med poengteringen om at kvinners status i land er med på å bestemme landets 'modernitet'.²⁶⁹ Den progressive grunntonen kom også fram i stemmerettskomiteens egne justeringer av det opprinnelige mandatet, hvor de vektla endringen av mandatets ordlyd, fra 'markering' til

---

²⁶⁷ Larsen og Danielsen 2017

²⁶⁸ <http://www.stemmerett.no/tema/verden/english.html> (nedlastet 08.05.2019)

²⁶⁹ Larsen og Danielsen 2017

‘feiring’, som var et mer positivt ladet ord. Den progressive grunntonen som ble fremlagt under åpningen av stemmerettsjubileet ved festforestillingen i Kilden, ble derfor ikke endret gjennom jubileet.

De ulike tiltakene som jeg har analysert viste hvordan denne grunntonen ble underbygget. «De fire store» kvinnesakskvinnene var med på å få det til å virke som at kampen for kvinners stemmerett, likestilling og rettferdighet var en kamp som hadde pågått i fortiden. *Norsk likestillingshistorie* problematiserte til tider forestillingen om at Norge anså seg selv som et ‘likestillingsland’, men samtidig forsøkte ettbindsverket å skrive 1913 inn i den nasjonale grunnfortellingen hovedsakelig ved at verket sammenbandt forestillingene om norsk og likestilling. Jubileets inkludering av grasrota var med på å kroppsliggjøre fortiden, og ved dette også gjøre likestillingshistorien til en sentral del av norsk identitet. Den internasjonale konferansen bidro til å sende den romantiske fortellingen om Norges likestillingshistorie ut i verden.

Samtidig med et kritisk blikk på den romantiske fortidsfortellingen som stemmerettsjubileet har forfektet, er det viktig å ha i mente at historiske jubileer sjelden klarer å formidle en vitenskapelig fremstilling av historie, slik for eksempel et historieverk gjør. Det vil forekomme en viss popularisering av fortiden, for å gjøre den mulig å formidle. Dette fremkom gjennom stemmerettsjubileet i mine analyser av de svært forskjellige formidlingsarenaene til jubileets fortidsfortelling. Fra en mer lokal arena, som inkluderingen av grasrota gjennom kategoriseringen av «fire store» kvinnesakskvinner, til det vitenskapelige ettbindsverket om Norges likestillingshistorie. I tillegg kom den internasjonale konferansen som hadde til hensikt å formidle Norges fortid med en moralsk verdi på en global markeds plass. Disse ulike formidlingsarenaene til stemmerettsjubileet viste hvordan et jubileum står sterkt som formidler av historie. Det å kunne initiere tiltak på mange nivåer, og på den måten nå ut til mange mennesker, viser hvordan historiske jubileer har mye makt i sin fortidsfortelling. En slik makt viser også hvorfor flere kvinneorganisasjoner var så insisterende på at jubileet skulle bli gjennomført.

Samtidig har det vært et ønske om å inkludere fortidsfortellingen til stemmerettsjubileet i den nasjonale grunnfortellingen. Fortellingen om kvinners inkludering i demokratiet i Norge, har nettopp hatt det synliggjørende aspektet ved fortiden som kjønns- og kvinnehistorie ofte har hatt. Men samtidig har det også vært et klart forsøk på å beskrive den demokratiske historien som ufullstendig uten 1913. Etter mitt syn lyktes stemmerettsjubileet med dette.

Kilder og litteraturliste

Arkiv

Barne- og likestillingsdepartementet sitt arkiv etter stemmerettskomiteen 2009-2013

«Referat fra 2013-komiteens møte». 18-9.05.2010

«2013-markeringen: 'De fire store'». 10.08.2010

«Oppsummeringsnotat desember 2010». 20.12.2010

«Møte med Utenriksdepartementet (UD) om felles satsinger i 2013». 18.02.2011

«Stemmerettsjubileet 1913-2013 i kommuner og fylker». 07.03.2011

«Stemmerettsjubileet 1913-2013. Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013: Kundens beskrivelse av oppdraget». 30.06.2011

«Ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Konkurransesgrunnlag». 08.07.2011

«Orientering om arbeidet i komiteen i 2011». 15.12.2011

«Ang historieverk til Stemmerettsjubileet 1913-2013; Norsk likestillingshistorie 1850-2013». 19.09.2011

«Produksjon av ettbindsverk om norsk likestillingshistorie ca 1850-2013. Beslutning». 18.10.2011

Statsministerens kontor

«Åpent brev til statsminister Jens Stoltenberg og Stortingspresident Thorbjørn Jagland». 16.04.2009

Eirinn Larsens private arkiv

«Ja vi elsker likestilling. Norsk likestillingshistorie (ca. 1850-2013)». Søknad sendt til BLD, 21.10.2011.

Kilder fra internett

Rapporter

Aalborg, Ingvill. 2014 *Final Report: international conference on «Women, Power and Politics» in Oslo*. (nedlastet fra: <https://senterforlikestilling.org/wp->

<content/uploads/2014/04/Final-report-from-int.-conference-Women-Power-and-Politics.pdf> 01.05.2019)

Barne- og likestillingsdepartementet. 2014. *Stemmerettsjubileets sluttrapport*. (nedlastet fra: www.stemmerettsjubileet.no 14.12.2017)

Stortinget 2015. *Grunnlovsjubileets sluttrapport*. (Nedlastet fra <https://www.stortinget.no/no/Grunnlovsjubileet/> 07.11.2018)

Nettsider med og uten forfatter

Arbeiderbevegelsens arkiv. 2013. «Fernanda Nissen biografi – intervju med forfatteren» https://www.arbark.no/Diverse/Nissen_biografi/Nissen_Biografi.htm (nedlastet 03.05.2019)

Barne- og likestillingsdepartementet. 2013 www.stemmerettsjubileet.no (nedlastet 07.03.2019)

Barne- og likestillingsdepartementet. 2013. «De fire store» www.stemmerettsjubileet.no/de-fire-store (nedlastet 20.06.2018)

Barne- og likestillingsdepartementet. 2013. «Stemmerettsjubileet med internasjonalt perspektiv» www.stemmerettsjubileet.no/stemmerettsjubileet-med-internasjonalt-perspektiv (nedlastet 15.03.2019)

Revenga, Ana og Shetty, Sudhir. 2012. «Empowering women is smart economics». <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/03/revenga.htm> (nedlastet 10.04.2019)

Norsk kvinnesaksforening. 2014. «Kirsti Kolle Grøndahl tildelt Gina Krog prisen». <http://kvinnesak.no/2014/05/kirsti-kolle-grondahl-tildelt-gina-krog-prisen/> (nedlastet 22.4.2018)

Ryste, Marte Ericsson. 2013. «Women's rocky road to suffrage». <http://www.stemmerett.no/tema/verden/english.html> (nedlastet 08.05.2019)

Stortinget. 2014. «Mandat for hovedkomiteen» <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Grunnlovsjubileet/mandat/> (nedlastet 20.02.2018)

Thorsnæs, Geir. 2018. «Flakstad» <https://snl.no/Flakstad> (nedlastet 11.4.2019)

[https://no.wikipedia.org/wiki/Stemmerettsjubileet_i_Norge_\(2013\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Stemmerettsjubileet_i_Norge_(2013)) (nedlastet 23.03.2018)

<https://www.youtube.com/channel/UC9etsO8FD1AOz0vNbbbQ87Q> (nedlastet 08.05.2019)

Aviser

Dagens Næringsliv

Dagsavisen

Klassekampen

NTB

Stavanger Aftenblad

Intervju

Torunn Tryggestad fra PRIO 20.03.2019

Litteraturliste

- Aagedal, Olaf. 2017. «Innleiing: å feire fortida» i *Kunsten å jubilere: grunnlovsfeiring og minnepolitikk*, redigert av Olaf Aagedal, Pål Ketil Botvar og Ånund Brottveit, 11-25. Oslo: Pax
- Aagedal, Olaf og Brottveit, Ånund. 2006. «Kunsten å jubilere». *Nytt norsk tidsskrift*. 23, (2): 118-32
- Aagedal, Olaf og Brottveit, Ånund (red). 2017. *Kunsten å jubilere*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Angell, Svein Ivar. 2010. «Norges nasjonspromotering – mellom nation branding, cultural diplomacy og økonomisk nasjonalisme». *Den jyske historiker*. (126): 40-59
- Angell, Svein Ivar. 2015. «Å byggja ein region som merkevare. Historiebruk i Hardanger». *Heimen*. 52 (1): 57-71
- Angell, Svein Ivar og Mordhorst, Mads. 2015. «National reputation management and the competition state». *Journal of cultural economy*. 8, (2): 184-201.
<http://dx.doi.org/10.1080/17530350.2014.885459>

- Aronczyk, Melissa. 2007. «New and Improved Nations: Branding National Identity» i *Practicing culture*, redigert av Craig Calhoun og Richard Sennet, 105-28. London: Routledge
- Aronczyk, Melissa. 2008. «"Living the brand": Nationality, globality and the identity strategies of nation branding consultants». *International journal of communication*. 18, (2): 41-65
- Aronsson, Peter. 2004. *Historiebruk: att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur
- Bjørnhaug, Inger. 2011. «Erfaringer fra historieforskningens skyggedal». *Historisk tidsskrift*. 90, (3): 419-31
- Blom, Ida og Sogner, Sølvi Sogner (red.). 2005. *Med kjønnsperspektiv på norsk historie: frå vikingtid til 2000-årsskiftet*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Brandt, Thomas. 1999. «Da verden hadde fire hjørner: myter, historie og identitet rundt tusenårsjubileet i Trondheim i 1997». Masteroppgave i historie. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Brottveit, Ånund. 2017 «En flerkulturell feiring?» i *Kunsten å jubilere: grunnlovsfeiring og minnepolitikk*, redigert av Olaf Aagedal, Pål Ketil Botvar og Ånund Brottveit, 109-27. Oslo: Pax
- Brottveit, Ånund og Aagedal, Olaf. 2005. «Kampen om fortida. Unionsjubileet som nasjonal identitetspolitikk». *Sosiologi i dag*. 35, (3):79-106
- de Carvalho, Benjamin og Neumann, Iver B. (red). 2015 *Small state status seeking: Norway's quest for international standing*. London and New York: Routledge
- de Carvalho, Benjamin og Neumann, Iver B. 2015. «Introduction. Small states and status» i *Small state status seeking: Norway's quest for international standing*, redigert av Benjamin de Carvalho og Iver B. Neumann, 1-21. London and New York: Routledge
- Connerton, Paul. 1989. *How societies remember*. Cambridge England: Cambridge University Press.
- Danielsen, Hilde, Eirinn Larsen og Ingeborg W. Ovesen. 2013. *Norsk likestillingshistorie*. Bergen: Fagbokforlaget

- Egeland, Cathrine. 2013. «Likestilling – er vi ferdigtenkt?». *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 37, (2): 199-204
- Eriksen, Anne. 1999. *Historie, minne og myte*. Oslo: Pax.
- Folkenborg, Håkon Rune. 2018. *Én fortid – mange fortellinger: introduksjon til historiebruk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Folkvord, Magnhild. 2013. *Fredrikke Marie Qvam. Rabaldermenneske og strateg*. Oslo: Samlaget.
- Fulsås, Narve. 2017. «1814 – historie og minnepolitikk» i *Kunsten å jubilere: grunnlovsfeiring og minnepolitikk*, redigert av Olaf Aagedal, Pål Ketil Botvar og Ånund Brottveit, 36-50. Oslo: Pax
- Haarberg, Jon. 2017. *Nei, vi elsker ikke lenger. Litteraturen og nasjonen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hagemann, Gro. 2005. «De stummes leir? 1800-1900» i *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-årsskiftet*. Redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner, 157-254. Oslo: Cappelen damm akademisk forlag
- Halbwachs, Maurice og Coser, Lewis A. 1992. *On collective memory. The heritage of sociology*. Chicago: University of Chicago press.
- Heiret, Jan, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg (red). 2013. *Fortalt fortid. Norsk historieskriving etter 1970* Oslo: Pax
- Heiret, Jan, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg. 2013. «Innledning» i *Fortalt fortid. Norsk historieskriving etter 1970*, redigert av Jan Heiret, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg, 8-34. Oslo: Pax
- Hobsbawm, Eric J., og Ranger, Terence (red). 1992. *The invention of tradition*. Cambridge: Cambridge university press
- Hobsbawm, Eric J. 1992 «Introduction: inventing traditions» i *The invention of tradition*, redigert av Eric J. Hobsbawm og Terence Ranger, 1-14. Cambridge: Cambridge university press
- Holand, Astrid Marie. 2013. «Rom for å delta». *Historikeren*. (3):19-24

- Jensen, Bernard Eric, Carsten Tage Nielsen og Torben Weinrech (red). 1996. *Erindringen og glemslens politik*. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag.
- Jensen, Bernard Eric. 1996. «Historieformidling og erindringspolitikk – i mindefesternes æra» i *Erindringen og glemslens politik*. Redigert av Bernard Eric Jensen, Carsten Tage Nielsen og Torben Weinrech, 235-60. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag
- Jonassen, Mari. 2013. *Fernanda Nissen. Kjærlighet og arbeid*. Oslo: Aschehoug
- Kaldal, Ingar. 2016 *Minner som prosesser – i sosial- og kulturhistorie*. Oslo: Cappelen damm akademisk.
- Karlsson, Klas-Gøran og Zander, Ulf (red). 2004. *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Lund: studentlitteratur
- Karlsson, Klas-Gøran. 2004. «Historiedidaktik: begrepp, teori och analys» i *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Redigert av Klas-Gøran Karlsson og Ulf Zander, 21-66. Lund: studentlitteratur
- Kayser Nielsen, Niels. 2010. *Historiens forvandlinger: historiebrug fra monumenter til oplevelsesøkonomi*. Århus: Aarhus universitetsforlag.
- Kjeldstadli, Knut. 1999. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget
- Landsem, Lena Ingilæ. 2012. «En stim av historiske jubileer. Hva feires – hva feires ikke?». *Historikeren*. (4): 4-8
- Larsen, Eirinn. 2013. «Kvinne- og kjønnshistoriens fortellinger» i *Fortalt fortid: norsk historieskriving etter 1970*. Redigert av Jan Heiret, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg, 148-75. Oslo: Pax
- Larsen, Eirinn og Danielsen, Hilde. 2017. «“A gender superpower”: Norway and the branding of moral authority», paper presentert på sesjon 16 D: Nordic models and exceptionalism also a question of branding, Det 29. Nordiske historikermøtet, Aalborg 17. August 2017

- Leira, Halvard. 2015. «The formative years. Norway as an obsessive status-seeker» i *Small state status seeking: Norway's quest for international standing*, redigert av Benjamin de Carvalho og Iver B. Neumann, 22-41. London and New York: Routledge
- Melby, Kari. 2005 «Husmortid. 1900-1950» i *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-årsskiftet*. Redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner, 255-332. Oslo: Cappelen damm akademisk forlag
- Melve, Leidulf. 2010. *Historie. Historeskriving frå antikken til i dag*. Oslo: Dreyers forlag
- Moksnes, Aslaug. 1984. *Likestilling eller særstilling: norsk kvinnesaksforening 1884-1913*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Myrvang, Christine og Larsen, Eirinn. 2011. «Oppdragshistorien til debatt». *Historisk tidsskrift*. 90, (3): 415-7
- Norges forskningsråd. 2008. *Evaluering av norsk historiefaglig forskning. Bortenfor nasjonen i tid og rom; fortidens makt og fremtidens muligheter i norsk historieforskning*. Oslo (nedlastet fra: https://w2.uib.no/filearchive/evaluering_av_historie.pdf 15.04.2019)
- Ryymän, Teemu (red). 2017. *Historie og politikk: historiebruk i norsk politikkutforming etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ryymän, Teemu. 2017. «Innledning. Historie i politikkutforming» i *Historie og politikk: historiebruk i norsk politikkutforming etter 1945*, redigert av Teemu Ryymän, 9-33. Oslo: Universitetsforlaget
- Senje, Siri. 2013. *Biografien om Camilla Collett. Stemmen fra de stummes leir*. Oslo: Gyldendal.
- Skjelsbæk, Inger. 2013. *Statsfeministen, statsfeminismen og verden utenfor*. Oslo: Aschehoug.
- Stugu, Ola Svein. 2008. *Historie i bruk*. Oslo: Samlaget.
- Stugu, Ola Svein. 2017. «Jubileum som minnepolitikk» i *Kunsten å jubilere: grunnlovsfeiring og minnepolitikk*, redigert av Olaf Aagedal, Pål Ketil Botvar og Ånund Brottveit, 25-35. Oslo: Pax
- Warring, Anette. 1996. «Kollektiv erindring – et brugbart begreb?» i *Erindringens og glemslens politik*, redigert av Bernard Eric Jensen, Carsten Tage Nielsen og Torben Weinreich. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag

Warring, Anette. 2004. *Historie, magt og identitet: grundlovsfejringergennem 150 år*. Århus: Aarhus universitetsforlag.

Warring, Anette. 2011. «Erindring og historiebrug. Introduktion til et forskningsfelt». *Temp. Tidsskrift for historie*. 1, (2): 6-35 http://temphist.dk/archive/temp_nr2_OK.pdf